

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra psychologie

MOTIVACE DOBROVOLNÍKŮ
VE VZTAHU K OSOBNOSTNÍMU
A PROFESNÍMU RŮSTU

MOTIVATION OF VOLUNTEERS IN RELATION
TO PERSONAL AND PROFESSIONAL GROWTH

Bakalářská diplomová práce

Autor: **Ing. Bc. Lenka Mikolášková**

Vedoucí práce: **Mgr. Miroslav Charvát, Ph.D.**

Olomouc

2023

Poděkování

Ráda bych poděkovala touto cestou vedoucímu mé bakalářské diplomové práce, Mgr. Miroslavu Charvátovi, Ph.D. za velmi cenné připomínky a rady při vedení práce. Mgr. Bc. Kateřině Grubnerové za pomoc, koordinátorům dobrovolnických programů za spolupráci při poskytnutí dobrovolníků. V neposlední řadě patří také poděkování dobrovolníkům za poskytnutí rozhovorů.

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma: „Motivace dobrovolníků ve vztahu k osobnostnímu a profesnímu růstu“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne 27.3.2024

Podpis .....

OBSAH

Číslo	Kapitola	Strana
OBSAH		3
ÚVOD		5
TEORETICKÁ ČÁST		7
1 Dobrovolnictví		8
1.1 Dobrovolnictví jako součást filantropie.....		8
1.2 Vymezení pojmu dobrovolnictví.....		9
1.3 Typy a druhy dobrovolnické činnosti.....		10
1.4 Dobrovolnictví podle zákona o dobrovolnické službě.....		13
1.5 Význam dobrovolnictví.....		14
2 Motivace		16
2.1 Motivace jako hybný faktor jedince.....		16
2.2 Motivy a jejich klasifikace.....		19
2.3 Motivační teorie.....		23
3 Motivace dobrovolníků ve vztahu k osobnostnímu a profesnímu růstu		27
3.1 Osobnostní a profesní růst.....		27
3.2 Prosociální chování.....		28
3.3 Motivace dobrovolníků.....		29
EMPIRICKÁ ČÁST		35
4 Výzkumný problém		36
4.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky.....		37
5 Metodologický rámec a použité metody		39
5.1 Polostrukturovaný rozhovor.....		39
5.2 Dotazník dobrovolnických funkcí - VFI.....		41
5.3 Interpretativní fenomenologická analýza.....		43
6 Tvorba dat a výzkumný soubor		46
6.1 Kritéria a metody výběru respondentů.....		47
6.2 Charakteristika výzkumného souboru.....		47
6.3 Etické hledisko a ochrana soukromí.....		48
7 Výsledky IPA		49
7.1 Lenka – sebereflexe.....		49
7.2 Pavel – rád pomáhám.....		50
7.3 Petra – čistá láska.....		54
7.4 Jana – láska k pomoci.....		57
7.5 Martin – muž činu.....		59
7.6 Petr – pomáhám s rodinou.....		62

7.7 Témata napříč jednotlivými případy.....	66
8 Diskuze.....	72
9 Závěr.....	77
10 Souhrn.....	82
LITERATURA.....	88
PŘÍLOHY.....	92

ÚVOD

Dobrovolnictví patří do oblasti filantropie. S tou se setkáváme v mnohých oblastech našeho života. Darujeme statky hmotné i nehmotné s cílem zlepšit kvalitu života podle toho, jak vnímáme potřebu pomoci druhým lidem. V současné době je v pomáhající sféře řada projektů a cest, kde je možné pomáhat. Na jedné straně je vyhledáváno mnoho dotačních titulů, prostřednictvím kterých zejména státní, ale i soukromá sféra pomáhá v nejrůznějších oblastech. Jmenujme například oblasti sociální, zdravotní, ekologickou, školskou a další. Na straně druhé můžeme pojem „pomoci“ objevovat také v každodenním životě každého z nás. Jeho počátky lze nepochybně nalézt v rodině, kde se formuje podpora v rámci rodinného systému. Právě v rodině děti vnímají prvky vzájemné pomoci a opory prostřednictvím se vztahování k sobě navzájem zejména podle chování primárních vztahových osob, kterými jsou zpravidla rodiče. V období raného dětství v případě zdravého fungování předpokládáme od rodičů chování podporující s bezpečnou vztahovou vazbou a to může být jeden z faktorů vedoucích člověka později věnovat se pomoci, ať již na bázi dobrovolnictví nebo profesionální.

Téma dobrovolnictví jsem si vybrala, neboť je mi osobně blízké, sama jsem jako dobrovolník pomáhala dětem, dospělým i seniorům. Později jsem se rozhodla pracovat v dobrovolnickém centru, které zprostředkovává tuto pomoc ostatním. Dobrovolníci věnují svůj čas a pozornost těm, kteří to potřebují bez nároku na finanční odměnu. Dlouhodobě ze zkušenosti mé i mých kolegů z ostatních organizací lze usuzovat na snížený zájem o dobrovolnickou činnost. Je zřejmé, že to může být ovlivněno různými faktory, ať již celospolečenskými souvisejícími se zvyšujícími náklady cen, osobnostními na straně jednotlivých dobrovolníků či jinými. Určitá část dobrovolníků pochází z řad vysokoškolských studentů a ti v posledních letech dávají přednost placeným formám brigád, kterými si přivydělávají na studia. Je tedy pochopitelné, že úbytek dobrovolníků je ovlivněn i tímto faktorem.

Ve své práci bych se chtěla zaměřit na faktor, který považuji za významný a to na motivaci dobrovolníků, neboť ta má vliv na naše chování. Zvláště motivace vnitřní, která může být pohonem k určitým námi vytyčeným činnostem a to i přesto, že vnější skutečnosti jsou obtížné. V současné rychlé technické a digitalizované době dle mého názoru o to více nabývá na významu humánní pomoc druhým lidem. Pokud je tato pomoc

dobrovolnická, tedy bez nároku na finanční odměnu je její hodnota o to vyšší. Ve své práci se zabývám otázkou motivace pro činnost dobrovolníků a jak se tato motivace vztahuje k osobnostnímu a profesnímu růstu. V předloženém kvalitativním výzkumu budeme zkoumat, jak tyto dvě veličiny spolu souvisí z fenomenologického hlediska. Závěry této práce nám pomůžou nahlédnout k tomu, jak udržet, příp. zvýšit motivaci dobrovolníků a jakým způsobem se promítá dobrovolnická činnost do oblasti osobnostního a profesionálního růstu.

TEORETICKÁ ČÁST

1 DOBROVOLNICTVÍ

V následujících kapitolách nejprve nahlédneme na dobrovolnictví v širším kontextu filantropie, poté objasníme základní pojmy související s dobrovolnictvím, definujeme, co je to dobrovolnictví, kde je dobrovolník a kdo naopak není, seznámíme se s různými typy a druhy dobrovolnických činností a v závěru zmapujeme dobrovolnictví dle zákona o dobrovolnické službě. Uvedení do problematiky dobrovolnictví nám pomůže pochopit následující obsah týkající se motivace a osobnostního a profesního růstu.

1.1 Dobrovolnictví jako součást filantropie

Dobrovolnictví je jedna z forem filantropie. Filantropii lze nazvat také dobročinností, lidumilností (Hartl, 2004), která se vztahuje k pomoci sociálně slabým lidem a dokonce je i *„jednou z občanských ctností, která v naší západní kultuře má – bez ohledu na to, zda jsme věřící či ne – své kořeny v křesťanské a ještě hlouběji v židovské morálce.“* (Tošner & Sozanská, 2006, 36) Svými kořeny tedy zasahuje do křesťanské filozofie, kde je spjatá s charitativní činností (Hejduková et al., 2018). Toto slovo pochází ze dvou řeckých slov, filein = milovat a anthrópos = člověk. Označuje konání a podporování dobra, které je založeno na lásce k lidem s cílem zvyšování kvality jejich žití (Bělohradská, 2023).

Prvopočátky filantropie sahají do středověku a raného novověku, kdy se formovaly základy neziskového sektoru v České republice. Měly humanitární a duchovní charakter. V 13. století začaly vznikat první spolky obdobné současným nadacím, podporovaných hlavně církví, která byla v tehdejší době centrem vzdělanosti. Církev svoji podporu směřovala zejména chudým, nemocným, starým a postiženým lidem. Poté vznikaly různé spolky v obcích, tovaryšské profesní spolky apod. Důležitým milníkem v oblasti dobročinnosti se stává rok 1811, ve kterém je přijat tzv. obecný zákoník rakouský umožňující vznik právnických neziskových osob. V 19. století dochází k prudkému rozvoji celého neziskového sektoru, zejména v oblasti kultury, vědy a vzdělání. Tento rozvoj je zastaven první a druhou světovou válkou a posléze byl pod vlivem komunistické státní ideologie. I přesto fungují některé významné dobročinné organizace, jako například

tehdejší Československý červený kříž. Dalším významným milníkem byl rok 1989, kdy byl svržen sametovou revolucí stávající režim a nastolena demokratická společnost. Právě v devadesátých letech 20. století vzniklo několik desítek nestátních neziskových organizací, které se zaměřily na pomoc potřebným (Hejduková et al., 2018).

1.2 Vymezení pojmu dobrovolnictví

I přesto, že dobrovolnictví v podobě pomoci druhému má historické kořeny již ve středověku, počátky vědeckého zájmu o tuto oblast se objevily teprve v polovině 19. století. V této době se setkáváme s pojmem altruismu A. Comteho. Vysvětluje jej jako nesobecké chování člověka ve společnosti (Mlčák & Zášková, 2013). V každé společnosti a kultuře lidé pomáhali těm méně šťastným, nemocným a starým lidem. Významným milníkem již v profesionalizovaném dobrovolnictví je rok 2001, který Organizace spojených národů vyhlásila jako Mezinárodní den dobrovolníků. Důvodem bylo ocenění statisíců dobrovolníků, kteří do té doby pomáhali na celém světě a impulsem k tomuto činu byla pomoc dobrovolníků v r. 1995, když bylo v Japonsku ničivé zemětřesení (Tošner & Sozanská, 2006).

Machovcová (2001) hovoří o dobrovolnictví jako o svobodně zvolené činnosti s cílem pomoci druhým a přispět tak ke zlepšení jejich životní situace. Ačkoliv se jedná o činnost neplacenou, obvykle přispívá k rozvoji schopností a dovedností dobrovolníka. Mnohdy vede dobrovolnické zkušenosti k získání placeného pracovního místa, eventuálně ji dobrovolník využívá jako praxi pro přijetí na vysokou školu humanitního typu (Machovcová, 2001). Obdobně dobrovolnictví definuje také Mlčák a Zášková (2013). Hovoří o motivované činnosti zaměřené na pomoc a blaho druhých lidí. Tito autoři vymezují také tzv. negativní definici dobrovolnictví, kde se zabývají naopak tím, co dobrovolnictví není. Dobrovolnictví není nucenou, placenou nebo otrockou prací, nejedná se o aktivity antisociální nebo kriminální.

Aronová (2008, 7), která popisuje dobrovolnictví v domovech pro seniory k tomu dodává: *„Dobrovolník je neformálním, ale pozorným hodnotitelem kvality péče, je nezávislý na vedení domova a je svobodnější než rodinný příslušník či stážista a zároveň je pro něj kvalitní komunikace a autentické mezilidské vztahy jednou z hodnot, proč se dobrovolné činnosti zapojil.“*

Jeden ze zakladatelů Národního dobrovolnického centra v Praze Jiří Tošner (2006), který věnoval svůj profesní život rozvoji dobrovolnictví v České republice definuje dobrovolnictví takto:

„Dobrovolnictví je vědomá, svobodně zvolená činnost ve prospěch druhých, kterou poskytují občané bezplatně. Dobrovolník dává vědomě část svého času, energie a schopností ve prospěch činnosti, která je časově i obsahově vymezena. Dobrovolnictví je profesionálně organizováno, aniž by ztratilo svoji spontaneitu. Je pravidelným a spolehlivým zdrojem pomoci pro organizaci, která s dobrovolníky spolupracuje, a zároveň zdrojem nových zkušeností, zážitků i příležitostí pro osobní růst dobrovolníků. Dobrovolnictví není obětí, ale přirozený projev občanské zralosti. Přináší konkrétní pomoc tomu, kdo ji potřebuje, ale zároveň přináší dobrovolníkovi pocit smysluplnosti, nové zkušenosti a dovednosti, obohacení v mezilidských vztazích.“ (Dobrovolnictví, ochrana před sociálním vyloučením, sborník konference, 2006, 27)

Z výše uvedených definic dobrovolnictví snadno odvodíme, kdo je to dobrovolník. Je to člověk, který bez nároku na finanční odměnu věnuje svůj čas, pozornost a energii potřebným. Osobnost dobrovolníka považuje Mlčák a Zášková (2013) za primárního aktéra dobrovolnických aktivit. Sekundárními jsou dle nich organizace, které poskytují dobrovolnickým činnostem spíše administrativní a institucionální zázemí. Osobnost dobrovolníka je spojena s prosociálním chováním podloženým pozitivní hodnotovou orientací. Aronová (2008) k osobnostním a morálním předpokladům dobrovolníka řadí komunikační dovednosti, schopnost naslouchat, spolupracovat, udržovat si své hranice, vytvářet prostředí důvěry, schopnost chovat se ke klientům či uživatelům ohleduplně, s taktem, empatií, otevřeně a respektem (Aronová, 2008).

Výše se již dostáváme do oblasti osobnostních charakteristik, které rozvineme více v druhé a třetí kapitole pojednávající o motivaci a osobnostním a profesním růstu.

1.3 Typy a druhy dobrovolnické činnosti

Tošner & Sozanská (2006) uvádí, že dobrovolnickou činnost můžeme klasifikovat z různých hledisek. **Z hlediska historického vývoje** ji lze rozdělit na dva základní typy:

- evropský model dobrovolnictví - komunitní,
- americký model dobrovolnictví – manažerský.

V evropském, historicky starším modelu dobrovolnictví se dobrovolníci spontánně setkávají v určitém společenství na základě svých společných zájmů. Příkladem takového společenství může být církev, dětská nebo sportovní organizace. Z některých komunit pak vznikají dobrovolnická centra, která jsou již profesionalizovaná a zaměřená na určitou věkovou nebo sociální skupinu, příp. na určitý druh dobrovolnické činnosti (Tošner & Sozanská, 2006).

Tošner se Sozanskou (2006) uvádějí, že v americkém, historicky mladším modelu dobrovolnictví se setkáváme s profesionálně vedenými dobrovolnickými centry, jejichž zaměstnanci vyhledávají altruisticky zaměřené dobrovolníky. Dobrovolnická centra nabízejí možnost pomáhat v dobrovolnických programech zaměřených na různé cílové skupiny.

V České republice lze nalézt oba modely. Komunitní model najdeme tam, kde jsou společným pojátkem cíle a vize organizace spojeny s přátelskými mezilidskými vztahy. Lze ho nalézt například u charitativních, humanitárních a náboženských organizací. Manažerský model se častěji vyskytuje ve větších městech, kde dobrovolnické centrum může reagovat na potřeby občanů či organizací, které mají potřebu využít pomoc dobrovolníků.

Z hlediska předmětu činností, kde dobrovolníci mohou působit vymezuje Machovcová (2001) následující oblasti:

- sociální oblast, zdravotní péče, oblast vzdělávání,
- ekologie,
- humanitární oblast na ochranu lidských práv,
- kultura,
- jednorázové akce,
- dobrovolnictví v zahraničí (Machovcová, 2001).

Dobrovolnická pomoc v sociálních a zdravotních službách je u nás v hojné míře využívána. Dá se říci, že s rozvojem sociálních služeb se rozvíjí také dobrovolnictví v této oblasti. Matoušek et al. (2013) uvádí příklady dobrovolnické pomoci na linkách důvěry, v dětských domovech, domovech pro seniory, ústavech pro lidi s tělesným, mentálním či kombinovaným postižením, v programech pro děti a mládež, v nemocnicích apod. V zemích, kde je silná tradice vzájemné pomoci mezi lidmi lze najít dobrovolníky téměř v každém sektoru sociálních služeb. Zajímavostí je, že dobrovolnické sbory, které

pomáhají jedné organizaci tam někdy mají více členů než počet klientů, která má daná organizace v péči. Mezi takové země patří například Velká Británie, USA, Nizozemí a Kanada (Matoušek et al., 2013).

V oblasti ekologie pomáhají dobrovolníci v různých ekologicky zaměřených organizacích (Brontosaurus, Lipka), kde obnovují zeleň, sázejí stromky (Machovcová, 2001). Dle Tošnera a Sozanské (2006) patří ochránci životního prostředí k nejlépe organizovaným institucím s celostátní působností a dokonce i s přesahem do mezinárodní sítě. Jako dobrovolníci s nimi spolupracují také významní odborníci. Mohou se zapojovat do různých řešení problémů jako politické subjekty, např. v problematice čistoty měst či vedení dálnic krajinou. Můžeme je vidět v masmédiích, kde prezentují svoji problematiku a upozorňují tak na problémy ve společnosti. Mezi takové organizace se řadí například Český svaz ochránců přírody, Ekocentra apod. (Tošner & Sozanská, 2006).

V kultuře pomáhají tisíce dobrovolníků z řad neziskových organizací. Jejich pomoc se zaměřuje na obnovu a ochranu kulturních památek. Působí obvykle regionálně, podle potřeb místních kulturních památek (zámky, hrady, muzea, divadla, galerie aj.). Po roce 1989 vznikly organizace, které realizují své vlastní alternativní kulturní projekty v oblasti moderního tance, divadla, nekomerční hudby nebo výtvarného umění. Na těchto akcích pomáhá jak dlouhodobě, tak jednorázově mnoho dobrovolníků. Také tato oblast přesahuje hranice České republiky a můžeme zde nalézt profesionály z hudebního, filmového nebo výtvarného světa, pro které je důležitější společný cíl než finanční profit. (Tošner & Sozanská, 2006).

Pro zájemce o dobrovolnickou činnost, kteří nemají takové časové možnosti, aby se dobrovolnictví věnovali pravidelně, jsou určeny jednorázové akce. Nejběžnějším příkladem je pomoc při různých sbírkách, např. Tříkrálová sbírka, v předvánočních benefičních akcích (Strom splněných přání), dětských dnech, dnech otevřených dveří apod. (Machovcová, 2011).

Pro mladé lidi ve věku od 18 do 25 let byla otevřena v souvislosti se vstupem České republiky do programu EU „Mládež“ využít příležitosti účastnit se Evropské dobrovolné služby. Mohou tam strávit 6 až 12 měsíců a pomáhat v celé řadě pomáhajících profesí. V podstatě všechny náklady na tuto dobrovolnickou službu se hradí z fondů Evropské Unie (Hestia, 2001).

Z hlediska času lze dobrovolnictví rozdělit na dobrovolnické činnosti typu jednorázových akcí, které jsou zmíněny výše, dále dlouhodobé činnosti poskytované opakovaně a pravidelně a dobrovolnou službu, která je již dobrovolným závazkem na několik měsíců i let (Tošner & Sozanská, 2006).

1.4 Dobrovolnictví podle zákona o dobrovolnické službě

Zvláštní kapitolu budeme věnovat dobrovolnictví podle zákona o dobrovolnické službě. Jak je z názvu zřejmé, tento typ dobrovolnictví upravuje Zákon o dobrovolnické službě č. 198/2002Sb., který byl přijat v dubnu 2002 s účinností od 1. 1. 2003.

Také v tomto zákoně najdeme vymezení základních pojmů rozšířené o pojmy nové, s kterými jsme doposud nepracovali. Oproti dobrovolnictví nebo dobrovolné práci zákon definuje dobrovolnictví jako dobrovolnickou službu. Tošner se Sozanskou (2006) doporučuje pojem dobrovolná práce nepoužívat, neboť práce je spojena s výdělkem podle pracovněprávních předpisů a to není v souladu s podstatou dobrovolnictví.

Dobrovolnickou službu vymezuje zákon č. 198/2002Sb. jako činnost, při které dobrovolník bez nároku na odměnu pomáhá vymezeným následujícím cílovým skupinám:

- nezaměstnaným, osobám zdravotně postiženým, seniorům, sociálně slabým,
- přistěhovalcům a národnostním menšinám,
- osobám po výkonu trestu a osobám drogově závislým,
- osobám postiženým domácím násilím,
- dětem, mládeži, rodičům v jejich volném čase.

Z hlediska činností je dobrovolnická služba v následujících činnostech:

- pomoc při katastrofách – přírodních, ekologických nebo humanitárních,
- v péči o životní prostředí a kulturní dědictví,
- realizace kulturních nebo charitativních akcí pro výše uvedené cílové skupiny (Zákon 198/2002Sb. §2).

Dobrovolnickou službou není činnost, jejímž cílem je uspokojování osobních zájmů nebo pokud je vykonávána v podnikatelské či jinak na zisk orientované sféře. Z časového

hlediska rozděluje zákon dobrovolnickou službu na krátkodobou, která je vykonávána do 3 měsíců a nad tento časový limit se jedná o službu dlouhodobou (Zákon 198/2002Sb. §2).

Nově se objevují pojmy **organizace přijímající dobrovolníky a organizace vysílající dobrovolníky**. Vysílající organizace má povinnost mít akreditaci Ministerstva vnitra ČR, ve které jsou zakotvena pravidla pro dobrovolnickou činnost. Mezi základní pravidlo patří uzavírání písemných smluv s dobrovolníky a spolupracujícími organizacemi. Je zde také zakotvena povinnost dobrovolníky pojistit pro odpovědnost za škody na zdraví nebo majetku, které by dobrovolník neúmyslně způsobil, případně, které sám utrpí (Matoušek, 2013).

Dobrovolník je vymezen jako fyzická osoba starší 15 let, která pomáhá bez nároku na finanční odměnu. Vykonává dobrovolnickou službu na základě smlouvy o dobrovolnické službě s vysílající organizací. Dobrovolníci vykonávají svoji pomoc ve svém volném čase, mimo pracovní právní vztah, služební poměr či členský poměr. Pokud je dobrovolníkem žák nebo student, pak svoji dobrovolnickou činnost může vykonávat mimo čas, který je určen ke vzdělávání. (Janičková & Zmeškalová, 2011). V případě pomoci v zahraničí se věk zvyšuje na 18 let (Zákon č.198/2022Sb.).

1.5 Význam dobrovolnictví

Dobrovolnictví se stalo u nás fenoménem, který je v dnešní době poměrně dost rozšířen. Lze konstatovat, že v současné době je již v mnoha organizacích profesionalizován na vysoké úrovni. Od doby, kdy se u nás dobrovolnictví rozšířilo, vzniklo nespočet dobrovolnických center, která realizují vlastní akreditované dobrovolnické programy.

Pozitivní dopad dobrovolnictví můžeme vnímat jako ochranu před sociálním vyloučením. Na jedné straně dobrovolníci pomáhají seniorům, nemocným, dětem, mládeži, imigrantům na straně druhé, právě z těchto skupin se mohou také noví dobrovolníci rekrutovat.

Někteří lidé se z různých důvodů vnímají jako přehlížené, nedocené či na okraji společnosti. Přitom potřeba někam patřit je jednou ze základních lidských potřeb a zapojení do komunity dobrovolnictví může člověku přinést pozitivní vnímání sama sebe, důstojnost a respekt, které patří mezi faktory vedoucími ke smysluplnému a spokojenému životu (Sborník konference, 2006).

Dobrovolnická činnost přináší užitky nejen u lidí, kterým je pomáháno, ale také u samotných dobrovolníků. Ti mají možnost svojí pomocí usnadňovat život těm, komu pomáhají, získávají tak také nové zkušenosti a dovednosti. Oboustranně tak dochází k rozvoji nových sociálních kontaktů. Na straně organizací, kde dobrovolníci pomáhají lze vnímat bonus v možnosti individuální práce s cílovými skupinami. Tato práce je ceněna zejména proto, že z důvodu personálních a časových kapacit není obvykle možné pro profesionální pracovníky, aby se věnovali těmto skupinám v takové míře jako dobrovolníci.

„Je to potřeba nalézt a pocítit smysluplnost své činnosti i celé své existence, která je dána zaměřením k určité cílové skupině motivující nás k aktivitě. Bez motivace účelnosti a směřování k cíli se pro nás stává činnost nesmyslnou a podporuje pocity prázdnoty, negativismu a beznaděje.“ (Hrstka & Vosečková, 2008, 38)

2 MOTIVACE

Zatímco v první kapitole jsme vysvětlili pojmy týkající se dobrovolnictví, v této kapitole se budeme zabývat motivací. Nejprve si vymezíme pojmy motivace, motivy a motivační teorie. Motivace je úzce spjata s potřebami. Z tohoto důvodu se podíváme také na teorie potřeb u lidí. Pomůže nám to snadněji uchopit samotný pojem motivace.

2.1 Motivace jako hybný faktor jedince

V mezilidských vztazích, při vzájemné interakci s ostatními se každý jedinec chová odlišně. K určitým činnostem přistupujeme s jinou mírou zájmu a naplnění. Uspokojení pociťujeme při působení nestejných podnětů. Jednoznačně však můžeme konstatovat, že každé chování člověka je motivováno. Motivací rozumíme souhrn činitelů, které daného jedince aktivizuje, podporuje, podněcuje nebo naopak utlumuje a brzdí (Gillernová & Buriánek, 1995).

Definici motivace můžeme najít celou řadu. Hartl (2004) vymezuje motivaci jako „*intrapsychický proces zvýšení nebo poklesu aktivity, mobilizace sil, energetizace organismu, projevuje se napětím, neklidem, činností směřující k porušení rovnováhy.*“ (Hartl, 2004, 328) Dále dodává, že motivace souvisí s usměrňováním a udržováním chování, které vychází z biologických zdrojů. Již zde můžeme najít první dělení motivace na primární a sekundární. Zatímco motivace primární je vrozená, závislá na biologických potřebách, které fungují instinktivně a vyvíjejí se podmiňováním, pak motivace sekundární souvisí s naučeným chováním (Hartl, 2004).

Úzký vztah mezi osobností a biologickými vlivy vnímali již první teoretici v oblasti psychologie osobnosti. Sigmund Freud vnímal hlavní hybné síly u člověka v jeho biologických potřebách, v pudech. Také Henry Murray vymezil potřeby jako fyzikálně-chemické síly. Biologické ukotvení rysů osobnosti viděl také Gordon Allport, který je definoval jako „*neuropsychické systémy, které jsou podkladem konzistentních vzorců chování*“ (Blatný, 2010, 25).

Základní motivací je motivace vnitřní, která může vznikat na základě faktorů, jež vyvolává sám člověk. Mezi takové faktory patří například to, že je jeho práce zajímavá, inspirující, významná, poskytuje pro něj prostor pro rozvoj schopností a dovedností. Je pro člověka příležitostí stát se úspěšným. Lidé, kteří jsou vnitřně motivováni pracují zejména pro své potěšení a zájmy (Ihensekien & Joel, 2023). Stritzelberger (2014) nazývá tento druh motivace sebemotivací. Nevnímá ji jako charakterovou vlastnost, nýbrž jako výsledek procesu, kde na počátku je klíčové vědomé rozhodnutí. Nezávislý lektor a poradenský pracovník Plamínek (2015) k tomu dodává, že je tedy zřejmé, že k tomu, abychom vyvolali ochotu člověka něco udělat prostřednictvím jeho vnitřních pohnutek hraje primární roli vnitřní svět motivovaného. Pokud se trefíme do vnitřních pohnutek motivovaného, přináší to velké výhody. Člověk pak může pokračovat ve své činnosti i bez vnějších podnětů. Člověk vykonává činnosti z důvodu zájmu nebo proto, že to považuje za významné a důležité. Celý tento proces však není vůbec jednoduchý. Rozpoznat vnitřní motivy člověka vyžaduje dobrou znalost člověka, kterého chceme motivovat a zároveň znalosti týkající se motivace samotné (Plamínek, 2015).

Vnější motivace, někdy také nazývána stimulací pobízí člověka podněty, které jsou zvenčí. Je dána tím, co člověk získává za svoji činnost. V pracovním prostředí to může být mzda, odměna, další přidáné bonusy, dále pak možnost povýšení či naděje na zvýšení mzdy. U vnějších motivačních faktorů platí, že se jejich motivační účinek s narůstajícím uspokojením potřeb obvykle klesá. Možnost dalšího navyšování příjmů pak není pro člověka již tak atraktivní. Souvisí to s tím, že pro zvýšení příjmů je nutné obětovat část volného času a tím se stává pro člověka hodnotnějším (Urban, 2017, Helus, 2021).

Vnitřní a vnější motivace se obvykle projevuje jako výkonová motivace na základě potřeb člověka dosáhnout určité cíle vlastní vytrvalostí, překonáváním překážek a vynakládáním volního úsilí. Tato motivace je založena na výkonových potřebách jedince. Výkonové potřeby nejsou lidem vrozené, ale vytvářejí se postupně od raného dětství (Průcha, 2020).

Vzhledem k tomu, že oblast motivace jako umělého konstrukt psychického světa člověka je složitá, můžeme konstatovat, že každý jedinec má v sobě obsaženu možnost být motivován vnitřními i vnějšími motivačními faktory. Jinými slovy bychom mohli říci, že má v sobě obsažené vnitřní i vnější motivy k provádění určitých činností. Jde o to, která z těchto motivací je pro něj dominující. Kolman a kol. (2012) upozorňují na riziko, kdy vnější motivace může za určitých podmínek snižovat motivaci vnitřní. Jedná se například o

situace, kdy začneme používat odměny u jedince, který dělal do té doby činnosti sám s chutí z vlastní vůle, neboť ho bavily. Příkladem nám mohou být například odměny u dětí, které si rády malují. Rodiče jim v domněnce povzbuzení řeknou, jak krásně malují a dají jim drobné mince. To opakují při každém dalším namalovaném obrázku s příslibem, že budou odměňovány penězi za namalované obrázky. Může dojít k tomu, že dítě buď přestane malovat nebo začne vydělávat peníze. Pak se již nebude jednat o zábavu, ale o práci a nejspíše nepříjemnou. V tomto případě je činnost malování bohužel devalvována. Ne vždy tomu tak musí být. Záleží na přístupu, který zvolíme. Vnější motivace může vnitřní při správném použití podpořit. Je třeba odměňovat kompetence neboli zdatnost, nikoliv samotný výkon (Kolman et al., 2012).

Helus (1997) místo motivace používá slovo zaměřenost. Člověk se vyznačuje zaměřeností na určité subjekty či objekty nacházející se kolem něj. Zaměřenost osobnosti chápe jako soubor celé řady vlastností, které mají společnou orientaci člověka na určité cíle, úsilí a hodnoty. Jednou z částí zaměřenosti je také aktivizace schopností, eventuálně celkového psychického a tělesného potenciálu osobnosti. Lidé, kteří nemají zaměřenost dostatečně vyvinutou, málokdy mobilizují svůj potenciál k aktivitám s cílem něčeho dosáhnout. Zpravidla zřídka o něco dlouhodobě usilují (Helus, 1997).

Český psycholog a historik Nakonečný (2014) potvrzuje, že motivace je proces probíhající intrapsychicky, který vychází z určité potřeby a následně vede k výslednému žádoucímu vnitřnímu stavu. Tento proces je iniciován buď endogenně nebo exogenně. Jako příklad endogenní iniciace uvádí vnitřní pohnutku k odpočinku, která vychází z pocitu únavy. Příkladem pro exogenní iniciaci je uvedena finanční odměna ke splnění určitého úkolu. V obou případech předpokládá interakci mezi motivovaným subjektem a motivující situací (Nakonečný, 2014, Jelínek & Kuchař, 2013).

Na motivaci lze nahlížet také jako na vnitřní dynamický stav, který se skládá z emočních a kognitivních procesů, které usměrňují chování k dosažení určitého cíle. Považuje se za umělý koncept v tom smyslu, že je velmi obtížně operacionalizovatelná. Z tohoto důvodu se psychologie zabývající se motivací zaměřila na zpracování měřitelných konstruktů jako jsou motivy, změny emočních a kognitivních procesů při usilování o dosažení určitého cíle (Nakonečný, 2014).

2.2 Motivy a jejich klasifikace

Motiv lze vymezit jako pohnutku, příčinu jednání lidí. Motiv lze charakterizovat cílem, směrem, intenzitou a trvalostí. Mezi základní motivy řadíme potřeby, hodnoty, přání, zájmy, návyky, postoje a emoce. Motivační struktura člověka je poměrně dost složitým systémem, zahrnuje soubor motivačních sil, které se vzájemně ovlivňují a které souvisí také s ostatními aspekty vývoje člověka, s výchovou, učením, zráním a sociálním začleňováním (Gillernová & Buriánek, 2015, Linhart, 1986).

Kučera (2013) zmiňuje možnost různých pohledů na motivy. Dle autora je lze dělit na vnitřní motivy, které vycházejí z vlastní iniciativy a vnější motivy vycházející z okolí. Dále na cyklické či necyklické. Cyklické motivy se opakují a necyklické motivy vycházejí z momentální situace. Motivů lze členit na primární a sekundární. Primární motivy jsou vrozené a sekundární motivy jsou naučené. Svě místo má také teorie implicitních motivů, tzv. Big 3, která souvisí se třemi základními psychogenními potřebami. Vychází z obecných vzorců chování, které se utvářely zejména v raných stádiích dětství, z vnitřního nastavení každé osobnosti. Zmiňuje, že někteří autoři je označují přímo za emoce, jiní je vnímají jakou nedílnou část sebepojetí. Rozděluje motivy na:

- výkonové motivy, směřování k úspěchu, vyhýbání se neúspěchu. motivy afiliace a intimity, směřují k naději na přijetí, vyhýbání se odmítnutí, ze kterého má jedinec strach. Na fyziologické úrovni se prožívání těchto motivů může promítnout vyšší hladinou dopaminu, která navozuje příjemné pocity a zvýšení krevního cukru.
- motivy moci, směřují k naději na získání moci, vyhýbání se možnosti ztráty moci, ze které má jedinec obavu. Na fyziologické úrovni je prožívání těchto motivů spojeno s vyšší hladinou adrenalinu a testosteronu, u negativních projevů pak může docházet ke zvýšení krevního tlaku nebo ke snížení imunitních funkcí (Kučera, 2013).

Tyto motivy souhrnně nazývá Plháková (2010) jako sociální. Sociální motivy mají vliv na mezilidské vztahy a jejich subjektivní prožívání. Většina psychologů se shoduje na tom, že tyto motivy jsou zakódovány v mozku jako vrozené. Aktivují se a rozvíjejí zejména v raném dětství při vzájemných mezilidských interakcích s blízkými lidmi. V závislosti na vnějších podmínkách se tento rozvoj buď podporuje nebo oslabuje. Zkoumání sociálních motivů navazuje především na teorii potřeb amerického psychologa H. Murraye (Plháková, 2010).

K výše zmiňovaným motivům můžeme přiřadit další motivy jako motiv hojnosti, který je charakterizován touhou získat věci. Souvisí s tím, že je člověk nespokojený s nedostatečným naplněním jeho potřeb (Hartl, 2004).

Z kvalitativního hlediska motivy tvoří poměrně složitou hierarchicky uspořádanou soustavu. Může se stát, že se jednotlivé motivy u člověka dostanou do konfliktu. V takovém případě má největší vliv ten, který je nejvíce významný (Linhart, 1986).

Nyní si vymezíme některé ze základních motivů. Pro účely této bakalářské práce jsem vybrala jedny z klíčových motivů ovlivňujících chování člověka a to **potřeby, hodnoty a zájmy**.

Potřeby definuje Nakonečný (2014) jako tzv. **výchozí motivační stav**, který iniciuje proces motivace. Tento stav je charakterizován určitým deficitem v oblasti fyzického nebo sociálního bytí člověka a směřuje k odstranění tohoto deficitu s cílem obnovení bezporuchového fungování jedince. Potřeby jsou prožívány jako pocity, např. potřeba sociálních kontaktů jako pocit osamělosti, potřeba jídla jako pocit hladu apod. Chování je pak instrumentální aktivitou, která zprostředkovává vztah mezi potřebou a jejím naplněním. Výsledkem je pak pocit uspokojení. Motivem je obsah tohoto uspokojení (Nakonečný, 2014).

Šamánková (2011) zmiňuje kromě nedostatku také o přebytek. Lidské potřeby charakterizuje jako dynamickou sílu, která vzniká na základě pocitu nedostatku či přebytku, přáním něčeho dosáhnout v oblasti biologické, sociální, psychologické nebo duchovní (Šamánková, 2011).

Proces naplňování potřeb zahrnuje 3 fáze:

- uvědomění si potřeby z hlediska objektivní stránky, (nedostatek spánku vede k pocitu únavy a vyčerpání)
- zpracování uvědomění z hlediska subjektivního prožívání, (nutnost potřeby se vyspat, jinak člověk nebude mít sílu)
- vytvoření vztahu k potřebě (člověk si zorganizuje čas tak, aby se mohl vyspat) (Šamánková, 2011).

K účelu této bakalářské práce jsem se rozhodla vybrat jednu z nejznámějších teorií potřeb a to hierarchickou teorii potřeb představitele humanistické psychologie A. H. Maslowa.

Ačkoliv se Maslow na počátku zabýval experimenty, které byly přírodovědecky orientovány a ovlivnila ho také psychoanalýza, počátkem 60. let 20. století se stává vůdčí osobností humanisticky orientované psychologie. Vydává svoji slavnou knihu *Motivace a osobnost*, kde popisuje hierarchii potřeb tak, jak ji známe i dnes. Maslow předpokládá, že základ lidských potřeb je biologicky determinovaný na jedné straně a má potenciál dalšího rozvoje prostřednictvím vnějších vlivů na straně druhé. Rozděluje potřeby do pěti úrovní, od nejnižších po nejvyšší (Plháková, 2010).

Tyto potřeby jsou často znázorňovány graficky jako pyramida. Základní lidské potřeby tvoří zcela dole základnu této pyramidy a každý další stupeň potřeb je vždy o stupeň výše. Potřeby lze rozdělit do dvou základních skupin, na potřeby nedostatkové a růstové. Nedostatkové potřeby v sobě zahrnují první čtyři stupně potřeb. Na prvním stupni tvořícím základnu najdeme fyziologické potřeby (např. potrava, voda, vzduch, spánek), nad nimi jsou potřeby bezpečí (např. potřeba zaměstnání, přístřeší, zdraví, jistoty) Třetí stupeň tvoří potřeby lásky a sounáležitosti, kam patří potřeba být ostatními přijímán, přátelství, vztahy aj. Do čtvrtého stupně náleží potřeba sebehodnocení obsahující např. uznání, úctu, úspěchy apod. (Collinová et al., 2019, Soudková, 2004). Někdy můžeme zjistit, že se v různých publikacích liší terminologie. Plháková (2010) nazývá čtvrtý stupeň přímo potřebami uznání. Obsahově však je tento pojem naplněn stejně. Nedostatkové potřeby nazývá také deficientními, tzv. D - potřeby (Plháková, 2010).

Pokud se člověk chce posunout v pyramidě směrem nahoru musí mít potřeby naplněné níže. K růstovým potřebám se tedy dostaneme po naplnění potřeb nedostatkových. Plháková poznamenává (2010), že růstové potřeby se od nedostatkových zásadně liší. Jejich naplňováním se jejich intenzita nesnižuje jako u nedostatkových potřeb, ale narůstá. Tyto potřeby jsou označovány jako **potřeby bytí, metapotřeby, B – potřeby**. K těmto potřebám patří potřeba seberealizace zahrnující sebenaplnění, dobrotu, hravost, krásu, soběstačnost apod. (Plháková, 2010; Maslow, 2021).

Maslow (2021) ve své nejznámější knize *Motivace a osobnost* uvádí, že potřeba sebeaktualizace je vlastní pouze člověku. Ontogeneticky nastupují vyšší potřeby později. Vyšší potřeby jsou z hlediska subjektivního prožívání méně naléhavé, jejich naplnění vede k vyšší míře spokojenosti jedince, která se odráží v tiché radosti, v hlubším pocitu štěstí a bohatství vnitřního života. Naplňování vyšších potřeb představuje odklon od psychopatologie, obecnou tendenci ke zdraví (Maslow, 2021).

Mezi další významné motivy patří bezesporu **hodnoty**. Medlíková (2021) řadí hodnoty mezi klíčové motivy. Hodnoty zásadním způsobem ovlivňují naše snahy a touhy, ukazují nám, o co nám jde a kam směřujeme. Mají vliv na naše rozhodovací procesy v tom, co je a co není správné a vytvářejí naše postoje. V průběhu času se naše hodnoty mění. V první polovině života jsou na nejvyšších příčkách hodnot úspěch, moc, peníze, přátelství a v druhé polovině je to například péče, pomoc a užitečnost druhým (Medlíková, 2021). Je zajímavé, že mezi hodnotami autorka publikace neuvádí hodnoty jako láska a zdraví, které se obvykle objevují v hodnotovém žebříčku lidí.

Medlíková (2021) uvádí, že v České republice se k nejvyšším hodnotám řadí rodina, přátelé, známí, volný čas a práce. Naopak o politiku a náboženství ve srovnání s ostatními státy je nízký zájem. Tzv. Hédonistický typ života charakteristický příjemností převažuje nad altruismem (Medlíková, 2021).

Lidé si vytvářejí vlastní žebříčky hodnot. Pro některé jsou nejdůležitějšími hodnotami klidný osobní život, pro jiné je to práce pro společnost. Obvykle si lidé rozumí s ostatními, kteří mají stejnou nebo obdobnou hodnotovou orientaci (Čáp et al., 1998).

Zájmy jsou zvláštním druhem motivů, jejímž základem jsou primární potřeby, zejména ty psychologické, které dostávají konkrétní podobu v závislosti na podmínkách daného kulturním prostředí. Například zájem o čtení se může rozvinout jen při určitém stupni vzdělanosti (Říčan, 2010). Čáp (1998) zmiňuje, že tento motiv je získaný. Projevuje se kladným vztahem člověka k určité skutečnosti. Zájmy jsou spjaty zacílením pozornosti určitým směrem a určité činnosti. Výsledkem jsou pocity uspokojení. Při omezení zájmů nastupují naopak pocity nelibosti (Čáp, 1998). Vzhledem k faktu, že zájmů je nespočet, zrovna tak jako s nimi souvisejících činností, které mohou člověka těšit, může být obtížné je třídit a zařazovat do skupin (Říčan, 2010).

Stavěl (1944, citováno v Říčan, 2010) se s tím vyrovnává tak, že doporučuje u zájmů, ostatně jako i u ostatních osobních jevů, odlišit povrch a hlubší vrstvu.

Prvému pohledu na zájmy jednotlivce se jeví a nabízí především onen povrch. Jím míním rozmanitost jednotlivých manifestních zájmů, v první instanci vlastně jednotlivých zaujetí, hodnotových reakcí, sympatií a antipatií, vůči tomu či onomu předmětu, činnosti či situaci; tedy vrstvy zvláštních zájmů, z nichž mnohé jsou pouze druhotné, velmi odvozené, což někdy znamená i nepravé, často přechodné. Jest pak úkolem psychologické analýzy, proniknout od této povrchové vrstvy, která má u někoho spíše ráz beztvare zmeti, u jiného

více méně spořádané soustavy, k hlubším, základnějším, trvalejším postojům, zaměřením, sklonům, jedním slovem tendencím, s nimiž rozmanité zjevné zájmy souvisí. Stavěl (1944, in Říčan, 2010). Říčan (2010) poznamenává, že zájmy jsou nejnáději ovlivnitelnou částí ve struktuře osobnosti na rozdíl od primárních potřeb a hodnot, které jsou hlouběji zakotveny ve struktuře osobnosti. Lze je ovlivňovat jak pozitivně, tak i negativním směrem. Výborný pedagog v dramaturgickém kroužku může ovlivnit řadu žáků, kteří jej navštěvují a posléze se to může odrazit v jejich celoživotním zájmu o divadlo. Tento princip funguje také opačným směrem. Lze vytvořit u dětí znechucení k nějaké činnosti tím, že je jim vnucována (Říčan, 2010). Je tedy zřejmé, že poznatky o zájmech se dají vhodně aplikovat zejména v oblasti výchovy a vzdělávání (Čáp et al., 1998).

2.3 Motivační teorie

O motivaci a motivech s ní spojených lze vysledovat v historii psychologie mnoho zmínek. Touto oblastí se zabývalo mnoho psychologů. Za mnohé jmenujme například Freuda, Hulla, Murrae, Younga, Woodwortha, Maslowa, Tinbergena, Heba, McClellanda, Brunswikovou, Massermana, Cattela, Herzberga a další (Madsen, 1972).

V následující tabulce Nakonečný (2014, 306) uvádí přehled základních motivačních teorií:

Tab. 1: Vybrané teorie motivace

teorie	autor	základní pojmy	empirické těžiště
psychoanalýza	S. Freud	id, ego, superego, princip slasti, reality, libido	neurózy, nevědomí, chybné úkony, sny
behaviorismus	C. L. Hull B. F. Skinner	drive, instrumentální chování, habit, redukce	vliv deprivace na sílu popudu a intenzitu chování, podmiňování sekundárními drivy
teorie pole	K. Lewin	pole, valence, napětí v poli	úroveň aspirace, konflikt
motiv výkonu	J. W. Atkinson D. C. McClelland	úspěch, strach z neúspěchu, síla, motivu výkonu	očekávání, druhy výkonových úkolů, preference rizika
atribuce	F. Heider	atribuce kauzality, její formy	inference kauzálních atribucí, ego-

	B. Weiner		vztažnost
humanistická psychologie	A. H. Maslow C. R. Rogers	sebeaktualizace, hierarchie potřeb, metapotřeby	seberealizující se osobnost, hodnoty, otevřenost zkušenosti

Autor používá dva motivační principy. Prvním z nich je princip **homeostázy**, na jehož základě dochází k neustálému vnitřnímu obnovování organismu. Z výše uvedených motivačních teorií k tomuto principu řadí psychoanalýzu, behaviorismu a teorii pole. Druhý tvoří **fenomenologický** přístup, který zkoumá chování z hlediska zkoumané osoby. Do druhé skupiny patří atribuce, humanistická psychologie a teorie pole. Z tabulky jsou zřejmí autoři jednotlivých teorií, jejich klíčové pojmy a základní obsahy (Nakonečný, 2014).

Postupem času vznikaly nové motivační teorie v závislosti na tom, kdo z badatelů se této oblasti věnoval. Jedna z těchto významných teorií je popsána v minulé kapitole v souvislosti s potřebami. Jedná se o hierarchickou teorii potřeb A. Maslowa. Budeme se věnovat některým ostatním teoriím, které mají vliv na jednání člověka.

Plháková (2010) uvádí další významnou komplexní motivační teorii, jejímž autorem je americký psycholog H. Murray. Termín potřeba používal jako synonymum pro pud. Potřebu Murray definuje jako „*sílu v oblasti mozku, která organizuje vnímání, myšlení, snažení a jednání v určitém směru, s cílem změnit existující neuspokojivou situaci.*“ (Madsen in Plháková, 2010, 366). Fyzikálně chemickou povahu této síly považuje za neznámou. Vnímá zde tedy rozdíl mezi mozkovými potřebami a chtěním, které má mentální povahu. Potřeby rozděluje na primární (viscerogenní) a sekundární (psychodenní). Primární potřeby jsou uspokojovány periodicky fyziologickými procesy. K těmto potřebám patří například potřeba kyslíku, potravy, vody, vyhýbání se chladu a horku. Sekundární potřeby specifikoval Murray v seznamu, kde původně uváděl 20 těchto potřeb souvisejících s projevem mozku. Vzorce sekundárních potřeb tvoří podstatu naší osobnosti. Speciální místo má potřeba sexuální, kterou můžeme zařadit, jak do primárních potřeb, tak do potřeb sekundárních. Je to dáno tím, že pohnutky k sexuálním činnostem mají povahu jak pravidelně se opakující související s fyziologickými procesy, tak lze nalézt také psychogenní motivy jako snahu vytváření a udržování erotických vztahů. Každý jedinec má obojí potřeby, mohou však existovat individuální rozdíly (Plháková, 2010).

Motivační teorii související s chováním lidí v organizaci se zabýval McGregor, který v roce 1960 vyvinul **teorii X a Y**. Tato teorie zaznamenává celou řadu přesvědčení a hodnot lidí v organizaci a to jak na straně manažerů, tak na straně jejich podřízených. Teorie X předpokládá, že lidé mají k práci bytostnou nechuť a když je to možné, tak se ji vyhýbají. Ani finanční ocenění v podobě mzdy nestačí na jejich motivování k pracovnímu výkonu. Pracovníci sice mzdu přijímají, obvykle však chtějí přidat finance. Ani to nestačí k jejich změně pracovních postojů. Úkolem manažerů je tyto lidské tendence neutralizovat. Většina lidí musí být řízena a jako prostředek řízení se používá hrozba trestem. Naproti tomu motivace Y je založena na opačném předpokladu. Vnímá člověka jako bytost, která považuje práci za stejně důležitou oblast svého žití jako odpočinek či zábavu. V práci se může člověk seberealizovat, je schopen sám sebe řídit a jít tak za firemními cíli, přijímá zodpovědnosti. Schopnost inovací v práci tato teorie předpokládá u všech lidí, nejen ve skupině manažerů. Zatímco u prvního typu je styl řízení autoritativní, u druhého typu pak liberální (“Approach of McGregor's X and Y Theory Associated with the Adaptive or Non-Adaptive Culture Construct of Kotter and Heskett: An Empirical Study in Goiás, Brazil”, 2018). McGregor upozornil na fakt, že jací lidé jsou záleží na tom, jak se s nimi zachází. S tímto tvrzením můžeme souhlasit, ale ne zcela. Obě teorie, jak teorie X, tak teorie Y jsou generalizované v tom smyslu, že téměř všichni jsme někdy nerozumní a nespolehliví a téměř všichni, příp. všichni někdy hledáme možnost rozvoje, tvořivého uplatnění a nezávislosti. Je zřejmé, že teorie Y je spíše humanistická a teorie X se blíží více k tzv. taylorismu, ve kterém se od lidí očekávala hlavně poslušnost a přesné dodržování určených postupů (Kolman et al., 2012).

K další významné motivační teorii patří Herzbergova **dvoufaktorová motivační teorie**. Tato teorie se nazývá také teorií motivace a hygieny. Herzberg byl ve své práci ovlivněn Maslowem, McGregorem a Argyrisem. Se svými spolupracovníky realizoval průzkum u 200 inženýrů a účetních, ve kterém zjišťoval, jaké mají postoje k práci. Následně se snažil vymezit faktory, které způsobují, že lidé jsou v práci spokojeni a šťastni a faktory, které jsou příčinou nespokojenosti. Ve výsledcích výzkumu pak následně kategorizuje typické situace, ve kterých se zaměstnanci prožívali nepříjemné pocity a situace, kde se cítili spokojení. Ve své teorii rozděluje motivaci na hygienické faktory, které jsou spojeny s negativní atmosférou v pracovním prostředí a motivátory, které souvisí s pozitivními pocity v práci (Ihensekien & Joel, 2023).

Hygienické faktory dle Herzberga tvoří pracovní prostředí, dohled, mezilidské vztahy, zásady organizace, firemní politika, benefity a jistota zaměstnání. Tyto faktory jsou tzv. udržovací, mohou vyloučit pokles pracovní výkonnosti, zároveň však nepřináší její zvyšování. Tyto faktory jsou pro zaměstnance málo motivující tak, aby se práci věnovali více, než je to nutné. K motivátorům řadí Herzberg samotnou práci, uznání, možnost povýšení, zvýšená odpovědnost, možnost rozvoje a seberealizace. Pokud jsou motivační faktory přítomny, vedou jedince k vyšší motivaci a posléze také k lepším pracovním výkonům (Ihensekien & Joel, 2023).

3 MOTIVACE DOBROVOLNÍKŮ VE VZTAHU K OSOBNOSTNÍMU A PROFESNÍMU RŮSTU

Zatímco v předchozí kapitole jsme vymezili obecné pojmy vztahující se k oblasti motivace včetně motivačních teorií a motivů, v této kapitole se již zaměříme na specifika motivace dobrovolníků a na oblast zrání jedince na úrovni osobnostní a profesní.

3.1 Osobnostní a profesní růst

Osobnost je charakteristická svými jedinečnými motivy, postoji, hodnotami a přesvědčeními. Na jedné straně tato část psychické struktury motivuje a na straně druhé utváří vztah člověka vůči prožívané skutečnosti. Jednotlivé složky osobnosti jsou plastické a stále se mění pod vlivem sociálního učení a zrání (Cakirpaloglu, 2012).

Jak již bylo řečeno, psychický vývoj jedince nekončí dospělostí. V posledních letech nám tento fakt potvrzují také neurovědy. Podle nich je lidský mozek schopen se přizpůsobovat novým situacím. Lidé se učí postupně přijímat odpovědnost za svoje pocity a myšlení. Když řeší různé situace jsou schopni pracovat s vícero perspektivami a jejich náhledy se tak mění. Lze konstatovat, že změny v myšlení, regulaci emocí a vnímání jsou aktuálními až do pozdního věku (Berger, 2019).

Dobrovolnictví dává příležitost lidem růst, na rovině osobnostní a mnohdy také na rovině profesního zaměření. Pro účely této práce se zaměříme na žité zkušenosti dobrovolníků ve vztahu k osobnostnímu a profesnímu růstu. Prozkoumáme, zda a jak dobrovolníci vnímají souvislost mezi jejich dobrovolnickou pomocí a osobnostním a profesním růstem.

Profesionální růst je spjat s uspokojováním potřeb výkonu, očekáváním úspěchu či neúspěchu. Tato potřeba může být modifikovaná sociálními vlivy, jako například přáteli, rodinou, školou, spolupracovníky a obecně platnými vlivy ve společnosti. Vztah k výkonu

může být v různých oblastech odlišný. Také pro různé sociální skupiny můžeme zaznamenat rozdílný význam výkonu pro sebe sama. Některé jsou orientovány na výkon více, jiné méně (např. Romové) (Vágnerová, 2016).

3.2 Prosociální chování

Prosociální chování se formuje během lidského života. Můžeme říci, že je výrazem zrání osobnosti. V období raného dětství se mentalita dítěte vyznačuje egocentrismem, jehož částí je egoismus. Až v období mezi 4. a 5. rokem je dítě schopné vzdát se něčeho pro něj příjemného ve prospěch jiného člověka, ke kterému má dobrý vztah nebo kterého lituje. Tento akt lze pojmenovat přechodem od egoismu k altruismu, které je projevem prosociálního chování. Bohužel mnoho lidí svůj dětský egoismus nepřekoná a projevy altruistického chování u nich jsou jen formálními s manifestní podobou, za kterou lze najít sobecké motivy (Nakonečný, 2014). Reykowski (1971, citováno in Nakonečný, 2014) rozlišuje dvě regulační funkce u člověka. První z nich je egocentrická, souvisí se sebepojetím a cílí na zvýšení hodnoty vlastního já a druhá je prosociální či altruistická regulace, která se zaměřuje na blaho ostatních. Její podstatou je schopnost člověka vzdát se vlastního pohodlí ve prospěch někoho jiného (Reykowski 1971, citováno in Nakonečný, 2014).

Penner (2002) vnímá tento aspekt lidského bytí jako velmi úzce propojený s oblastí dobrovolnické pomoci. Definuje dokonce dobrovolnictví jako dlouhodobou plánovanou prosociální činnost, která je zaměřena na pomoc ostatním osobám v organizovaném prostředí.

Někteří autoři uvádí, že pojmy pomáhání, prosociální chování a altruismus jsou synonyma. Obvykle, pokud jdeme více do detailů lze zjistit, že slovo pomáhání se považuje za nadřazený pojem prosociálnímu chování a to je zase nadřazeným pojmem pro altruismus. Altruismus pak lze chápat jako specifickou formu prosociálního chování. Vyznačuje se dobrovolnou pomocí druhému, jejíž motivem je zájem o potřeby druhých. Tento proces iniciuje soucit a morálka. Na druhou stranu musíme říci, že v této oblasti nepanuje shoda. Někteří autoři pochybují, zda takový projev vůbec existuje (Mlčák & Zášková, 2013). Jiní autoři vnímají prosociální chování ve světle charakteru jedince a jeho morálky (Cakirpaloglu, 2012).

Straub (1979, in Nakonečný, 2014) uvádí zajímavou analýzu altruistického chování z pohledu motivace. Dle něj mají na chování vliv jak reálné, tak očekávané důsledky a pokud nebude pomáhající chování vyžadující oběť odměňováno, bude po určité době odbouráno. Z tohoto důvodu je nutné, aby péče o druhé přinášela určité uspokojení. Altruistické motivy jsou dle něj platné také, když pomáhající očekává, že jako výsledek jeho prosociálního chování bude dobrý pocit. Pomáhající může být druhou osobou odměněn také vděčností. I v tomto případě se stále pohybujeme v oblasti altruismu (Straub, 1979 in Nakonečný, 2014).

3.3 Motivace dobrovolníků

V letech 1999 – 2000 byl v České republice proveden první kvantitativní výzkum dobrovolnictví a dárcovství, který realizovala Nadace rozvoje občanské společnosti, Agentura neziskového sektoru, Nadace Via, Agentura STEM ve spolupráci s Hestia, o.s. Tento výzkum byl proveden na náhodném vzorku 693 občanů a kvótním vzorku 359 dobrovolníků. Dobrovolnictví je významně svázáno s morálními hodnotami, které vyplývají z následujících pěti základních druhů altruismu: (Frič et al., 2001)

1. Reciproční altruismus – pomáhající očekává za svoji pomoc nějaký zisk či symbolickou odměnu.
2. Normativní altruismus – vychází z morálních principů, jež souvisí se sociální kontrolou.
3. Emocionální altruismus – vychází zejména z morálních citů pomáhajícího, který pomocí druhým snižuje jejich utrpení a tak mu to přináší uspokojení a naplnění.
4. Křesťanský altruismus – je založen primárně na křesťanských hodnotách, milosrdenství k bližnímu.
5. Pravý altruismus – obsahuje nezištnou motivaci, o které však má autor pochybnosti.

Výsledky tohoto výzkumu ukázaly, že nejtědřejší kategorií dárců jsou právě dobrovolníci. Z toho mimo jiné lze usuzovat, že motivace k dobrovolnické činnosti musí být poměrně vysoká (Frič et al., 2001).

Pro 93 % dobrovolníků byla nejvyšší motivací věnovat se dobrovolnické činnosti důvěra v organizaci, 91 % se chtělo podílet na šíření dobré myšlenky, 76 % dotazovaných chtělo uplatnit své schopnosti a navázat nové sociální kontakty. 74 % dobrovolníků uvedlo jako důvod, že vnímali svoji pomoc jako potřebnou pro lidi, které znají, 75 % se rozhodlo

pro dobrovolnictví, protože to vnímali jako vhodný způsob života, 74 % chtělo získat nové zkušenosti. Menšina z nich - 30 % uvedla jako důvod související se náboženským přesvědčením (Mlčák & Zášková, 2013).

Motivace jednotlivých dobrovolníků je však jistě individuální a rozmanitá. Na základě statistické analýzy byly vymezeny tři základní motivace k dobrovolnictví – konvenční, reciproční a nerozvinutá. Tyto motivace mohou být obsaženy v různé míře, obvykle však jedna z nich dominuje (Tošner & Sozanská, 2002).

Konvenční motivace se nazývá také **motivací normativní**. Dobrovolník s tímto typem motivace se věnuje své činnosti proto, že ho k tomu vedly morální normy vyskytující se v nejbližším okolí nebo obecná neformální pravidla ve společnosti. Dobrovolníci, u kterých dominuje konvenční motivace jsou ovlivněni vzory chování z rodinného a blízkého okruhu a morálními hodnotami společnosti, z nichž jdou do popředí zejména křesťanské hodnoty. Tuto motivaci lze vysledovat u 41 % českých dobrovolníků. Tuto motivaci lze vysledovat u věřících a dobrovolníků starších 60 let (Tošner & Sozanská, 2002).

U **reciproční motivace** hledá dobrovolník ve své nabízené pomoci také prospěch pro sebe. Ve své dobrovolnické činnosti může hledat možnost získávání nových zkušeností, rozvinutí dovedností a navazování nových vztahů. Tento typ motivace je dominantní u 37 % dobrovolníků, kam se řadí zejména mladí lidé ateisticky orientovaní do 30 let. Poslední typ tvoří **motivace nerozvinutá**. Tato motivace souvisí s přesvědčením o smysluplnosti dobrovolnické činnosti, s důvěrou v organizaci, pro kterou by měl dobrovolník pracovat a pocít, že prostřednictvím dobrovolnické pomoci se podílí na šíření správných věcí. Na základě této motivace se rozhoduje 23 % dobrovolníků, kteří jsou se recrutují především z řad vysokoškoláků a dále lidí střední až starší generace (45 – 60 let) (Tošner & Sozanská, 2002). V předmětu výzkumu byl také postoj lidí žijících v České republice k dobrovolnictví. Výsledky výzkumu ukázaly, že 70 % lidí vnímá dobrovolnictví jako projev morální ctnosti, který je však jakousi kompenzací selhávající role státu (Mlčák & Zášková, 2013).

Motivační proměnné jsou měřeny dotazníkem dobrovolnických funkcí (VTI – Volunteer Functions Inventory), jehož autorkou je E. G. Clary a kol. (1991). Tento dotazník je postaven na předpokladu, že dobrovolníci pomáhají na základě určitého komplexu pro ně významných motivů. Obsahuje 30 položek. Respondenti těchto

30 položek hodnotí na sedmibodové Likertově škále podle jejich důležitosti (0 = není vůbec důležitý(zcela nesouhlasím) až po 7 je mimořádně důležitý, tj. zcela souhlasím). Položky jsou seskupeny do šesti faktorů, jež byly extrahovány faktorovou analýzou. (Mlčák & Zášková, 2013) Autoři v následujícím výčtu uvádí 6 základních faktorů s příklady jednotlivých položek):

- **Hodnoty** – dobrovolnictví vyjadřuje hodnoty dobrovolníků s prosociálním a altruistickým zájmem o druhé. „*Mám starost o ty, kteří jsou méně šťastní, než jsem já.*“
- **Porozumění** – Dobrovolnictví je příležitostí k učení, pro získání nových znalostí, a rozvoj dovedností. „*Mohu se naučit více o věcech, s nimiž se při práci dobrovolníka setkávám.*“
- **Sociální funkce** – Dobrovolnictví je příležitostí navazovat nové sociální kontakty a být s přáteli. „*Moji přátelé jsou dobrovolníci.*“
- **Kariéra** – Dobrovolnictví umožňuje dobrovolníkům získat nové dovednosti a zkušenosti jako základ pro nové zaměstnání v profesní sféře. „*Dobrovolnictví mi může otevřít dveře do míst, kde bych rá(a) pracoval(a).*“
- **Protektivní funkce** – Prostřednictvím dobrovolnické pomoci se lidé snaží uniknout negativním pocitům, chrání své sebepojetí. „*Bez ohledu na to, jak špatně se cítím, dobrovolnictví mi na to pomáhá zapomenout.*“
- **Posílení** – Dobrovolnictvím se lidé rozvíjejí, zvyšuje se jejich sebeúcta. „*Dobrovolnictví mi dává pocit důležitosti.*“

Kim et al. (2010) v souvislosti s výzkumem, jehož výsledkem je studie Srovnávání motivace dobrovolníků v různých mládežnických sportovních organizacích zmiňuje výše uvedený dotazník dobrovolnických aktivit. Shodně s Mlčákem a Záškovou (2013) uvádí fakt, že vykazuje poměrně dobrou míru validity a reliability (Kim et al., 2010). Výzkum se zaměřuje na měření motivace v dobrovolnictví v různých typech prostředí. Ačkoliv se motivace dobrovolníků různí a je ryze individuální, obecně lze konstatovat, že u většiny dobrovolníků dominují motivy hodnotového žebříčku, porozumění a posílení oproti zbývajícím motivům zahrnujícím kariéru, oblast sociální a ochrannou. Dobrovolníci mohou mít ke své činnosti více motivů a jejich motivy se mohou lišit také v závislosti na věku a typu organizace, kde pomáhají. V tomto výzkumu zkoumali na vzorku 1099 dobrovolníků, kteří pomáhali ve čtyřech typech mládežnických sportovních organizací

(mezinárodních, národních, místních a speciálních) jejich motivaci. Nejvyšší motivaci vykazovali ve všech typech organizací hodnoty, druhou nejvyšší motivací bylo porozumění. Nejnižší motivaci vykazovala ochranná funkce (obrana ega snížením negativních pocitů či viny nebo řešení osobních problémů). Výsledky tak kopírovaly obecné tendence motivace dobrovolníků (Kim et al., 2010).

Dle závěrů Kim a kol. (2010) ve výzkumu motivace dobrovolníků ve vybraných sportovních zařízeních se upozorňuje na to, že je nutné, aby po výběru dobrovolníků jim organizace poskytovala vhodnou podporu a vytvářela atmosféru, která odpovídá motivačním potřebám dobrovolníků. Důležitou oblastí je také soulad očekávání dobrovolníků s realitou.

Je zřejmé, že dobrovolníky podporuje řada motivů vnitřních i vnějších. Existují však také faktory, o kterých bychom mohli říci, že dobrovolníky demotivují. Tošner se Sozanskou (2006) uvádí, že mezi takové faktory patří:

- pocit, že pomoc dobrovolníků není užitečná
- velký rozdíl mezi očekáváním a skutečnou činností
- přílišná rutinnost úkolů bez možnosti rozmanitosti
- vnímají nedostatečnou podporu spolupracovníků
- nedostatečná nebo žádná zpětná vazba na jejich pomoc, absence ocenění
- pomoc jim nedává příležitost k osobnímu růstu
- mají velmi malé možnosti používat tvořivost či iniciativu
- vnímají napětí mezi spolupracovníky (Tošner & Sozanská, 2006)

Mlčák a Pečtová (2011) provedli v České republice výzkum u studentek pomáhajících profesí. Tento výzkum byl zaměřen na zjišťování motivů, které vedou studentky k pomáhání jako dobrovolnice. Dále výzkum cílil na to, zda je možné jejich motivaci k dobrovolnictví předpovídat na základě jejich kognitivní a emocionální empatie. Výzkum byl realizován u 134 studentek, které studovaly sociální práci na vyšší odborné škole, střední odborné nebo vysoké škole humanitního směru a v průběhu studia měly zkušenost s dobrovolnickou pomocí. 37,3 % studentek pomáhalo osobám se zdravotním postižením, 37,3 % pracovala s dětmi a mládeží a 11,9 % se seniory. Respondentky odpovídaly na testové otázky v dotazníku, který měří motivaci dobrovolníků a jehož

autorem je Rehberg. Autor vychází ze 3 motivací dobrovolníka. První motivaci tvoří dosahování něčeho kladného pro druhé lidi, druhou představuje hledání něčeho nového a třetí motivace je zaměřena na hledání něčeho pro sebe sama. Dotazník je tvořen 13 položkami. Odpovědi respondentky zaznamenávaly prostřednictvím pětibodové Likertovy škály podle intenzity (0 – žádná, 1 – slabá, 2 – spíše slabá, 3 – spíše silná, 4 – silná).

Autoři výzkumu dospěli k tomu, že nadprůměrná intenzita motivace je alocentricky zaměřená, tedy orientovaná na pomoc druhému, šířit dobro a být užitečnou (znění položek – „*Chtěla jsem pomoci druhým, chtěla jsem získat zkušenosti, chtěla jsem být užitečná pro druhé, chtěla jsem dělat dobro pro druhé*“). Silnou motivací bylo také získávat nové zkušenosti. Tyto motivy jsou již součástí egocentricky orientované motivace. Nízkou úroveň motivace vykazovala položka, která patří k normativní motivaci (znění položky – „*Chtěla jsem jednat podle obecných morálních zásad*“) a protektivní motivace (znění položky – „*Chtěla jsem přijít na jiné myšlenky nebo si zlepšit náladu*“) (Mlčák & Pečtová, 2011).

Zhou & Kodama Muscente (2023) ve své metaanalýze motivů dobrovolníků VFI uvádějí, že se v roce 2017 věnovalo 30 % Američanů z dospělé populace dobrovolnické činnosti. Odpracovali 6,9 miliardy dobrovolnických hodin. Jak je možné, že se tolik lidí věnuje dobrovolnictví? Tato analýza se skládá z 61 studií a byla realizována na vzorku 38 327 lidí. Cílem byl výzkum spokojenosti, angažovanosti, četnosti a ochoty pokračovat v dobrovolnické činnosti. Cíle byly definovány ryze prakticky tak, aby pomohly dlouhodobě udržet dobrovolníky v jejich činnosti a zároveň předcházely fluktuaci. Výsledky ukazují, že obecně nejsilnějším a nejdůležitějším motivátorem jsou hodnoty, poté porozumění pro spokojenost v dobrovolnické činnosti a ochrana pro záměr pokračovat v dobrovolnictví (Zhou & Kodama Muscente, 2023).

Závěry, které výše jmenovaní autoři uvádějí považují za velice zajímavé a důležité pro profesionální pracovníky, kteří pracují v dobrovolnických centrech a dále dobrovolníky vysílají do ostatních organizací, případně pro organizace, které využívají pomoc dobrovolníků pro potřeby své organizace.

Autoři v závěru podtrhují fakt, že jejich studie ověřuje důležitost používání dotazníku VFI pro zjišťování motivace dobrovolníků. Výsledkem je pak spokojenost dobrovolníků v jejich činnosti, závazek, záměr pokračovat a vyšší angažovanost ve své pomoci. Je tedy na profesionálních pracovnících, aby využívali VFI při náboru dobrovolníků a zjistili, které

motivační faktory jsou dominující u zájemců o dobrovolnickou činnost. Obecně nejvýraznějším motivátorem se ukázaly hodnoty. To znamená, že dobrovolníci, kteří jsou nejvíce motivováni hodnotami, tj. touhou po altruistické službě druhým budou nejvíce také spokojeni ve své činnosti. Z tohoto zjištění vyplývá, že nábor dobrovolníků by se měl zaměřit nejvíce na osoby, které mají vnitřní altruistický motiv k dobrovolnické službě. Vzhledem k faktu, že postoje hrají důležitou roli, můžeme upřesnit předchozí premisu a to, že nejvíce motivovaní jsou dobrovolníci, kteří mají kladný postoj k hodnotám (Zhou & Kodama Muscente, 2023).

EMPIRICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Dobrovolnictví je fenoménem, který jehož kořeny sahají již do dob středověku. V teoretické části jsme mohli nahlédnout historické kořeny filantropie i dobrovolnictví. Vzhledem k tomu, že pro pomoc druhému, potřebnému, staršímu, nemocnému či jinak znevýhodněnému člověku se člověk rozhoduje sám, ovlivňuje toto rozhodnutí jeho duševní bytí. Můžeme si klást otázku, jakým způsobem má dobrovolnictví vliv na život člověka. Vládní dokument o politice státu k neziskovým organizacím (2016) uvádí, že dobrovolníci v České republice odpracují přibližně 45 milionů hodin a to odpovídá práci za více než 5,5 miliardy korun. Do dobrovolnické činnosti se zapojuje ročně téměř dva miliony občanů z naší republiky, což činí 29% obyvatel nad 14 let. 78 % dobrovolníků vychází právě z neziskových organizací. Česká republika se zařadila na osmou příčku v dobrovolnických činnostech v EU. Jak již bylo v teoretické části zmíněno, dobrovolníci pomáhají především v sociální sféře, ve zdravotnictví, v oblasti ochrany životního prostředí, kultury, sportu, při práci s dětmi apod. Ačkoliv dobrovolnická činnost tvoří 0,15 % hrubého domácího produktu, její vývoj bohužel stagnuje (Zprávy aktuálně, 2020)

Český statistický úřad (2020) zmiňuje v souvislosti s mírným růstem počtu neziskových organizací v roce 2018, který činil přibližně 1,3 % oproti minulému roku s 10% růstem počtu jejich zaměstnanců také na mírný růst počtu dobrovolníků a odpracovaných dobrovolnických hodin. V počtu odpracovaných dobrovolnických hodin se jedná o meziroční nárůst ve výši 2,6 % na hodnotu 57 milionů. Hodnota práce dobrovolníků činila 9,3 mld. Kč, což představuje meziroční růst o 12% (Český statistický úřad, 2020).

Ze sdílených zkušeností s ostatními organizacemi, kteří pracují s dobrovolníky vnímám, že získat lidi pro dobrovolnickou pomoc je náročné. O to více náročnější je dobrovolníky dlouhodobě udržet. Otázka, co vede člověka k tomu, aby se rozhodl pomáhat je tedy v této oblasti klíčová. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla věnovat se oblasti motivace dobrovolníků. Pokud se dokáže správně zjistit motivace dobrovolníků, může to mít podstatný vliv na jejich udržitelnost. Dobrovolnická činnost je specifickým typem

aktivity, která dobrovolníky dle mého názoru osobnostně obohacuje, mnohdy také na poli profesním. Pomáháním člověk obvykle roste. Záleží však také na jeho motivech, neboť ne všechny motivy jsou humánní a i v této oblasti je třeba dbát na rizika, která se vyskytují v pomáhající sféře.

Předmět zkoumání této bakalářské diplomové práce se zaměřuje na dobrovolnictví, ve které sleduje motivační faktory, jež vedou lidi zabývat se tím, jak pomoci druhému. Dnešní poměrně rychlá doba klade vyšší nároky na jedince, aby fungoval a obstál v různých oblastech svého života. Jmenujme ty základní oblasti, pracovní, osobní, rodinnou a volnočasovou. Zájem mnohých lidí je právě z těchto důvodů zaměřen zejména na sebe sama, na zajištění svých vlastních potřeb a není pro ně z nejrůznějších příčin příliš důležité zajímat se a starat o blaho druhých. Fenomén dobrovolnické pomoci je spojen s nabízenou pomocí bez nároku na finanční odměnu. Někteří lidé se nad pomocí zdarma pozastavují, pro jiné je to zcela přirozené.

4.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem tohoto výzkumu je zjistit, jak dobrovolníci vnímají svoje zkušenosti v dobrovolnické pomoci.

Konkretizací výzkumného cíle jsou výzkumné otázky. Zaměřují se na ty oblasti, které jsou předmětem zkoumání. Vymezuji hranice zkoumaného jevu. Definuji, na co se ve zkoumání zaměříme a co již není předmětem výzkumu. Obvykle jednomu výzkumnému cíli odpovídá více výzkumných otázek (Hricová et al., 2023). V souvislosti s výše zmíněným cílem výzkumu byly formulovány následující výzkumné otázky, které ho přesněji specifikují:

Kde a jakým způsobem dobrovolníci pomáhají?

Touto výzkumnou otázkou zjišťujeme v jakém typu organizace dobrovolníci pomáhají, kdo komu pomáhají, jak dlouho a jak často.

Jaká je motivace dobrovolníků k dobrovolnické činnosti?

Tato výzkumná otázka zjišťuje vnitřní a vnější motivy, které vedou jedince k pomáhání druhým.

Jaké bonusy a oběti vnímají dobrovolníci ve své pomoci?

Tato otázka zjišťuje, jaké dobrovolníci vnímají bonusy ze své činnosti, co pro ně znamenají včetně souvislosti s motivační složkou k jejich pomoci a naopak, jaké oběti či čeho se museli vzdát pro dobrovolnickou činnost.

Jak dobrovolníci vnímají zázemí v organizaci pro dobrovolnictví?

Tato výzkumná otázka monitoruje organizaci dobrovolnického programu v společnosti, ve které nebo prostřednictvím které dobrovolník pomáhá. Zároveň se zaměřuje na to, jaký tento faktor má vliv na spokojenost dobrovolníků.

Zda a případně jak dobrovolnická činnost ovlivňuje osobnostní a profesionální růst?

Tato výzkumná otázka si klade za cíl zjistit, jakou dobrovolníci vnímají souvislost mezi jejich pomocí a jejím vlivem na oblast zrání osobnosti a v oblasti zaměstnání.

5 METODOLOGICKÝ RÁMEC A POUŽITÉ METODY

Pro realizaci výzkumu jsem zvolila **kvalitativní přístup**, který je vhodný pro stanovený výzkumný cíl v této diplomové bakalářské práci. Kvalitativní přístup popisuje životní příběhy zevnitř z pohledu subjektů, kteří jednají s cílem vyšší míry porozumění zkoumané skutečnosti (Pavlásek & Nosková, 2013, Hendl, 2023).

„Kvalitativní přístup v psychologických vědách je přístupem, který pro popis, analýzu a interpretaci nekvantifikovaných či nekvantifikovatelných vlastností zkoumaných fenoménů naší vnitřní a vnější reality využívá kvalitativních metod.“ Vyznačuje se jedinečností a neopakovatelností. Klíčové pojmy kvalitativního přístupu tvoří kontext, proces a dynamika (Mioviský, 2006, 18)

Konkrétním designem pro tento výzkum bude **vícepřípadová studie**. Tento typ studie je zaměřen na skupinu případů, pro které v závěru vytváří interpretace. Mnohdy je využívána při hledání nové teorie. Výzkumník má prostor pro tvořivý přístup. Zároveň se využívá jako doplněk k dalším deskriptivním nebo explanatorním studiím. Vícepřípadová studie umožňuje zachycení podobností a rozdílů. (Chrastina, 2019).

5.1 Polostrukturovaný rozhovor

Jako metodu získávání kvalitativních dat jsem vybrala formu **polostrukturovaného rozhovoru**. Tato metoda umožňuje efektivně pracovat s daty. Na jedné straně je struktura připravená a umožňuje tak výzkumníkovi držet se cíleného směru a na straně druhé je zde volný prostor pružně reagovat v kontextu rozhovoru na reakce a dílčí odpovědi na zkoumaný jev u osoby, se kterou rozhovor vedeme.

Tento typ rozhovoru však oproti nestrukturovanému vyžaduje náročnější přípravu. V přípravě si vytvoříme určité schéma, ve kterém specifikujeme okruhy otázek pro respondenty. Pořadí lze měnit dle aktuální situace v rozhovoru. Důležité je mít vymezené jádro rozhovoru, které nám dává určitou jistotu, že byla probrána klíčová

požadovaná témata (Miovský, 2006; Mišovič, 2019). Pro účely této bakalářské práce jsem vybrala 4 základní následující okruhy – dobrovolnictví, přínosy a oběti, zázemí pro dobrovolnickou činnost a dobrovolnictví a osobnostní a profesionální růst. Ke každému okruhu jsem zvolila několik dílčích podotázek:

1. Dobrovolnictví

- V jaké oblasti pomáháte?
- Co je předmětem pomoci konkrétně?
- S jakou cílovou skupinou pracujete?
- Jak dlouho se věnujete dobrovolnické činnosti?
- Jak často pomáháte?
- Pomáhal jste někdy jako dobrovolník v minulosti? V jaké oblasti, s jakou cílovou skupinou. Jaký byl důvod ukončení?
- Co Vás přivedlo k dobrovolnictví?
- Co se Vám vybaví, když se řekne dobrovolnictví?

2. Přínosy a oběti či investice

- Jak jste spokojen v dobrovolnictví?
- Co Vás nejvíc naplňuje?
- Byl jste nějak oceněn?
- Jak byl ocenil dobrovolníka, který by pomáhal jako já?
- Čím Vás nejvíce dobrovolnictví zasáhlo v pozitivním slova smyslu?
- Co Vás nejvíce dobrovolnictví zasáhlo v negativním smyslu?
- Jaké jsou oběti nebo investice do dobrovolnictví?
- Zažil jste někdy v dobrovolnické činnosti pocity zmaru, frustrace či beznaděje?
- Kdo se Vám vybaví, když se řekne dobrovolník?
- Jaká rizika v dobrovolnické činnosti vidím?

3. Zázemí pro dobrovolnickou činnost

- Jak vnímám úvodní školení dobrovolníků v organizaci?
- V čem Vám bylo školení přínosné?
- Jaká jsem měl očekávání u dobrovolnické činnosti?
- Naplnila se má očekávání?
- Jaké jsem měl obavy?
- Potvrdily se mé obavy?

- Jak jsem spokojen s organizací dobrovolnického programu?
- Co si myslím, že by se v koordinaci dobrovolnického programu mělo/mohlo změnit?

4. Dobrovolnictví a osobnostní a profesionální růst

- Vnímáte souvislost mezi osobnostním růstem a dobrovolnictvím?
- Vnímáte souvislost mezi profesionálním růstem a dobrovolnictvím?

5.2 Dotazník dobrovolnických funkcí - VFI

Metodu polostrukturovaného rozhovoru jsem doplnila **dotazníkem dobrovolnických funkcí** – VFI. Tento dotazník zjišťuje motivaci dobrovolníků ke své dobrovolnické činnosti. Clary, Snyder a kol. (1998) používají ve svém dotazníku položky, které v sobě odrážejí soubor psychologických a sociálních funkcí dobrovolnictví. Dotazník se zaměřuje na šest základních psychologických a sociálních funkcí, které plní dobrovolnická pomoc – hodnotovou, porozumění, kariérní, sociální, ochrannou a posilující. Vývoj inventáře VFI byl založen na předchozím výzkumu, který využíval kvalitativní i kvantitativní design pro identifikaci motivace. Mlčák & Zášková (2013) uvádí, že tento dotazník vykazuje dobré psychometrické parametry, Cronbachova alfa se nachází mezi hodnotami 0,61 a 0,81.

Celkem dotazník obsahuje 30 položek, z nichž vždy 5 položek vyhodnocuje každou z šesti funkcí. Využívá Likertovu škálu od 1 do 7, kde hodnota 1 znamená nesouhlasí vůbec a hodnota 7 znamená zcela souhlasí. Čím vyšší je skóre na škále, tím vyšší je stupeň motivace. Následující tabulka shrnuje a popisuje všech šest funkcí motivace a ke každé z nich uvádí typické příklady položek.

Tab. 2: Dotazník VFI a jeho ukázkové položky

psychologická a sociální funkce	Popis funkce a příklady položek
hodnotová funkce	<p>Vyjadřuje altruistický a humánní zájem o druhé. Starost o druhé je obvykle charakterizována právě pro dobrovolníky.</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Cítím, že je důležité pomáhat druhým.</i> - <i>O konkrétní skupinu, které sloužím, mám opravdový zájem.</i>
sociální funkce	<p>Tato funkce odráží motivaci, která se týká vztahů s ostatními. Dobrovolnictví nabízí příležitosti být se svými přáteli nebo je pozitivně vnímána důležitými lidmi.</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Lidé, kteří jsou mi blízcí chtěli, abych se stal dobrovolníkem.</i> - <i>Lidé, které znám jsou zapojeni do dobrovolnických služeb.</i>
funkce porozumění	<p>Tato funkce umožňuje získat nové znalosti, zkušenosti a dovednosti a také je uplatnit.</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Mohu se naučit, jak jednat s různými lidmi.</i> - <i>Mohu prozkoumat své silné stránky.</i>
kariérní funkce	<p>Dobrovolnictví je příležitostí přípravy na novou kariéru. Přináší určité výhody, které jsou s kariérou spojené.</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Dobrovolnické zkušenosti se mi budou hodit do životopisu.</i> - <i>Dobrovolnictví mi dovoluje nahlédnout do oblastí, kde bych rád pracoval.</i>
růstová (posilující) funkce	<p>Dobrovolnictví je příležitostí k osobnímu růstu, zvýšení sebeúcty a pocitů spokojenosti.</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Dobrovolnictví mi umožňuje cítit se potřebným.</i> - <i>Dobrovolnictví je způsob, jak získat nové přátele.</i>
ochranná funkce	<p>Dobrovolnictví může snižovat negativní pocity, např. pocit viny, že ostatní mají méně štěstí.</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Díky dobrovolnictví se cítím méně osamělý.</i> - <i>Bez ohledu na to, jak špatně se cítím, dobrovolnictví mi pomáhá zapomenout.</i>

5.3 Interpretativní fenomenologická analýza

Jako metodu jsem zvolila **interpretativní fenomenologickou analýzu**, neboť ta je vhodná ke zkoumání zkušeností respondentů v jejich působení dobrovolnické činnosti a je také v souladu s výzkumnými otázkami.

Interpretativní fenomenologická analýza (IPA) patří do fenomenologických metod, které jako jedny z hlavních patří do kvalitativních metod, jež vznikly na základě psychologické tradice. Lze tedy očekávat, že tato metoda bude dobře přizpůsobena pro výzkumy v oblasti psychologie na rozdíl od metod vyvinutých v oborech jako lingvistika nebo sociologie (Delgado, 2013).

Interpretativní fenomenologická analýza vznikla na základě potřeby fenomenologického přístupu, který by umožnil detailní popis souvislostí subjektivní zkušenosti a zároveň by byl přístupný výzkumníkům bez hlubokých znalostí filozofie. Tato metoda vede k porozumění žité zkušenosti jedince na idiografické úrovni s důrazem na to, jaký význam této zkušenosti přisuzuje v dané situaci. *„Souvislost s fenomenologií se projevuje v hledání individuální, a tudíž jedinečné zkušenosti člověka, jeho žité zkušenosti a v psychologii pak především prozkoumáváním toho, jakým způsobem je svět zažíván konkrétními lidmi v konkrétním kontextu a čase“* (Koutná Kostínková & Čermák in Řiháček et al., 2013, 10).

Celý proces analýzy začíná prvním případem. Následně je možné buď témata z prvního případu použít k orientaci v dalších případech nebo realizovat každý případ zcela samostatně. Obecný postup IPA lze rozdělit do 6 fází (Koutná Kostínková & Čermák in Řiháček et al., 2013):

0. fáze – *Reflexe zkušenosti výzkumníka s tématem výzkumu*. Tato fáze bývá označována jako nultá, neboť se nedotýká přímo respondenta, ale výzkumníka. Smysl reflexe samotného výzkumníka tkví v tom, že si sám uvědomí svoji roli ve výzkumném procesu včetně své motivace pro práci s vybraným tématem. Toto uvědomění ovlivňuje interpretace výzkumníka a vede k transparentnosti výzkumného procesu. Následně pak může pracovat s daty tak, aby byla zajištěna jejich validita. Reflexe může být realizována rozhovorem sám se sebou, případně s někým jiným.

1. fáze – *Čtení a opakované čtení*. Cílem této fáze je zaktivovat zájem výzkumníka o případ. Pozornost výzkumníka by měla být zaměřena především na respondenta. Výzkumník se tak dostává do respondentova vnitřního světa a vnímá okolní svět jeho

optikou. K tomuto účelu slouží nejen opakované čtení přepsaného rozhovoru, ale například také několikaterý poslech nahrávky.

2. fáze – *Počáteční poznámky a komentáře*. Tato fáze zahrnuje velmi detailní analýzu. Důležité je brát v úvahu všechna data včetně detailů vztahujících se ke zkoumanému problému. Poznámky si výzkumník může zaznamenávat na strany textu. Doporučuje se je psát rukou, protože tak přispívají k vyšší míře vtažení do osobního příběhu respondenta. Je na výzkumníkově rozvaze, na jaký typ kódování se zaměří. Zda se zaměří více na obsah, používaný jazyk respondenta nebo zda si do komentářů napíše vlastní asociace, souhrny nebo parafráze. Jak již bylo naznačeno, komentáře mohou být deskriptivní (popisující obsah), lingvistické (sledující používání jazyka respondenta) a konceptuální (související s interpretacemi, mohou být v otázkách, které si výzkumník klade).

3. fáze – *Rozvíjení vznikajících témat*. Jestliže v předchozí fázi byla pozornost zaměřena na respondenta, pak v této fázi se přesouvá na výzkumníka a jeho interpretace. Celkový objem dat, komentářů a poznámek se redukuje do nově vzniklých témat. Výzkumník pracuje více se svými poznámkami a komentáři než s původním textem. Tato fáze je založena na uplatnění hermeneutického kruhu. Původní celek se rozdělí na jednotlivé části tak, aby na konci se tyto části opět spojily v celek nový. V nově vzniklých tématech by měla být zachycena respondentova zkušenost. Doporučuje se tyto témata zapisovat na opačnou stranu než komentáře a poznámky.

4. fáze – *Hledání souvislostí napříč tématy*. V této fázi má výzkumník již definována témata a začne s nimi pracovat. Zjišťuje, která témata spolu souvisí a jakým způsobem. Je možné, že některá témata budou vyloučena, protože se nevztahují k výzkumné otázce. Doporučuje se si témata sepsat tak, jak se vyskytovala v textu a zaznamenat, na kterém řádku a stránce se vyskytují. To následně může usnadnit práci s nimi. Témata, která spolu určitým způsobem souvisí dává výzkumník do jedné oblasti. Vzniknou tak hlavní témata a podtémata. Témata je možno si nazvat citacemi respondentovy výpovědi. Tím dochází k většímu sepětí s jeho příběhem.

5. fáze – *Analýza dalšího případu*. V této fázi se opakují kroky 1 – 4.

6. fáze – *Hledání vzorců napříč případy*. V této fázi výzkumník propojuje výsledky jednotlivých případů. Objevuje, jaká témata nejvíce vyvěrají na povrch, jaké jsou souvislosti mezi jednotlivým tématy a zkušenostmi respondentů a jak to každého z nich ovlivňovalo apod.

6 TVORBA DAT A VÝZKUMNÝ SOUBOR

V této kapitole popíšu způsob sběru **dat a kritéria výběru** výzkumného souboru. Dále metody, které jsem použila k jejich výběru a popisné charakteristiky respondentů.

Sběr dat probíhal v období února až března 2024. V počáteční fázi sběru dat jsem vytypovala na základě znalosti regionu dvě neziskové organizace, které pracují s dobrovolníky. Jejich pomoc využívají pro klienty své organizace. Nejedná se tedy o dobrovolnická centra, která zprostředkovávají pomoc dobrovolníků ostatním organizacím, nýbrž o samostatné organizace, které poskytují sociální služby uživatelům.

V první neziskové organizaci dobrovolníci mohou pomáhat na jedné straně pravidelně dětem, mládeži, seniorům, osobám se zdravotním postižením a na druhé straně jednorázově podle aktuálních potřeb organizace. V druhé organizaci je pomoc dobrovolníků obdobná, jak pravidelná, tak jednorázová. Pomoc dobrovolníků je zde cílená na uživatele této organizace, kterými jsou dospělí lidé se zrakovým postižením. Dále jsem využila možnost rozhovoru s kamarádkou, která se dobrovolnictví věnovala ve své minulosti, aktuálně není organizována v žádné organizaci.

Po vytypování organizací jsem oslovila kompetentní osoby, kteří náborují a koordinují dobrovolnickou činnost. Koordinátory dobrovolníků jsem seznámila s cílem bakalářské práce s potřebou realizace rozhovorů s dobrovolníky. Z důvodů rychlosti a efektivity celého procesu, jsem volila e-mailovou formu a telefonáty.

Rozhovory s respondenty jsem realizovala osobně nebo on-line formou prostřednictvím skypu. On-line formu jsem volila u dvou respondentů a to z důvodu, že se aktuálně vyskytovali ve velké vzdálenosti od místa působiště výzkumu.

6.1 Kritéria a metody výběru respondentů

Před vlastní realizací výzkumného procesu jsem stanovila **kritéria**, na základě kterých budou vybráni respondenti. Výběr přirozeně souvisel s tématem celé bakalářské práce a byl následující:

1. *Délka dobrovolnické činnosti.* Pro účely výzkumu této bakalářské práce jsem vybrala skupinu dobrovolníků, kteří se věnují, příp. věnovali své dobrovolnické činnosti více jak rok. Z časového hlediska se již jedná o dlouhodobé dobrovolníky. Toto kritérium jsem volila z důvodu dobrovolnických zkušeností respondentů a dostatečné validity výzkumu.
2. *Věk dobrovolníků: 35 – 70 let.* Kritérium věku jsem volila období dospělosti a stáří. Dobrovolníkem se podle Zákona o dobrovolnické službě 198/2002 Sb. Může stát člověk s minimálním věkem 15 let. Zvolila jsem kritérium věku, které odpovídá dospělosti. V této věkové kategorii pomáhá většina dobrovolníků a již jsou si více vědomi svých motivací k dobrovolnické činnosti. Kategorie seniorského věku je zvolena z důvodu vyšších časových možností jedinců k dobrovolnickým aktivitám.

Výběr výzkumného souboru byl realizován na základě **nepravděpodobnostních metod** (Miovský 2006):

1. *Metoda samovýběrem.* Touto metodou byly vybráni respondenti v rámci oslovených neziskových organizací. Koordinátoři dobrovolnických programů v těchto organizacích oslovili své dobrovolníky a ti z nich, kteří se na základě své dobrovolné vůle přihlásili posléze participovali na rozhovorech.
2. *Metoda příležitostného výběru.* Touto metodou byla oslovena jedna dobrovolnice, která se věnovala dobrovolnické činnosti v minulosti na základě osobního přátelství.

6.2 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor původně tvořilo 6 respondentů, z nichž byly 3 ženy a 3 muži ve věku od 35 do 70 let. Pět respondentů bylo vybráno z neziskových organizací, kteří využívají jejich pomoc pro své uživatele nebo klienty a jedna respondentka pocházela z osobních přátel. Jedna respondentka byla z výzkumného souboru vyřazena z důvodů nedostatečné

dobrovolnické praxe. Všichni účastníci výzkumného projektu kromě polostrukturovaného rozhovoru také vyplnili dotazník na zjišťování dobrovolnických motivací VFI. V rámci demografických údajů se u respondentů zjišťovalo dále nejvyšší dosažené vzdělání, délka dobrovolnické praxe a náboženský postoj. Z pěti respondentů dosáhli dva respondenti vysokoškolského vzdělání a tři respondenti střední vzdělání s maturitou. Co se týče náboženského vyznání, čtyři respondenti jsou křesťanského vyznání a pátý je nevěřící.

Tab. 3: Popisné charakteristiky souboru respondentů

pohlaví	věk	vzdělání	délka dobrovolnické praxe	náboženský postoj
žena	46	SŠ	2	křesťan
muž	39	VŠ	6	křesťan
muž	39	SŠ	7	křesťan
žena	58	SŠ	8	křesťan
muž	70	VŠ	3	nevěřící

6.3 Etické hledisko a ochrana soukromí

Účast respondentů v tomto výzkumném projektu byla dobrovolná. Všichni byli předem obeznámeni s cílem výzkumného šetření, způsobem získávání dat formou rozhovoru a dotazníku. Údaje v jednotlivých případech v rozhovorech a dotazníku byly po ukončení výzkumného projektu anonymizovány. V dotazníku se navíc zjišťovaly některé osobní údaje pro získání popisných charakteristik (věk, nejvyšší dosažené vzdělání, náboženské vyznání a zaměstnání). Další osobní údaje již nebyly zjišťovány, z tohoto důvodu není možné respondenty identifikovat.

V analýze jednotlivých případů IPA byla použita křestní jména, která však byla jiná, než reálná jména respondentů

V případě audio nebo videonahrávek byli respondenti poučeni o jejich účelu a byl z jejich strany poskytnut ústní souhlas. S informacemi bylo nakládáno v souladu s GDPR, Obecným nařízením o ochraně osobních údajů dle nařízení Evropského parlamentu a Rady Evropské Unie 2016/679 ze dne 27. dubna 2016. Zároveň u výzkumu byly dodrženy etické zásady EPFA (Lindsay, 2010).

7 VÝSLEDKY IPA

7.1 Lenka – sebereflexe

Jak již bylo zmíněno v kapitole 5.3. nultou fází celého procesu analýzy IPA je **sebereflexe** výzkumníka. Osobní reflexe je přínosná v tom, aby si výzkumník **zvědomil** své **vlastní postoje** ke zkoumanému tématu. Rozhodla jsem se využít techniku dialogu sama se sebou (Koutná Kostínková & Čermák in Řiháček et al., 2013).

Položila jsem si následující otázky, které mě více vedly k uvědomění si výběru tématu bakalářské práce.

- Z jakého důvodu jsem si zvolila téma motivace dobrovolníků ve vztahu k osobnostnímu a profesionálnímu růstu?
- Jaké mám zkušenosti v oblasti dobrovolnické práce?
- Čím je pro mě zajímavé spojení témat motivace a dobrovolnictví a jakou v ní vnímám užitečnost?
- Z jakého důvodu jsem oblast motivace dobrovolníků ve své práci dala do vztahu k osobnostnímu a profesionálnímu růstu?

Výše uvedené téma jsem si vybrala, protože je mi osobně blízké. Pracuji v dobrovolnickém centru, které zprostředkovává dobrovolníkům možnost věnovat se dobrovolnické činnosti. Dobrovolníci pomáhají buď uživatelům/pacientům v ostatních organizacích nebo fyzickým osobám v domácnostech. Pracují s dětmi, mládeží, seniory, osobami se zdravotním postižením, cizinci a pacienty v nemocnici. Není podstatná určitá dovednost, kterou by dobrovolník mohl nabídnout, ale spíše chuť pomáhat.

Sama jsem před několika lety začala pomáhat jako dobrovolník. Na počátku mi byla nabídnuta možnost pomoci klientům, kteří navštěvovali sociální službu psychosociální rehabilitace. Chodila jsem s nimi plavat, posléze s jednou uživatelkou také na další sportovní aktivity. Tyto činnosti mi dávaly smysl a bavily mě. V průběhu let jsem

změnila cílovou skupinu, které jsem pomáhala a začala docházet do azylového domu pro ženy a matky s dětmi, kde jsem doučovala chlapce a účastnila se také skupinových aktivit s dětmi. V současné době pomáhám dvěma seniorkám jako doprovod k lékařům. Tuto činnost vnímám jako nápomocnou nejen pro toho, komu pomáháme, ale také obohacující pro pomáhajícího. Myslím, že když **pomáháme druhým, sami v sobě rosteme**. Nenarodili jsme se jako „izolované ostrovy“, ale vnímáme a budujeme svoji osobnost také ve vztahu k druhým. Ne všichni disponují plným zdravím, ať již duševním nebo fyzickým. Je nezpochybnitelné, že všichni podléháme času a v průběhu stárnutí se začínají zhoršovat naše schopnosti. Také z těchto důvodů bychom měli myslet na ty, kteří pomoc potřebují. Pomoc bližnímu vnímám jako jeden z projevů lásky a to je důvod, proč tu jsme.

Na profesionální úrovni lze vysledovat, že je stále náročnější získat nové dobrovolníky a udržet je ve své dlouhodobé činnosti. Faktorů, které ovlivňují tento proces je více a vztahují se individuálně ke každému dobrovolníkovi. Jak potvrzují výzkumy zmíněné v této práci, zjištění motivace dobrovolníků by mohl být jeden z klíčových faktorů pozitivně ovlivňujících dlouhodobou udržitelnost dobrovolníků v jejich činnosti.

7.2 Pavel – rád pomáhám

Pan Pavel je již v důchodu, ale přivydělává si jako finanční poradce. V práci je 30 let, baví ho, potkává se tam s různými lidmi a vnímá to tak, že jim také může pomoci. Ve své dobrovolnické činnosti pomáhá jedné klientce zrakově postižené vyplňovat smysluplně volný čas. Jezdí s ní 1x týdně na dvojkole. Svě činnosti se věnuje přibližně 3 roky. Prvopočátky své pomoci vnímá již v dětství, kdy byl s matkou sám a hodně ji pomáhal. O schopnosti pomáhat popisuje již v rodině, kdy se starali s manželkou o své rodiče. „*To byl takovej základ.*“ Vzpomíná, že i kamarád znal ředitelku této organizace. Chodil také na plesy organizované touto organizací. Zaujal ho inzerát, ve kterém hledali dobrovolníky ke klientům na čtení a na spolujízdu na kole. „*Tak jsem říkal, to je zajímavý, protože já taky rád sportuju a zrovna jsem byl po operaci kolene, takže jsem nemohl běhat a hodně jsem provozoval kolo. Tak jsem si říkal, třeba tím někomu udělám radost.*“ Nejprve absolvoval úvodní školení pro dobrovolníky, kde se seznámil s organizací a kodexem dobrovolníků. Součástí byla i praktická část, kdy si vyzkoušel chodit s maskou na očích po městě. Uvědomil si, jaké to je „nevidět“. Zkusil si samotnou jízdu s klientkou poprvé za doprovodu pracovnice organizace. Od té doby pravidelně spolu jezdí, někdy i více

kilometrů. Oceňuje, že si s klientkou lidsky sedlí. „*To je takovej dar, jsme přátelé.*“ Pavel zmiňuje, že se navštěvují také jejich rodiny. „*Je to něco víc, než jen dvě hodiny na kole. Když měla nějaký problém, tak se ji nabídnu s pomocí. Velmi si ji vážím*“, dodává. Sám sebe popisuje jako člověka, pro kterého je důležitá spravedlnost. Když je potřeba pomoci, tak pomůže. V práci je již dlouho, zvládá ji a vnímá ji jako rutinu. Dobrovolnictví vnímá jako obohacení, „*Tohle je teda úplně jinej level. Ty lidi si to musej zaplatit* (pozn. ti, co využívají soc. služeb organizace), *tady je to zadarmo a navíc, když končíme jízdu stavíme se v kavárně, pozvu ji na kafe.*“

Dobrovolnictví vnímá „*jako pomoc druhým bez očekávání odměny, je to dobrovolný. Dobrovolnictví rovná se pomoc potřebným.*“ V minulosti se věnoval dobrovolnictví v roli trenéra dětí ve sportu a poté v rodině, kdy pečoval o rodiče své i manželky. Zmiňuje, že když je potřeba pomoci, tak pomůže i v běžném životě. „*Když k nám přijeli, tak jsem se snažil pomoci, tchánovi, taky už nemohl všechno. Mám tendenci, když někdo někde je, třeba auto, když je zastavený, tak se zeptám, zda nepotřebuje s něčím pomoci. To člověk musí mít v povaze.*“ V dobrovolnictví se cítí spokojený. „*Naplňuje mě to, mám z toho dobrý pocit, že někomu můžu pomoci, že je někdo vděčnej.*“ Pokračuje, že byl letos oceněný jako nejlepší dobrovolník na základě hodnocení paní, které pomáhá. „*...když si toho někdo všimne, má to vyšší hodnotu, je to takový milý, to morální ocenění je hezký.*“ Nepomáhá však pro ocenění, uvádí, že ho to baví. V nepříznivém počasí chodí pěšky, nordic walking, i 10 – 15 kilometrů kolem Pardubic. Vyzkoušeli také posilovnu, kde jezdili na stacionárním kole a pomáhal paní cvičit. „*Poprvé se setkala s činkou a strašně ji to bavilo.*“ O klientce říká, že je vnímavá a že ji to moc baví. Hovoříme o důvěře mezi ním a klientkou. U otázky, jak by ocenil dobrovolníka, který by pomáhal jako on, přemýšlí a říká: „*Já neočekávám ocenění, samozřejmě jsem oceněnej byl, to jsem byl překvapenej. Byl jsem rád, že si toho někdo všiml. Hlavně ta klientka a toho si nejvíc vážím, hlavně, si je jistá, že ji v ničem nenechám. To je úplná pohádka, když vás někdo takhle ocení, že jste potřebný.*“

V oblasti obětí či investic nevnímá svoji činnost jako oběť. Uvědomuje si, že věnuje svůj čas a to také jako oběť nevnímá. Občas klientku pozve na kafe, přijde mu to samozřejmé. Jako nejvíce pozitivní vnímá to, že „*to byla trefa do černýho. Vidím, že to paní baví a že je šťastná a že to má tam ten bonus, že si rozumíme, jako lidsky, že jsme kamarádi.*“ Zmiňuje trochu s posteskem, že mu chybí více kontakt s pracovníkem organizace, kde by si popovídali lidsky včetně jeho dobrovolnické činnosti. Sám by byl

rád, kdyby i jeho takto pozvali na kávu. Ačkoliv to není nic, co by ovlivnilo jeho pomoc, chybí mu to. Zvažuje, že si o tom s paní ředitelkou, kterou zná popovídá. Průběžné schůzky s koordinátorkou dobrovolnického programu nejsou. Vyplňuje report o své činnosti. Vidí to jako formalitu. Chybí mu průběžný kontakt, kde by si mohl popovídat o své činnosti a dostat nějakou zpětnou vazbu. Hovoříme o tom, že na průběžných schůzkách koordinátor zjišťuje, jak se dobrovolníkovi daří, zda potřebuje ke své práci podporu nebo pomůcky apod. Pavel to vnímá jako smysluplný podnět, na základě kterého by mohl iniciovat schůzku s pracovníci organizace. Vystává téma, kdy Pavel vnímá a to přílišné dodržování pravidel ze strany organizace. Například, pokud by se něco stalo a potřebovali by pomoci, není možné, aby je odvezla pracovnice soukromým autem. To mu vadí. Postrádá zde lidský rozměr pomoci, který je mu vlastní. Hovoříme o limitech v oblasti pracovního práva a zodpovědnosti. Pocity frustrace nebo zmaru vnímá při vykazování činnosti. Supervize ve své dobrovolnické činnosti nemá. V souvislosti s pojmem dobrovolník vnímá „nezištnou pomoc druhým, cílenou, dlouhodobou“. V oblasti rizik u své činnosti žádná rizika nevidí, ani o tom nepřemýšlel.

Úvodní školení v organizaci si chválí, „*to bylo super, to se mi moc líbilo. Bylo to komplexní, člověk si opravdu uvědomí tu situaci těch lidí potřebných, jak by se k nim měl chovat, opravdu velice kvalitní.*“ Možnost si prakticky vyzkoušet fungování bez zraku vnímá jako klíčovou. Zmiňuje také společnou návštěvu kavárny Po tmě v blízkém městě, kterou navštívil společně s klientkou, její maminkou a svoji manželkou. „*Byl to úžasný zážitek, mohl jsem si to vyzkoušet.*“ Očekávání se týkala toho, že někomu pomůže. Ta se naplnila dle jeho slov na 110 %. Obavy se týkaly toho, že předtím v ničem takovém nepomáhal, vnímal u sebe nejistotu, zda to zvládne. Na počátku nevěděl, jaké jsou požadavky na činnosti. Jeho obavy se nepotvrdily. Na otázku, jak je spokojen s organizací dobrovolnického programu odpovídá, že „*už ho nikdo neorganizuje*“. Chybí mu častější kontakt a rád by byl i za některé otázky, na které odpovídá v tomto rozhovoru.

Souvislost mezi osobnostním růstem a dobrovolnictvím vnímá zcela jistě. Oceňuje možnost dobrovolničit. Sám o tom říká: „*Určitě, kdybych já tohle nezažil, tak jsem ochuzenější o ten zážitek, některý věcí bych si vůbec neuvědomil. Jsou lidi, který to potřebují, jsou na tom závislí, aby si tu kvalitu života zlepšily a určitě je to takhle propojený. Posune to člověka dál.*“ Vnímá, že dobrovolnictví ho morálně posunuje tak, že na světě není sám za sebe a někteří lidé tuto pomoc potřebují. „*Když se na sebe podívám do zrcadla, tak si člověk řekne, jseš dobřej.*“ Vyjevuje se mi jeho dětství, kdy zůstal s

matkou sám a pomáhal ji (pozn. autora). Dále pokračuje, že dobrovolnictví „*má morální hodnotu, když se to dělá upřímně a snaží se to člověk dělat dobře.*“ K tomu, aby dobrovolník pomáhal dlouhodobě dle něj „*ho to musí bavit.*“ Důležitost vidí v poděkování. Vidí také souvislost mezi dobrovolnictvím a profesionálním růstem. Konkrétně v komunikaci s lidmi a řešení konfliktních situací, ve kterých je člověk vyrovnanější, zvláště, když již ví, že existují lidé, kteří mají omezení. Vypráví o parasportování. Vnímá to jako velký zážitek. Dostává se ke svým možná prvopočátkům dobrovolnictví, kdy přispěl na auto pro děti se zdravotním postižením.

Za smysl svého života považuje mít šťastnou rodinu, vnoučata, být slušným člověkem, rozeznat spravedlnost a být potřebným. Důležitost přikládá také tomu někam patřit včetně organizace, kde pomáhá jako dobrovolník.

Shrnutí

Pan Pavel se věnuje dobrovolnické činnosti přibližně 3 roky, je již v důchodu, zároveň pracuje, má manželku, děti jsou dospělé, mají své rodiny. Jezdí s nevidomou klientkou pravidelně 1x týdně na dvojkole, v případě nepřízně počasí chodí na procházky. Zkusili i posilovnu. V jeho pomoci se vzájemně potkávají zájmy sportovní zájmy klientky i jeho samotného. Oba dva to baví. Klientka poprvé v životě cvičí v posilovně, pan Pavel ji to svojí pomoci umožňuje. Za svoji činnost byl vyhlášen nejlepším dobrovolníkem. Ve své činnosti je v zásadě spokojen. Rád by, aby ze strany vysílající organizace byl méně formální kontakt, kde by si kromě zpětné vazby také mohl lidsky popovídat. Na úvodní školení vzpomíná rád, je nadšený. Zmiňuje praktickou část, kde si mohl vyzkoušet fungovat bez zraku. Vnímá souvislost mezi dobrovolnictvím a osobnostním a profesionálním růstem. Uvědomuje si, že mu to lépe reagovat v konfliktních situacích. Má již více času, je v důchodě, ale stále pracuje. Pomoc bližnímu, když to potřebuje je pro něj základní morální povinnost, kterou však plní ochotně a rád. Pavel je člověk všímavý a pozorný ke svému okolí, nenechá ho chladným nespravedlivost, která by se děla ostatním. „*Když vidím, že někdo potřebuje pomoci, tak mu pomůžu.*“ Váží si své rodiny. Vnímá v ní své místo, zrovna tak jako v dobrovolnické organizaci.

V dotazníku VFI dosáhl Pavel nejvyšší hodnoty v oblasti hodnotových funkcí, ve které dosáhl 32 bodů. To odpovídá jeho altruistického postoji v životě. Po 21 bodech dosáhl v oblasti růstové funkce a funkce porozumění. Tyto dvě funkce pro Pavla znamenají, že dobrovolnictví mu dává příležitost navazovat nové sociální kontakty a rozvíjet sám sebe. Naopak nejnižší hodnoty je dosaženo v oblasti kariérových funkcí, která vykazuje 8 bodů.

Znamená to, že prostřednictvím dobrovolnické činnosti by se Pavel naučil nové znalosti a dovednosti, které by poté rád uplatnil v případném novém zaměstnání. Výše uvedené výsledky dotazníku se shodují také s daty uvedenými v rozhovoru. Pavel je již v důchodovém věku a ačkoliv ještě pracuje, chystá se v brzké době odejít do důchodu. Dobrovolnictví pro něj v první řadě znamená pomoc druhému. Pomoc je pro něj zásadní také v životě, nejen v organizované dobrovolnické činnosti. Klientka, které pomáhá již patří mezi jeho přátele.

7.3 Petra – čistá láska

Paní Petra pomáhá ve třech neziskových organizacích, které jsou lokalizovány ve třech městech, Pardubicích, Chrudimi a ve vesnici u Hlinska. Její dobrovolnickou činnost bychom mohli rozdělit na pravidelně se opakující a jednorázovou, dle aktuální potřeby. Do azylového domu dojíždí pravidelně 1x týdně, pomáhá zde s dětmi maminek, hraje si s nimi a povídá. V nízkoprahovém klubu pro děti a mládež pomáhá podle potřeb, obvykle se jedná o doučování dětí. V poslední neziskové organizaci vypomáhá při jednorázových akcích, např. při potravinové sbírce, přípravě věnců na Vánoce, na plese, speciálních akcích s dětmi v létě. Dobrovolnické pomoci se věnuje přibližně 8 let. Paní Petra vnímá svoji pomoc spíše jako zábavu. Skromně zmiňuje, že její pomoc není nijak velká. Dodává, že nově aktuálně, přibližně 2 měsíce chodí jednou za týden pomáhat do rodiny s dvojčaty. Ačkoliv věnuje poměrně dost svého volného času na pomoc ostatním, sama má volného času také dostatek. Sama o tom říká: „*máme času celý život.*“ Kromě práce, rodiny, vnoučat tráví čas také vzděláváním na Univerzitě třetího věku. .

Na otázku, co ji k dobrovolnictví přivedlo, uvádí, že její děti začali studovat vysokou školu v jiném městě a ji doma nebavilo být samotnou. Nejprve zvažovala, že bude číst důchodcům, příp. chodit za pacienty v nemocnici. Ona sama totiž má ráda čtení. V nemocnici to nevyšlo, tak se posléze začala věnovat dětem. Uvědomovala si, že starších lidí je jí dost líto, děti jsou však jiné.

Dobrovolnictví vnímá jako „*dobře strávený čas.*“ Ve své dobrovolnické činnosti je spokojená, nejvíce ji naplňují děti, protože jsou radostné a upřímné. Vnímá u sebe čas strávený u dětí jako odpočinek. Oceněna byla na akci ocenění dobrovolníků v Pardubickém kraji. Na otázku, jak by ocenila dobrovolníka, který by pomáhal v takové míře jako ona odpovídá, že asi nějaký oceňující večer, který zažila nebo například vstupenky na koncert. Nevnímá nic, co by bylo úplně nejsilnějšího. Baví ji to a proto to

dělá. Dodává k tomu: „*Kdybych to nechtěla dělat a nebavilo mě to, tak to nedělám.*“ Nezažívá pocity zmaru či beznaděje, nevadí ji dokonce ani zlobení dětí. Vnímá to tak, že k dětem to patří, nechá je tzv. vyzlobit a vyřádit a pak se sami zklidní. S agresí se nesečkala. „*Pro mě jsou v podstatě hodní.*“ Dobrovolník je pro ni „*človíček, který, když se řekne, tak jde dělat a ne pro zisk.*“

Rizika ve své pomoci nevnímá. Obecně si však uvědomuje, že by například v azylovém domě mohlo dojít ke konfliktům. Ona sama nemá s tím zkušenost. Na otázku, co ji nejvíce zasáhlo v její dobrovolnické činnosti v tom negativním slova smyslu odpovídá, že nic.

Úvodní školení dobrovolníků na počátku činnosti vnímá, že je dobře zorganizované. Vyslechla si ho, konkrétní přínos nevnímá. Zmínila, že je nutné dodržovat určitá pravidla, která mohou být i v jednotlivých organizacích odlišná. Například v jedné organizaci se nesmí dávat dětem jídlo, v druhé je možné jim něco přinést. Neočekávala nic konkrétního, spíše byla zvědavá, co ji bude čekat. Na počátku měla obavy, jaké to bude. Například v azylovém domě se mění uživatelky, odstěhují se a přijdou nové a neví, jaké jsou, jaké to s nimi bude. U žen poslouchá jejich životní příběhy. „*Jsou rády, když se s nimi někdo baví a neodsuzuje je.*“ Sama se jich neptá, ony se někdy svěřují. Dobrovolnice je pochválí nebo povzbudí, když se jim něco povede. Nesoudí je. Počáteční obavy dobrovolnice se nepotvrdily. S organizací dobrovolnických programů je spokojena. Nic by neměnila.

Na souvislost mezi dobrovolnictvím a osobnostním a profesionálním růstem uvažuje, že by to někomu mohlo pomoci. Například, pokud by ona sama chtěla pracovat ve školce nebo jako psycholog, pak by ji to také pomohlo. Vypráví o různých typech dětí ze znevýhodněného prostředí včetně pěstounských dětí. Do profesionálního života ji to nezasáhlo. U osobnostního růstu říká, že „*nějaké extra změny neprožívám, spíše mě to obohacuje, dělá mi to radost a pak vidím ty děti, že mají také radost.*“ Na otázku smyslu života odpovídá s úsměvem: „*Jaký si to udělám, takový to mám.*“ Pokračuje s úsměvem, že občas ji to také někdo kazí. Doplnuje, že kdyby už mohla být v důchodu, měla by více času a mohla by více pomáhat. V běžném životě se setkává s názorem, že je to nepochopitelné, že chodí takto s dětmi pomáhat. Ji to ovšem baví. V rodině se nesečkala s dobrovolnickou pomocí. O dobrovolnictví se dozvěděla z médií. Myslí si, že pokud by děti nestudovaly v jiných městech a byly doma, možná by se dále věnovala dětem. Paní Petra se nepovažovala za věřící. V rozhovoru se však ukázalo, že navštěvuje kostely, modlí

se a děkuje Bohu za vše, co má. Z tohoto důvodu byla v popisných charakteristikách zařazena do lidí s křesťanským postojem. Rozhovor se k závěru stočil ke křesťanskému evangeliu o Ježíši Kristu, který přišel na svět, aby usmířil lidi s Bohem skrze svoji oběť na kříži.

V dotazníku VFI Petra dosáhla nejvíce bodů (31 b.) v oblasti porozumění, která dává příležitost k učení a získávání nových schopností a rozvoji dovedností. Téměř stejně vysoký počet bodů dosáhla v oblasti hodnotových a růstových funkcí (29 b.). Nejnížší hodnotu vykazovala u ochranných funkcí s počtem 17 bodů. Ačkoliv se u Petra jedná o nejnižší hodnotu v porovnání s ostatními hodnotami v rámci jejího vyplněného dotazníku, v absolutní hodnotě se jedná o hodnotu, která se vyskytuje přibližně ve středu Likertovy škály. Určitý ochranný vliv lze tedy předpokládat.

Shrnutí

Petra věnuje poměrně dost ze svého volného času dobrovolnické činnosti, pomáhá ve třech neziskových organizacích. Pravidelně dochází do azylového domu, kde hlídá děti a hraje si s nimi. Kontakt má také s maminkami dětí, kterým naslouchá jejich životnímu příběhu. Neposuzuje je. Když se jim něco podaří, tak je povzbudí. Nově také pravidelně dochází do rodiny pomoci rodičům s dvojčaty. Dle aktuálních potřeb dochází do nízkoprahového klubu doučovat děti a dále vypomáhá při jednorázových akcích zaměřených tematicky, např. při potravinové sbírce, o Vánocích apod. Svoji pomoc vnímá jako zábavu, s dětmi si dokonce odpočine. Dobrovolnické činnosti se věnuje téměř 8 let, její děti jsou již dospělé a studují vysokou školu v jiném městě. Ve své činnosti se cítí spokojená, vnímá ji jako obohacení svého života. Zázemí pro dobrovolnickou činnost vnímá jako dostačující. Důležitá pro ni byla pravidla v jednotlivých organizacích, vzpomíná, že se lišila. Co v jedné organizaci vůči dětem je povoleno, v jiné se nesmí. Pravidla respektuje. Nijak zvláštní očekávání a obavy neměla, spíše to byla „*zvědavost, jaké to bude.*“ Riziko by mohlo být v možných konfliktech se ženami v azylovém domě. Ona sama se do takových situací nedostala. Souvislost dobrovolnictví a profesního růstu vnímá obecně, ji však konkrétně nezasahuje, má svoje zaměstnání ve finanční oblasti, neplánuje změnu. Těší se, až půjde do důchodu, kdy bude mít více času, ve kterém je možná i nadále a více pomáhat. I v současné době by ji nevadilo pomáhat v další organizaci. Ačkoliv je zaměstnána, věnuje se své rodině a vnoučatům, má dost času na to, aby pomáhala i ostatním. Svoje zájmy dále rozšiřuje také na Univerzitě třetího věku.

7.4 Jana – láska k pomoci

Jana se věnovala v minulosti dobrovolnictví s dětmi. Dobrovolnická činnost ji velmi bavila, z tohoto důvodu s nimi jezdila také na letní tábory jako vedoucí. Pracovala formou brigády, kdy si mohla přivydělat finance. K dobrovolnické činnosti ji oslovila katolická církev, která ji už z minulosti znala z výše zmíněných letních táborů. Církev potřebovala dobrovolníky na víkendy, které byly určeny pro rodiny z dětmi. V době, kdy byl pro rodiče připravený program, pro děti byly paralelně připravené různé činnosti a zde pomáhali dobrovolníci. Dobrovolníci se s dětmi věnovali různým tvořivým činnostem, chodili s nimi na procházky, povídali si s nimi a byli jim kamarády. Jana kromě těchto činností také hrála na kytaru a s dětmi zpívala. Pomáhala dětem ve věku od 5 do 14 let. Nejraději však měla práci s dětmi s osmiletými až desetiletými dětmi. Činnost dobrovolníků byla vedena a podpořena také profesionálním pracovníkem, který měl tento program na starosti.

Oceněním za její práci ji byl dobrý vnitřní pocit ze své činnosti. Na otázku, jak by ocenila dobrovolníky, kteří by pomáhali jako ona, odpovídá, „*že nijak, protože oni by měli také dobrý pocit.*“ Vnímá, že právě tento dobrý pocit z pomoci druhému je odměnou samo o sobě. Práce ji velice bavila. Je to zřejmé i z rozhovoru, ze kterého číší nadšení a zapálení pro dobrou věc. S organizací dobrovolnických aktivit byla spokojená. Vše vycházelo z osobních vztahů mezi jednotlivými členy církve, pomáhali zejména mladí lidé, kteří měli své místo v církvi. Samotná dobrovolnická činnost nebyla vázána na písemnou dobrovolnickou smlouvu či jiná potvrzení. Této činnosti se věnovala po dobu 2 let. Když nahlédneme do rodinného prostředí, ve kterém respondentka vyrůstala, zjistíme, že maminka byla věřící, chodila pravidelně do kostela, ráda pomáhala ostatním lidem. Jana vnímá, že touhu pomáhat má po své mamince. Když ji bylo 19 let, vážně onemocněla a Jana se o ni intenzivně pečovala téměř 3 měsíce. Její otec byl nevěřící a aktivit týkajících se náboženství se obvykle nezúčastňoval. Jana si při rozhovoru později vzpomněla, že kromě dobrého pocitu při pomoci druhému její příjemné okamžiky pramenily také z toho, že na těchto akcích vnímala rodinnou harmonii, kterou doma postrádala.

Očekávání ohledně dobrovolnické činnosti neměla žádná, brala to tak, že prostě bude pomáhat dětem, které to potřebují. Posléze zmiňuje, že vlastně čekala, že to bude všechno dobré, což se jí také potom v realitě naplnilo. Na otázku, zda měla nějaké obavy odpovídá: „*takové normální, pokud by se nějakému dítěti něco stalo, jak bych se tím nějak vypořádala.*“ Zdá se, že před akcí neproběhlo určité bezpečnostní školení včetně

zdravotních záležitostí. Dobrovolnictví vnímá jako pomoc druhému. Dobrovolníka vnímá jako člověka, který koná dobro. Nejvíce na dobrovolnické pomoci oceňuje, že ji to „ukázalo to, co je v životě důležité a na to se soustředit.“

Když přemýšlí o tom, jak by měli být dobrovolníci motivováni, aby byli dlouhodobě udržitelní, tak zmiňuje její vlastní motiv. „*Pokud to člověk chce dělat, tak to dělat bude. Najde si k tomu cestu.*“ Dále myšlenku rozšiřuje, že je to dle jejího názoru závislé na typu dobrovolnictví, zda člověk pomáhá jednorázově, krátkodobě nebo na delší dobu. Pokud se rozhodne pomáhat na delší dobu, může se stát, že po nějaké době se rozhodne s dobrovolnickou činností skončit a je to jeho rozhodnutí.

Jana vidí souvislost mezi dobrovolnickou činností a mezi osobnostním a profesionálním růstem. Myslí si, že dobrovolnictví může lidi inspirovat a vést i jinou cestou v profesi, než ve které se uplatňovali doposud. Ona sama poměrně dlouhou dobu pracovala v administrativě, nyní si však více a více uvědomuje, že by se chtěla realizovat v pomáhající profesi. U sebe zaznamenává hlavně soucit. V podstatě se vnímá jako pomáhající stále. Jana věří v Boha, ví, že On řídí její život a aktuálně hledá oblast, které by se mohla věnovat tak, aby sladila práci o rodinu s profesionálními zájmy. Sama o dobrovolnicích zmiňuje: „*Jsou to lidi, který něco v životě hledaj.*“

V oblasti rizik u dobrovolnické činnosti si uvědomuje, že pokud člověk pomáhá určité cílové skupině může se stát, že ve vztahu zvláště se seniory nebo dětmi z Fondu ohrožených dětí či dětského domova vznikne závislost. U sebe vnímá toto riziko právě u zmiňovaných skupin ohrožených dětí a seniorů.

Smysl svého života vidí „*nemyslet jen na sebe a koukat se kolem, na ty druhý, na to co potřebujou.*“ Dále to dokumentuje slovy: „*Nemusíš pomoci tisíci lidem, ale stačí jenom jednomu.*“ Smysl vnímá také, když může vidět krásu přírody kolem sebe.

V hodnotovém dotazníku monitorujícím její motivaci VFI respondentka vykazovala nejvyššího hodnotu v oblasti hodnot, bodově ohodnocenou součtem 35 a v oblasti porozumění, kde vykazovala 34 bodů. Respondentka je nejvíce motivována zájmem o druhé a svým altruistickým postojem k pomoci a zároveň vnímá dobrovolnickou činnost jako příležitost k rozvoji svých znalostí a dovedností. Nejnižší hodnotu vyazuje vyazuje v oblasti sociální, který se týká motivace v oblasti vztahů k dobrovolnictví ze strany okolí respondentky. Je tedy patrné, že ačkoliv respondentka vnímá dobrovolnickou pomoc jako jednu z nejvyšších hodnot, u jejích kamarádů tento postoj nepřevažuje.

Shrnutí

Jana je vdaná, má 2 děti a aktuálně hledá nové zaměstnání, je věřící. Přes deset let pracovala v administrativní oblasti. Dobrovolnické pomoci se věnovala před několika lety a její činnost trvala 2 roky. K pomoci ji oslovila katolická církev, jejíž byla součástí. Církev pořádala víkendy pro rodiny s dětmi a v době, kdy se rodiče zúčastnili programu, o děti pečovali dobrovolníci. Janu tato pomoc bavila, nejraději pracovala s dětmi na 1. stupni základní školy. Společně si hráli různé hry, chodili na procházky a zpívali při kytáře různé písně. Odměnou byl pro Janu především dobrý pocit. Jana pochází ze smíšené rodiny, matka byla věřící a otec nevěřící. Vzpomíná, že k pomoci ji přivedla vlastně maminka, ve velké míře pomáhala ostatním. Ve své dobrovolnické činnosti neměla žádná velká očekávání, spíše očekávala, že všechno bude dobré a tak to také bylo. Obdobný postoj měla také k rizikům. Dobrovolnictví nebylo formalizované, oslovena byla na základě osobních vztahů v církvi, kde se lidé znají. Organizaci a koordinaci akcí vnímá pozitivně.

Dobrovolníky vnímá jako lidi, kteří jsou na své životní cestě a „hledají“. Vnímá souvislost mezi osobnostním a profesionálním růstem. Dobrovolnictví dle jejího názoru může ukázat nové profesní možnosti. Ona sama aktuálně chce změnit zaměstnání, ráda by pracovala v pomáhající profesi. Smysl svého života vnímá v altruismu, což potvrdily také nejvyšší hodnoty v dotazníku VFI.

7.5 Martin – muž činu

Martin pomáhá ve dvou neziskových organizacích. V jedné z nich působí již 6 let. Nejprve se jeho pomoc zaměřovala na doučování dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí, postupně začal pomáhat také v ostatních oblastech podle aktuálních potřeb. O Vánocích například prodával věnce. Výtěžek z prodeje směřuje na podporu hospicové péče. V minulosti pomáhal společně s manželkou v krajské asistenčním centru na pomoc Ukrajině a nyní pomáhá budovat mateřskou lesní školku pro děti ze sociálně znevýhodněných rodin. Doučování se věnuje pravidelně přibližně 5 hodin týdně. Ostatním činnostem (pomoc při potravinové sbírce, poutě do Luže, mateřské školce, věnce apod.) se věnuje dle aktuálních potřeb. V druhé neziskové organizaci působí 2 roky a také zde se věnuje dětem ze sociálně znevýhodněného prostředí. Pomáhá zejména těm, kteří se dostali do finančních potíží v oblasti finanční gramotnosti. Martin pracuje jako finanční poradce a své znalosti využívá ve své dobrovolnické činnosti. S mladistvými sestavuje splátkové kalendáře, případně jim pomáhá také v jednání s finančními institucemi. Nevnímá to tak,

že by ho to bavilo, spíše vnímá užitečnost a potřebnost pomoci těmto dětem a mladistvým. Využívá tak svých zkušeností ze svého zaměstnání. Sám je věřící, katolík a oslovila ho poptávka z neziskových organizací. Očekávání měl u dětí taková, že prostřednictvím jeho doučování se děti budou moci dostat na učňovská střediska, kde se budou schopni vyučit, což by jinak neproběhlo. Z tohoto důvodu se také aktivně zapojuje do budování mateřské školy, protože „*mnohé děti nejsou hloupí, ale jejich mentální nastavení je tak problematické, že se nedá jen tak změnit*“. Respondent má zpětnou vazbu od dětí, že se ve škole zlepšily a je to právě díky jeho pomoci. Uvádí jako příklad chlapce, který byl svědkem umírání své matky, otec byl alkoholik, v té době zanedbaný, začal mít potíže s mluvením. Určitou dobu byl v Fondu ohrožených dětí Klokánek a poté, co se vrátil opět do rodiny začal docházet Martin, který mu pomáhal s doučováním předmětů ve škole. Dnes je chlapec vyučený zedníkem, má práci a dle respondenta je „*vysoce pravděpodobný, že bude vést jiný život než jeho táta*.“ Výsledky své práce vnímá jako ocenění. Zmiňuje, že se k němu děti hlásí a mají ho rádi, i přesto, že je k nim přísný. Další ocenění vnímá u již zbudované mateřské školky, kam chodí děti s autismem a maminky mu děkují, že děti již nemají záchvaty. V chování dobrovolníka je zjevná radost a řekla bych, že i hrdost na svoji činnost. „*Výsledek je proč, to dělám*“: říká k závěru. Na otázku, jak by ocenil někoho jiného, kdyby se věnoval dobrovolnickým aktivitám jako on, odpovídá, že nijak, „*protože dobrovolníci pomáhají dobrovolně*.“ Jako své hodnoty uvádí rodinu, chce jí být zjevně dobrým příkladem, dobrým tátou a manželem. Pokud by byl koordinátorem dobrovolníků, nekladl by jim překážky včetně těch administrativních.

Dobrovolnictví vnímá jako „*dobrovolnou práci zadarmo*.“ Dobrovolníka vnímá jako člověka, který pracuje zdarma. Ačkoliv pomáhá v několika oblastech, říká, „*že vzhledem k jeho kapacitě by mohl realizovat více činností a hlavně se těmto činnostem věnovat více strukturovaně a efektivně*.“ Jeho pomoc patří do náplně volného času, nevnímá to jako oběť. Zmiňuje, že do této činnosti investuje sám sebe tak nejlépe, jak v danou chvíli může. V rozhovoru probíhá jeho úvaha, že je to dobře, že se věnuje dobrovolnictví. Zvažuje, kdyby to tak nebylo, že by místo toho mohly být i jiné věci včetně negativních. O svých motivech zmiňuje: „*Spoustu těch věcí dělám pro rodinu, protože moje dcera u toho je, je u těch věnců, chodí do té školky, spala v krajském asistenčním centru. Nejlepší výchova je příkladem. Kdybych nebyl autentickéj, nemohl bych vychovávat ty kluky*.“ Dle jeho slov „*dělá dost toho, co je potřeba*“, ale vzhledem k jeho kapacitě by mohl i více.

Energii k dobrovolnictví a životu vůbec vůbec respondent čerpá ze své víry, modlitby, svěcení nedělí, pravidelných cvičení v posilovně, pobytů v sauně a v přírodě, při četbě knih. Uvědomuje si, že k mnohé své dobrovolnické činnosti potřebuje být nejen duševně, ale také fyzicky fit. Hlavní oblasti vidí ve sportu, modlitbě a kontemplaci.

O počátcích dobrovolnické činnosti, kdy je dobrovolník uveden do činnosti proškolením projevuje nespokojenost s jeho přijetím jako dobrovolníka v organizaci. Očekával radost či nadšení, to se však nekonalo. Racionálně si to vysvětluje tím, že daná organizace je známá a nemá to zapotřebí. Administrativu spojenou s počátkem dobrovolnické činnosti považuje zbytečnou. V druhé organizaci to vnímá více pozitivněji, tam určitou dobu pomáhal a poté se jeho také činnost zformalizovala. Toto ho však neodradilo od myšlenky pomáhání. Vnímá sebe sama jako praktikujícího římského katolíka, pro kterého je důležité pomáhat. Z tohoto důvodu si také vybral organizace, které souvisí s římskokatolickou vírou. Organizační zabezpečení dobrovolnického programu nevnímá z pozice dobrovolníka jako svoji prioritu. Tato otázka by pro něj byla aktuální v případě, že by se věnoval dobrovolnictví profesionálně. Tuto možnost v budoucnu nevyklučuje.

Ve své pomoci zažívá také pocity zmaru. Vnímá to jako přirozené s tím, že to patří k životu. Je zaměřen primárně na výsledek činnosti. Na otázku, jaká rizika vidí ve své činnosti odpovídá, že žádná.

V životě vidí smysl v rodině, ve svých potomcích. Ostatní v životě vnímá jako pomíjivost. Dobrovolnictví vnímá jako nedílnou součást života a nelze tak tedy říci, že by dobrovolnictví samostatně mělo souvislost s osobnostním a profesionálním růstem. Pomoc druhému vnímá jako součást jeho charakteru. Pokud je třeba pomoci, tak pomůže a „*to se pak vrací v osobnostním růstu skrze spokojenost. Jak chceš, aby se ostatní chovali k tobě, tak se chovej ty k nim.*“

Na poslední otázku, zda by chtěl ještě něco říci, co doposud nebylo řečeno, se zamýšlí a hovoří o tom, že by se dobrovolnictví mohlo dobře propojit se ziskovým sektorem, dále propojit mezigeneračně seniory jako potencionální dobrovolníky a děti, které potřebují pomoci. V této pomoci kromě samotného předmětu pomoci by se také utužovaly sociální vztahy.

V dotazníku VFI respondent dosáhl nejvyššího počtu bodů v oblasti hodnotových funkcí (30 bodů) a poté v růstové funkci a funkci porozumění (28 bodů). Je tedy patrné,

že nejvyšší míru motivace v dobrovolnické činnosti u něj tvoří altruistické a humánní chování a dobrovolnictví vnímá jako příležitost ke svému růstu a využití svých znalostí a dovedností. Naopak nejnižší míru motivace vykazují ochranná a kariérová funkce, obě mají hodnotu 5. Respondent nevnímá dobrovolnictví tak, že by ho jeho pomoc měla ochraňovat před negativními vlivy nebo mu pomáhat v jeho profesi.

Shrnutí

Martin se věnuje dobrovolnické činnosti 6 let. Pomáhá ve dvou neziskových organizacích, kam se přihlásil na inzerát. Má rodinu, děti a pracuje, je věřící. V jeho volném čase dobrovolnická činnost zaujímá podstatné místo. Pravidelně chodí doučovat děti ze sociálně znevýhodněného prostředí, pomáhá jim dostat se s finančních potíží, dále pomáhá při jednorázových akcích a participuje také na budování nové mateřské školy. Dobrovolníka vnímá jako člověka, který pomáhá dobrovolně a zdarma. Nevnímá svoji pomoc jako oběť a největším přínosem pro něj je pocit užitečnosti. Důležité jsou pro něj výsledky své práce. Dostává pozitivní vazbu od dětí, které doučuje a má z toho radost. V době krajských asistenčních center pomáhal se svoji manželkou v akci na pomoc Ukrajině. Ve své úvaze vnímá dobrovolnictví jako správný typ náplně volného času. Je zjevné, že chce být také příkladem pro svoji dceru, která u mnohých dobrovolnických aktivit je také přítomna. Ve svém dobrovolnictví občas zažívá pocity zmaru, to však považuje za přirozené. Administrativu, která je spojena s koordinací dobrovolnických programů považuje za zbytečnou. Pomáhal by i bez ní a raději bez ní. Nevnímá spojitost samostatného dobrovolnictví k osobnostnímu a profesionálnímu růstu. Pomoc druhému vnímá jako něco trvalého, jako součást jeho charakteru, „*když může, tak pomůže*.“ Je katolického vyznání a mezi jeho hodnoty patří rodina, zvláště hovoří o potomcích. „*Ostatní je pomíjivé*“: dodává.

7.6 Petr – pomáhám s rodinou

Petr se věnuje dobrovolnictví přibližně 6 let. Pomáhá klientovi se zrakovým postižením, který má zároveň narušenou hybnost. Pohybuje se na vozíčku. Petr má rodinu, čtyři děti a je zaměstnaný. Čas je pro něj vzácná komodita a přesto se rozhodl pomáhat potřebným. Pečlivě váží, jak a na co ho spotřebovává. Dobrovolnické činnosti se věnuje jednou za měsíc na několik hodin. Obvykle jdou s klientem na hokej, který patří mezi klientovy a nyní také mezi Petrovy zájmy. Petr ke své pomoci přizval také své děti. Považuje za důležité, aby v praxi viděly, že jsou kolem nás lidé, kteří potřebují pomoci. Zároveň si

to také mohou vyzkoušet sami. Sám k tomu dodává: „*Mě na tom nejvíc baví, že se moje děti setkávají s člověkem, který měl trochu méně štěstí na začátku a že se s tím nějak pasuje a zvládá to a to mi přijde důležité a obohacující a to nejen pro život můj, ale i pro život dětí. Takže, to že tlačí Pavla na vozečku, mohou pomáhat, to mi přijde důležité.*“ K dobrovolnictví ho přivedla před 20 lety jeho manželka. Tehdy pomáhal jednomu chlapci v rámci projektu PPP, prostřednictvím se předávaly pozitivní vzory. Dobrovolnictví po určité době ukončil z časových a osobních důvodů. Chlapec byl romského původu a zřejmě to tento typ pomoc neměl moc zájem.

Svoji dobrovolnickou činnost již nevnímá jako určitý typ formalizované pomoci, protože se mezi ním a klientem vytvořil kamarádský vztah. „*Já to moc nevnímám jako dobrovolnickou činnost, spíš toho kluka vnímám jako kamaráda.*“ V celém procesu dobrovolnictví mu spíše vadí formality, které pro něj nejsou podstatné a považuje je za byrokratické. „*Spíš mě obtěžuje vyplňování dotazníků, protože už to pro mě není důležité, je to druh byrokracie.*“ S klientem je v kontaktu, vzájemně se domluví a jdou na společnou akci. Kromě toho, že ho pomoc baví, je vzorem pro své děti, byl také oceněn jako dobrovolník Pardubického kraje na veřejné akci. Myslí si, že lidé, kteří pomáhají jako on nemají potřebu být nijak zvlášť oceňováni. Za důležité považuje poděkování, které také sám ve svém životě praktikuje. .... „*myslím si, že říct díky je základní lidská slušnost. A čas od času je potřeba říci nahlas díky a to stačí.*“ Svoji pomoc klientovi vnímá jako „*příležitost vidět se s člověkem, který měl méně štěstí*“. Na základě toho, že je blízko člověku se zrakovým a hybným postižením si uvědomuje více, co je a co není v životě důležité. Je rád, že u toho mohou být také jeho děti. Je zjevné, že svým chováním chce být dětem dobrým tátou a příkladem do života. Sám o tom dále zmiňuje, že mu to také „*rozšiřuje obzory*“. Povídá o tom, jak se nyní osamostatňuje jeho klient od své matky, byť je již dospělý a vnímá rozdíly mezi jeho dětmi a klientem. Je to pro něj zajímavý pohled.

Svoji dobrovolnickou činnost nevnímá jako nějakou oběť. Vzhledem ke zkušenosti z minulosti si nastavil hranice tak, aby mu byla obohacím. V dobrovolnické činnosti je dlouhodobě a uvědomuje si, že pokud se něčemu chce „*trvale věnovat, nemůže to být za cenu obětí.*“ Jak již bylo zmíněno, co se času týká, je pro něj vzácný a již na počátku své činnosti si Petr pečlivě zvážil, kolik času a jakým způsobem chce do pomoci investovat. Pocity zmaru, frustrace nebo beznaděje ve své činnosti nezažil. Vypráví však zkušenosti své manželky, kde to tak bylo. Sám celou situaci vyhodnocuje tak, že se to občas stává, „*že si lidé nesednou a není to vina organizace.*“ Pod pojmem dobrovolník se

mu vybavuje záslužná činnost velkého množství lidí, kteří se ani dobrovolníky nenazývají. Jmenuje například trenéry fotbalových kroužků a lidi, kteří pomáhají uklízet odpadky v přírodě.

Rizika ve své činnosti žádná nevnímá, je znát, že se ve své pomoci cítí bezpečně. Vzpomíná, když v minulosti pomáhal v nízkoprahovém centru, musel se chodit očkovat proti žloutence. Uvědomuje si, že potencionálním rizikem by mohl být nezdravě nastavený vztah mezi dobrovolníkem a klientem. Mluví o roli zastřešující organizace, která by měla být dobrovolníkovi oporou.

Z úvodního školení v organizaci si pamatuje zejména odborné zaškolení pro pomáhající nevidomým lidem, ostatní vnímá jako nedůležité. Zmiňuje, že to moc ani neproběhlo, protože vystudoval sociální pedagogiku a dle jeho slov to ani nebylo třeba. Postrádal přípravu, jak pracovat s mužem na vozíku. Zároveň mu to nebránilo v pomoci. *„Takový to právní pozadí, to nevím, jestli jsme to probrali nebo neprobrali. Pokud ano, tak rychle, protože jsem v zásadě věděl, do čeho jdu, takže jsem neměl potřebu to probírat.“*

Očekávání před vlastní dobrovolnickou pomocí neměl žádná. Pokud nemá očekávání, pak nemůže být ani zklamaný. Patrně to má takto nastavené nejen u dobrovolnické pomoci. Vycházel také ze dobrovolnické zkušenosti z minulosti s romským chlapcem, kde došlo k nenaplnění jeho očekávání. Petr měl obavy, že by nemohl dostát svých slibů. Z tohoto důvodu hned na počátku dobrovolnické činnosti vymezil své hranice časovými možnostmi. I přesto, že se pro klienta hledal dobrovolník na mnohem více času, Petr uvedl, že může být k dispozici jednou za měsíc.

Petr si váží organizace, ve které pomáhá jako dobrovolník, plní některé povinnosti, které jsou s touto rolí spojené, jako například zasílání statistik a čte různé e-maily. Zároveň o organizaci říká, že *„je to moc nepotřebuje“*, na setkání dobrovolníků byl jednou, jelikož ho to moc nebavilo. Jedním z hlavních důvodů je čas. Nevnímá podporu od organizace, zároveň ji ani nechce, protože mu to takto vyhovuje. Pokud by věnoval čas formalitám, pak by to bylo na úkor času stráveného s klientem samotným. Kladně vnímá ples pořádaný organizací. I přesto, že by na koordinaci dobrovolnického programu nic neměnil, ke konci si vzpomíná, že by přivítal tipy na navštívení zajímavých míst pro nevidomé a jak sám Petr říká *„nějaké nápady na financování“* týkající se možných zvýhodněných cen. Není to pro něj to zásadní, ale jak sám zmiňuje, *„je fajn, tyhle věci využít.“*

Souvislost mezi dobrovolnictvím a osobnostním a profesionálním růstem Petr vnímá. Vystudoval sociální pedagogiku a ačkoliv ji profesně zatím nevyužívá, neboť je voják z povolání, rád by se této oblasti v budoucnu věnoval. Je rád, že je nyní alespoň prostřednictvím dobrovolnictví v kontaktu s oborem. Vnímá to jako přínosné. Přibližně rok se věnuje také mediátorství a vzpomíná, když vstupoval do výcviku, že mu pomohla zmínka o dobrovolnictví. Na otázku, zda se nějak změnil jeho osobnostní charakteristiky vlivem dobrovolnictví uvádí, že si myslí, že člověk se v zásadě nemění. Dále to upřesňuje: *„spíš, že sbíráte zkušenosti a to Vám dokáže nebo umožní některý věci projevít. Takže si nemyslím, že by mě to změnilo, protože si myslím, že jsem takovej byl odjakživa. Jenom prostě některý věci umím pojmenovat třeba líp nebo se jich miň bojím nebo prostě mám takovou zkušenost.“*

Smysl svého života vidí v tom, aby byl užitečný. Věří v Boha, lidskou dobrotu a sám sebe. Věří, že lidi jsou v zásadě dobří.

V dotazníku VFI dosahuje respondent nejvyšší hodnotu s 28 body v oblasti hodnotových funkcí. 25 bodů dosáhl v oblasti kariérových funkcí a 24 bodů v oblasti porozumění a růstu. Pro Petra je nejvyšší motivací humánnost vůči druhým lidem projevanou prostřednictvím pomoci. Ve své dobrovolnické činnosti, jak uvádí také v rozhovoru vnímá příležitost a souvislost s kariérou. Je zastoupeno také porozumění a růstová složka, ve kterých jedinec vnímá, že se dobrovolnickou činností rozvíjí a je příležitostí k získání nových znalostí nebo dovedností. Nejnižší hodnoty dosahuje v oblasti ochranných funkcí (8 bodů). Nevidí tedy svoji pomoc jako možnost úniku od svých potíží.

Shrnutí

Petr se věnuje dobrovolnické činnosti 6 let. Pomáhá nevidomému klientovi, který se pohybuje na vozíčku. Je v aktivním věku, zaměstnaný, má rodinu se čtyřmi dětmi, věřící. Z tohoto důvodu pečlivě vážil, kolik času a jakým způsobem bude věnovat dobrovolné pomoci. Byla to u něj zároveň obava, aby neslíbil něco, co by v budoucnu nemohl dodržet. Hned na počátku si vytyčil hranice. Pomoci se věnuje jednou měsíčně, kdy jde obvykle s klientem na hokej. O hokej se klient zajímá a v rámci dobrovolnické činnosti také sám dobrovolník oceňuje, že nyní zná výsledky hokejových utkání. Pavel pomáhá klientu i se svými dětmi. Je pro něj důležité, aby vnímaly závažnost pomoci a také si to sami zkusily. Není pro něj podstatná organizovanost dobrovolnického programu ze strany vysílající organizace, nýbrž pomoc samotná. Klienta vnímá jako kamaráda. Samotná dobrovolnická činnost je pro něj obohacením. Očekávání neměl, protože, *„když*

nic neočekává, není pak zklamáný.“ Souvislost mezi dobrovolnictvím a růstem si uvědomuje, zejména s profesním. Vystudoval sociální pedagogiku, nyní pracuje v armádě a prostřednictvím své pomoci si udržuje kontakt s pomáhající oblastí. V oblasti osobnostního růstu vnímá dobrovolnictví jako příležitost, ve které se mohou rozvinout jeho dobré charakterové vlastnosti. Ty vnímá jako dané a trvalé. Do budoucna by se rád věnoval také pomáhání v rámci své profese. Smyslem života „*je pro něj být užitečný*“, pro sebe i ostatní.

7.7 Témata napříč jednotlivými případy

Vzhledem k rozšířenosti tématu problematiky dobrovolnictví byla již na počátku vytipována témata, jež se promítla do výzkumných otázek. V návaznosti na výzkumné otázky se autorka zaměřila na získání odpovědí v rozhovorech. Jednalo se o následující oblasti témat: **dobrovolnictví** (předmět pomoci, jeho frekvence a délka, cílová skupina, dobrovolnická činnost v minulosti), **motivace dobrovolníků** (vnitřní a vnější motivy k pomoci), **přínosy a oběti, případně investice** (spokojenost, ocenění, oběti, rizika), **zázemí pro dobrovolnickou činnost** (úvodní školení, prvotní očekávání a obavy, koordinace dobrovolnického programu), **osobnostní a profesionální růst** (souvislost dobrovolnictví s růstem na osobní a profesionální rovině). Detailněji jsou jednotlivá témata rozepsána v kapitole 5.1. S hlavními tématy se v rozhovorech vynořovala další nová témata, z nichž některá se objevovala také u ostatních respondentů. Některá z nových témat jsou znázorněná v tabulce č. 4. Vzhledem k typu bakalářské práce se budeme držet zejména hlavních témat. Rozvíjení nově vynořených témat by mohlo být podnětem pro magisterskou diplomovou práci.

Tab. 4.: Ukázka tabulky společných témat

Hlavní témata	Nově vynořená témata
<ul style="list-style-type: none"> • dobrovolnictví a zkušenosti s pomoci • motivace dobrovolníků • přínosy, oběti, investice • zázemí pro dobrovolnickou činnost • souvislost s osobnostním a profesionálním růstem 	<ul style="list-style-type: none"> • smysl života • potřeba pomáhat • důvěra • životní hodnoty • skromnost • náboženský postoj • kreativita v pomoci

	<ul style="list-style-type: none"> • supervize • sebepojetí • přátelství
--	---

Jednotlivé případy jsou detailněji popsány v sedmé kapitole. Z fenomenologického hlediska má každý respondent jinou žitou zkušenost s dobrovolnictvím, která je vlastní právě jemu a tvoří neopakovatelnou a jedinečnou podstatu. V této kapitole nahlédneme, jaké společné, případně odlišné znaky lze nalézt u jednotlivých participantů napříč tématy.

Dobrovolnictví

Prvním tématem bylo téma dobrovolnictví, ve kterém respondenti odpovídali, komu pomáhají, co je předmětem jejich pomoci, jak dlouho pomáhají a s jakou frekvencí. Společné znaky, příp. odlišnosti vyplývají z typu neziskové organizace, ve které jednotliví respondenti pomáhali.

Petr a Pavel pomáhají ve stejné neziskové organizaci, která se zaměřuje na **klienty se zrakovým postižením**. Každý pracuje s **jedním klientem**. Petrův klient má kromě zrakového postižení také pohybové, je na vozíku. Dobrovolnictví se věnuje 6 let, frekvence pomoci je jednou měsíčně několik hodin. Zkušenost s dobrovolnictvím má již z minulosti, kterou ukončil z časových důvodů. Zároveň se nenaplnovala jeho očekávání. Chlapec, se kterým pracoval byl rómského původu a dle slov Petra „*to měl jinak*“. Také Pavel pracuje s nevidomou klientkou, se kterou jezdí každý týden na dvojkole, v zimě chodí na procházky, příp. do posilovny. Po jízdě jdou do kavárny. Dobrovolníci přibližně 2 hodiny týdně.

Petra a Martin pomáhají také ve stejné neziskové organizaci. Kromě této organizace se však každý z nich dobrovolnický angažuje v další organizaci. Petra dokonce v dalších dvou organizacích. Oba pravidelně pomáhají **dětem** ze sociálně znevýhodněného prostředí. Martin děti doučuje předměty ze základní školy, se kterými mají děti potíže, prakticky pomáhá mládeži s finanční gramotností. Svě činnosti se věnuje každý týden několik hodin. Petra každý týden pravidelně hlídá a hraje si s dětmi z azylového domu, této činnosti se věnuje 2 hodiny. V případě potřeby dochází do nízkoprahového centra, kde doučuje děti, frekvence je 1x za měsíc řádově na 2 – 3 hodiny. Jak Petra, tak Pavel pomáhají na jednorázových akcích podle aktuálních potřeb společné neziskové organizace (na plese, příprava a prodej věnců o Vánocích aj.). Délka dobrovolnické pomoci

na jednorázových akcích je individuální podle časových možností dobrovolníka a dle typu akce. Martin pomáhá budovat v rámci této organizace mateřskou školu. Petra se věnuje dobrovolnictví 8 let a Martin 6 let.

Jana pomáhala na víkendových akcích s **děti**, řádově 12 hodin za víkend, dobrovolnictví se věnovala 2 roky. Tyto akce pořádala katolická církev, kterou Jana navštěvovala.

Cílovou skupinou jsou jak děti a to ze sociálně znevýhodněného prostředí, tak dospělí a to dospělí se zdravotním postižením. Všichni respondenti se věnují, příp. věnovali dobrovolnické činnosti řádově v letech. Podle Zákona o dobrovolnické službě 198/2002Sb. je považována dobrovolnická služba za dlouhodobou, je-li delší, jak 3 měsíce. Nejen s ohledem na tento zákon, ale také ze zkušeností pracovníka pracujícího v oblasti dobrovolnictví mohou konstatovat, že vybraní respondenti se věnují své činnosti nadstandardně dlouhou dobu.

Motivace dobrovolníků

Téma motivace dobrovolníků se zaměřuje na zjištění vnitřních a vnějších motivů dobrovolníků k jejich pomoci. Motivační faktory byly změřeny dotazníkem motivačních funkcí (VFI). Nejvyšší hodnoty dosahovali 3 dobrovolníci (Jana, Petr a Pavel) v **hodnotových funkcích**, které ukazují na altruistickou zaměřenost jedince. Poté se mírně odlišovali v ostatních hodnotách. Výsledné hodnoty jsou zaneseny do následující tabulky.

Tab. č.5: Výsledky dotazníku VFI pro zjištění motivace dobrovolníků

	Hodnotové funkce	Růstová funkce	Ochranná funkce	Kariérová funkce	Sociální funkce	Funkce porozumění
Jana	35	32	19	28	13	34
Martin	28	30	5	5	13	27
Petra	29	29	17	19	23	31
Pavel	32	21	16	8	13	21
Petr	28	24	8	25	12	24

Přínosy a oběti dobrovolnictvím

Téma přínosů a obětí dobrovolnické pomoci vnímá každý z respondentů individuálně. Napříč tímto tématem můžeme najít společné prvky. Janu její dobrovolná pomoc bavila, hovoří o „*dobrém pocitu*“. Měla radost a byla pro svoji pomoc nadchnuta. Martin na rozdíl od Jany „*nevnímá, že by to to nějak bavilo, důležitý je pro něj výsledek.*“ Vnímá potřebu být užitečný pro děti, kteří nemají doma zázemí pro vzdělávání, pro jejich komunitu vzdělávání není prioritou. Pokud jim pomůže zlepšit výsledky na základní škole, mají vyšší šance se dostat do dalšího stupně vzdělávání, aby se například vyučili určitému řemeslu. Nijak by neocenili dobrovolníky, kteří by pomáhali stejně jako oni. Jana předpokládá, že by dobrovolník byl oceněn dobrým vnitřním pocitem stejně tak, jako ona sama a Martin konstatuje, že důvodem jeho názoru je to, že „*dobrovolník pomáhá dobrovolně*“. Vynořují se vedlejší nová témata – oceňování sama sebe, skromnost a sebezpetí.

Pavel a Petr vnímají klienty, kterým pomáhají již jako **přátele**. Zapojují do své dobrovolnické činnosti také ostatní členy rodiny, Petr své děti a Pavel manželku.

Čtyři z pěti dobrovolníků byli oceněni na veřejné akci. Martin a Petr tento fakt zmiňují okrajově. Pavel byl vyhlášen jako nejlepší dobrovolník na základě zpětné vazby klientky, které pomáhá. Lze konstatovat, že dobrovolníky ocenění potěší, jejich činnost však není na tom není založena. Obvykle žádné speciální ocenění neočekávají. Jsou však rádi za **poděkování**, které vnímají jako základní lidskou vlastnost. O tom nejvíce hovoří Petr. Vynořuje se nové téma přátelství a s tím spojené hranice.

Martin a Petr vnímají, že prostřednictvím dobrovolnické činnosti mohou být **dobrym příkladem** také pro svoje děti, což je u nich jedna z životních priorit.

Petru práce s dětmi baví, dokonce o ní mluví jako „*o odpočinku*“. Zdá se, že ji to dokonce nabíjí. Vnímá svoji důležitost, když ji ženy z azylového domu vypráví své životní příběhy. Vynořuje se téma důvěry, které lze vysledovat také u Pavla při jízdě na dvojkole s nevidomou klientkou, Petra, který se svými dětmi vozí nevidomého klienta na vozičku a dokonce i u Jany, která pečuje o děti, jež ji byly svěřeny rodiči.

Téma investic z hlediska finančního stojí zcela na okraji, někteří respondenti se více zamýšlí spíše po opakování otázky. Jedná se o drobnosti (zaplacená káva klientce, vstupenka na hokej pro dobrovolníka), které nejsou v centru jejich zájmu.

Dobrovolníci nevnímají svoji činnost jako oběť. Uvědomují si statut dobrovolníka, který pomáhá na základě svého rozhodnutí. Vědí, že věnují svůj čas. Čtyři z nich o tom

vůbec nehovoří, považují to samozřejmé. Pro Petra z důvodu vícečetné rodiny je čas vzácnou komoditou. I přesto však část svého volného času věnuje pomoci nyní již svému kamarádovi na vozíku. Dokázal si svoji dobrovolnickou činnost uzpůsobit tak, aby sladil svůj osobní i pracovní život.

Zázemí pro dobrovolnickou činnosti

Toto téma souvisí s počátečním uvedením dobrovolníků do jejich činnosti a organizačním zabezpečením a koordinací dobrovolnického programu.

Čtyři (Petr, Pavel, Martin a Petra) z pěti dobrovolníků jsou organizovaní ve formalizovaném typu dobrovolnických programů. Na počátku jejich dobrovolnické pomoci byli proškoleni a podepsali smlouvu o dobrovolnické službě. Petr, Petra a Martin tomu nepřikládá zvlášť významnou důležitost, zejména pro Martina se jedná téměř o zbytečnou formalitu. Pavel hodnotí počáteční školení s nadšením. Oba dobrovolníci pomáhající nevidomým klientům zvláště pamatují na praktickou část, ve které si mohli vyzkoušet, jaké to je, když člověk nevidí. Jana pomáhala v církvi na základě osobních vztahů, bez školení a podpisu dobrovolnické smlouvy. Nevnímá to negativně, nemá pocit, že by o něco přicházela. Petr a Pavel jsou v kontaktu s koordinátorem dobrovolnického programu nyní jen e – mailovou formou, kdy zasílají statistiky, příp. tak vzájemně komunikují. Zatímco vytíženému Petrovi to tak vyhovuje, Pavel by uvítal průběžný kontakt, kde „*by dostal zpětnou vazbu a lidsky si popovídal*“. Petra o úvodním školení říká, že „*bylo dobře zorganizované*“, konkrétní přínosy však nijak zvlášť nevnímá. Na počátku své pomoci někteří dobrovolníci cítily obavy, zda svoji činnost zvládnou. Takto to cítil Pavel, pro kterého bylo dobrovolnictví nové, nevěděl, jaké budou na něj kladeny nároky. Během jeho pomoci se obavy rozptýlily. Obdobné pocity zažívá Petra, když se například přistěhuje do azylového domu, kde pomáhá hlídat děti nové ženy. Neví, jaké budou a jak si vzájemně „*sednou*“. Obvykle si poradí, jak s novými dětmi, tak s ženami. V oblasti očekávání lze vysledovat individuální rozdíly. Pavlově očekávání bylo, že se mu podaří někomu pomoci a jak sám říká, „*... povedlo se to na 110%*“. Jana očekávala, že její pomoc u dětí „*dopadne dobře*“ a tak to také následně v realitě dle jejích slov bylo. Také Martin měl pozitivní očekávání u dětí, že svoji pomocí přispěje ke zlepšení prospěchu ve škole a v budoucnu vyšší možnosti přijetí na střední odborné vzdělávání.

Dobrovolnictví a jeho souvislost s osobnostním a profesionálním růstem

Poslední téma zkoumá souvislost mezi dobrovolnictvím a osobnostním a profesionálním růstem. Také v této oblasti se každý dobrovolník k této skutečnosti vztahuje ve své jedinečné fenomenologické podstatě. Z hlediska prožívání to má každý neopakovatelné. Z hlediska deskriptivního vnímá vyšší míru souvislosti mezi oblastmi růstu a dobrovolnictvím Petr, Pavel a Jana. Z hlediska osobnostního růstu si Pavel uvědomuje, že „*kdyby toto nezažil, tak je ochuzenější o ten zážitek a některé věci by si vůbec neuvědomil, takhle to posune člověka dál.*“ Hovoří zejména o morálce. V profesi si jako důchodce přivydělává a v brzké době bude končit, z tohoto důvodu již profesionální růst není pro něj aktuální. Petr vystudoval sociální pedagogiku, pomoc druhému je mu blízká, pracuje však ve zcela jiné oblasti. Je rád, že prostřednictvím dobrovolnické pomoci je v kontaktu s oborem, kterému by se chtěl v budoucnu také profesně věnovat. Také Martin, ačkoliv pracuje v oblasti finančnictví si dokáže představit, že by se v budoucnosti věnoval na plný úvazek pomáhající profesi. Vnímají tak možnosti růstu v profesionální oblasti. V oblasti osobnostního růstu, Martin vnímá jeho ochotu pomoci druhému jakou součást jeho charakteru a z tohoto jeho pohledu „nerozlišuje dobrovolnictví a osobnostní růst“. Také Petr si myslí, že lidé jsou v podstatě dobří a „*skrze prožité zkušenosti*“ se jejich dobrota má příležitost projevit. Jana vnímá, že dobrovolnická činnost může lidem pomoci nalézt životní cestu v profesi. Dobrovolníky vidí jako „*ty, kteří hledají cestu*“. Ona sama se nyní také na takové cestě vnímá. Osobnostně u sebe registruje zvýšení soucitu s potřebnými. Petra je zaměstnána v zcela jiné oblasti, než ve které pomáhá. Uvádí, že v profesním růstu se její dobrovolnictví neodráží, osobnostně ji její pomoc přináší radost a relax, jinak, jak sama říká „*nic extra závratného*“.

8 DISKUZE

Výzkumným cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jak dobrovolníci vnímají svoje zkušenosti v dobrovolnické činnosti. Pro tento výzkum byl zvolen kvalitativní přístup s designem vícepřípadové studie. Jako způsob analýzy dat byla zvolena interpretativní fenomenologická analýza. K metodám sběru dat byl použit polostrukturovaný rozhovor a dotazník dobrovolnických funkcí VFI (Volunteers Functions Inventory). Výzkumný cíl byl detailněji specifikován v dílčích výzkumných otázkách, které vymezily zkoumané oblasti. Výše vybraný přístup, design, způsob analýzy i metody sběru dat jsou v souladu s výzkumným cílem.

Výzkumný problém autorka zvolila na základě její dlouholeté praxe v oblasti dobrovolnictví. Má zkušenosti jak v roli dobrovolníka s několika cílovými skupinami, tak v roli profesní jako zaměstnanec dobrovolnického centra.

Vzhledem k faktu, že vývoj dobrovolnické činnosti má stagnující tendence (Zprávy, aktuálně, 2020) je přínosné zjistit, jak by se tyto tendence daly změnit a čím jsou ovlivněny. Jedná se o širokou oblast, která je jistě ovlivněna několika faktory. Jak uvádí Furst (1997), jednou z odpovědí, která může být přínosná je zjištění vnitřních pohnutek lidského chování, tedy motivace.

Všichni respondenti v rámci interpretační fenomenologické analýzy prožívali jedinečným a neopakovatelným způsobem svoji dobrovolnickou činnost. I přes tento fakt vícepřípadová studie dává možnost nahlédnout na společné a rozdílné znaky.

U respondentů z rozhovorů vyplynulo, že rodina je na nejvyšších příčkách jejich hodnotového žebříčku. Tyto závěry jsou v souladu s výzkumem hodnot v České republice, jak uvádí Medlíková (2021). Zatímco však výše uvedený výzkum nejvyšší hodnotu rodiny vkládá do hedonistického typu života, pro který je charakteristické užívání si příjemností nad altruismem, pro všech pět vybraných respondentů stojí altruismus zároveň s rodinou na nejvyšších hodnotových příčkách. V rozhovorech tento fakt zmiňují takto: „*To, že mohu pomáhat, to je pro mě důležité, když vidím, že můžu, tak pomůžu.*“ Dokonce tyto dvě

hodnoty propojují. Je to zjevné zejména u Pavla a Petra. Tito respondenti již považují klienty za své přátele. Petr: „*Mě na tom nejvíc baví, že se moje děti setkávají s člověkem, který měl trochu méně štěstí než ostatní a zvládá to, to mi přijde důležitý a obohacující a to nejen pro život můj, ale i pro život mých dětí.*“ Dva respondenti v aktivním dospělém věku (Petr, Martin) vnímají svoji dobrovolnickou činnost jako vzor pro své děti, kterým ukazují, jakým způsobem pomáhají a nechávají to děti také vyzkoušet. Také u Jany byla její dobrovolnická činnost založena na osobních vztazích v církvi. Poslední respondentka Petra má děti již dospělé, které studují vysokou školu v jiném městě a o tom, jak se k její dobrovolnické činnosti vztahují se v rozhovoru nezmínila.

Mlčák s Pečtovou (2011) ve svém provedeném výzkumu v České republice, který byl zaměřen na motivaci studentek pomáhajících profesí vycházeli z testové baterie Rehberga. Dotazník dle Rehberga je tvořen 13 otázkami a možností výběru u pětibodové Likertovy škály. Autor definuje 3 druhy motivace. První motivací je realizace něčeho pozitivního pro druhé. Tato motivace odpovídá hodnotovým funkcím v dotazníku VFI. Druhá motivace zahrnuje hledání něčeho nového. Tato motivace se překrývá svým obsahem s růstovými a kariérovými funkcemi v dotazníku VFI a třetí motivace se zaměřuje na hledání něčeho pro sebe sama. Obsahově se tato motivace může překrývat s částečně s růstovými a zčásti s ochrannými funkcemi dotazníku VFI. Výsledky výzkumu ukázali, že nejvyšší motivaci vykazovala opět motivace zaměřená na pomoc druhému prostřednictvím šíření dobra.

Ve vztahu k hierarchické teorii potřeb Maslowa, respondenti svoji pomocí potřebným naplňují dle Plhákové (2010) své nedostatkové a růstové potřeby. Z nedostatkových potřeb naplňují potřeby třetího (potřeba lásky a sounáležitosti) a čtvrtého stupně (potřeba sebehodnocení a uznání). Uvedené potřeby lze vysledovat u všech respondentů, každý z nich ji má naplňovanou dobrovolnickou činností zcela individuálně. Pavel zmiňuje „*důležitost někam patřit*“, kam řadí také organizaci, ve které pomáhá. Spolu s Martinem si v dobrovolnické činnosti potvrzují také svoji hodnotu.

Z růstových potřeb dominuje u zkoumaných dobrovolníků zejména potřeba dobroty a sebenaplnění. Naplňováním těchto potřeb se jejich intenzita nesnižuje jako u nedostatkových potřeb, ale narůstá. To lze dobře vidět v případě Petry, která pomáhá v několika organizacích pravidelně i jednorázově a přesto je schopná, jak sama říká, pomoci i v další organizaci. Také u Martina lze vysledovat u velkého výčtu dobrovolnických aktivit, že by mohl pomáhat i více.

Výše uvedená teorie patří do humanistické psychologie, do motivačního fenomenologického principu, který zkoumá chování z hlediska zkoumané osoby (Nakonečný, 2014).

Výsledky dotazníku VFI i rozhovorů korespondují s výsledky prvního kvantitativního výzkumu dobrovolnictví a dárcovství v České republice v letech 1999 – 2000 realizovaného Nadací rozvoje občanské společnosti, Hestí, Agenturou neziskového sektoru, Nadací Via a Agenturou STEM. Ve výsledcích tohoto kvantitativního výzkumu dominuje altruismus a morální hodnoty. Altruismus je rozdělen na pět druhů (reciproční, normativní, emocionální, křesťanský a pravý). Také respondenti v této bakalářské práci vykazovali mezi nejvyššími hodnotami altruistický postoj, kde se jejich hodnoty pohybovaly v rozmezí od 28 do 35 bodů. U třech z nich (Jana, Pavel a Petr) byla tato hodnota u každého zvláště úplně nejvyšší. U ostatních dvou (Martin a Petra) byl altruismus bodově hned na druhém místě. U čtyř respondentů (Jana, Martin, Petr a Petra) lze identifikovat vysokou míru křesťanského altruismu, který je založen především na křesťanských hodnotách kombinovaného s určitou mírou emocionálního altruismu, který vychází z potřeby a citů pomáhajícího snižovat utrpení těch, kterým pomáhá. Do určité míry lze také vysledovat normativní altruismus, který vychází z morálních principů. Nejvíce ho zmiňoval v rozhovorech Pavel. Nejnižší míru respondenti vykazují v recipročním altruismu, kdy pomáhající očekává za svoji pomoc nějaký zisk nebo symbolickou odměnu.

Kim et al. (2010) uvádí výsledky studie na téma Srovnávání motivace dobrovolníků v různých typech mládežnických sportovních organizacích, kde byl využit dotazník motivačních dobrovolnických funkcí VFI. Ve výsledcích dominují motivy hodnotových funkcí, porozumění a posílení. Nižší míru motivace vykazují motivy související s kariérou, sociálními a ochrannými funkcemi. Ve výsledcích dotazníkového šetření u našich participantů se u čtyřech z nich (Jana, Martin, Petra a Pavel) objevuje zcela shodný výsledek. U Petra vyazuje nejvyšší motivy kromě oblasti hodnotových funkcí, oblast kariéry a následují porozumění s posílením, viz. tab. č. 5. Posílení je v tabulce popsáno jako růstová funkce. Nejnižší motivy vykazují respondenti již individuálně. Vyskytují se v oblasti sociálních, ochranných a kariérových funkcí.

Tato studie (Kim et al., 2010) zdůrazňuje potřebnost pozitivního a přijímajícího zázemí pro stávající dobrovolníky. Důležitá je vhodná podpora a vytváření atmosféry, která odpovídá motivačním potřebám dobrovolníků.

Obdobné závěry uvádějí ve své metaanalýze Zhou & Kodama Muscente (2023), ve které zkoumali motivy dobrovolníků dotazníkem dobrovolnických funkcí VFI. Metaanalýza byla provedena na vzorku téměř čtyřiceti tisíc lidí. Cílem byl výzkum spokojenosti, angažovanosti a ochoty dlouhodobě pomáhat. Jako nejvyšší motivace se ukázala opět motivace hodnotových funkcí.

Motivace dobrovolníků je výslednicí různých motivů. Výsledky dotazníkového šetření ukazují, jako motivy dominují a jaké motivy mají menší vliv.

Limity

Motivace dobrovolníků mohou fungovat také jako kompenzační mechanismy jejich osobností. Lze hovořit již o patologických motivech. Tyto motivy byly v bakalářské práci zmíněny jen okrajově vzhledem k požadovanému rozsahu práce. Bylo by zajímavé se na ně zaměřit více včetně zmapování tématu týkajícího se syndromu pomocníka.

Vzorek respondentů se může jevit jako zkreslující. Z pěti respondentů byli čtyři křesťané a jeden nevěřící. Křesťanský náboženský postoj u většiny respondentů je ovlivněn tím, že jedna z neziskových organizací je křesťansky zaměřená. Lze očekávat, že i lidé v ní pomáhající budou sdílet stejný postoj. Není to však podmínkou. Na základě zkušenosti autorka vnímá, že mnoho dobrovolníků je věřících. I tento fakt pravděpodobně ovlivnil výběr vzorku. Vzorek obsahoval pět respondentů, což je v případě IPA zcela legitimní. V případě vyššího počtu respondentů by bylo vhodné zahrnout také dobrovolníky z jiných náboženství, příp. více nevěřících dobrovolníků.

Praktická využitelnost

Tato práce ukazuje žité zkušenosti vybraných respondentů, kteří pomáhají jako dobrovolníci. Může být inspirací pro zájemce o dobrovolnickou činnost. Ukazuje oblasti, ve kterých je možné pomáhat, cílové skupiny a konkrétní formy, jakých může dobrovolnická pomoc nabývat. Poukazuje také na případná rizika nebo obavy dobrovolníků, které byly v některých případech na počátku dobrovolnické činnosti. Každý příběh je individuální. Sleduje kromě zkušeností v dobrovolnické činnosti motivaci dobrovolníků a možnou souvislost s osobnostním a profesním růstem.

Další možnost využití je v profesionalizovaném dobrovolnictví, které je v České republice již poměrně rozšířeno. K dlouhodobé udržitelnosti dobrovolníků se doporučuje jako jeden z efektivních nástrojů využívat dotazník dobrovolnických funkcí, který monitoruje vnitřní a vnější motivy v dobrovolnictví. Jako nejsilnější motivaci jsou uváděny

altruistické a humánní postoje lidí. Zjišťování dobrovolnických motivů je doporučeno zejména profesionálním pracovníkům, kteří vedou rozhovory se zájemci o dobrovolnickou činnost a kteří koordinují dobrovolnické programy. Obvykle se jedná o koordinátory dobrovolnických programů, příp. vedoucí pracovníky dobrovolnických center, příp. dalších organizací.

9 ZÁVĚR

V níže uvedených souhrnných informacích jsou uvedeny jednotlivé případy.

Pavel – rád pomáhám

Pan Pavel se věnuje dobrovolnické činnosti přibližně 3 roky, je již v důchodu, zároveň pracuje, má manželku, děti jsou dospělé, mají své rodiny. Jezdí s nevidomou klientkou pravidelně 1x týdně na dvojkole, v případě nepřízně počasí chodí na procházky. Zkusili i posilovnu. V jeho pomoci se vzájemně potkávají **zájmy** sportovní zájmy klientky i jeho samotného. Oba dva to baví. Klientka poprvé v životě cvičí v posilovně, pan Pavel ji to svojí pomoci umožňuje. Za svoji činnost byl vyhlášen nejlepším dobrovolníkem. Ve své činnosti je v zásadě spokojen. Rád by, aby ze strany vysílající organizace byl méně formální kontakt, kde by si kromě zpětné vazby také mohl lidsky popovídat. Na úvodní školení vzpomíná rád, je nadšený. Zmiňuje praktickou část, kde si mohl vyzkoušet fungovat bez zraku. Vnímá souvislost mezi dobrovolnictvím a osobnostním a profesionálním růstem. Uvědomuje si, že zkušenost s dobrovolnickou pomocí mu pomáhá lépe reagovat v konfliktních situacích. Více si je vědom toho, „*co je a co není v životě důležité.*“ Má již více času, je v důchodě, ale stále pracuje. Pomoc bližnímu, když to potřebuje je pro něj základní morální povinnost, kterou však plní ochotně a rád. Pavel je člověk všímavý a pozorný ke svému okolí, nenechá ho chladným nespravedlivost, kterou vnímá ve svém okolí. „*Když vidím, že někdo potřebuje pomoci, tak mu pomůžu.*“ Váží si své rodiny. Vnímá v ní své místo, zrovna tak jako v dobrovolnické organizaci.

V dotazníku VFI dosáhl Pavel nejvyšší hodnoty v oblasti hodnotových funkcí, to je v souladu s jeho altruistickým postojem, následuje oblast růstové funkce a funkce porozumění. Tyto dvě funkce pro Pavla znamenají, že dobrovolnictví mu dává příležitost navazovat nové sociální kontakty a rozvíjet sám sebe. Nejnižší hodnoty je dosaženo v oblasti kariérových funkcí. Uvedené výsledky se shodují s daty v rozhovoru. Pavel je již v důchodovém věku a ačkoliv ještě pracuje, chystá se v brzké době odejít do důchodu. Dobrovolnictví pro něj v první řadě znamená pomoc druhému. Pomoc je pro něj zásadní také v životě, nejen v organizované dobrovolnické činnosti.

Petr – pomáhám s rodinou

Petr se věnuje dobrovolnické činnosti 6 let. Pomáhá nevidomému klientovi, který se pohybuje na vozíčku. Je v aktivním věku, zaměstnaný, má rodinu se čtyřmi dětmi, je věřící. Z tohoto důvodu pečlivě vážil, kolik času a jakým způsobem bude věnovat dobrovolné pomoci. To se týkalo také jeho prvotní obavy. *„Moje hlavní obava byla, abych nedal nějakou naději, kterou nemůžu splnit. Hned na začátku jsem říkal, že mám časový omezení, že nebudu hlavní dobrovolník.“* Hned na počátku si vytyčil hranice. Pomoci se věnuje jednou měsíčně, kdy jde obvykle s klientem na hokej. O hokej se klient zajímá a v rámci dobrovolnické činnosti také sám dobrovolník oceňuje, že nyní zná výsledky hokejových utkání. Pavel pomáhá klientu i se svými dětmi. Je pro něj důležité, aby vnímaly závažnost pomoci a také si to sami zkusily. Není pro něj podstatná organizovanost dobrovolnického programu ze strany vysílající organizace, nýbrž pomoc samotná. Klienta vnímá jako kamaráda. Samotná dobrovolnická činnost je pro něj obohacením. Očekávání neměl, protože, *„když nic neočekává, není pak zklamáný.“* Souvislost mezi dobrovolnictvím a růstem si uvědomuje, zejména s profesním. Vystudoval sociální pedagogiku, nyní pracuje v armádě a prostřednictvím své pomoci si udržuje kontakt s pomáhající oblastí. V oblasti osobnostního růstu vnímá dobrovolnictví jako příležitost, ve které se mohou rozvinout jeho dobré charakterové vlastnosti. Ty vnímá jako dané a trvalé. Do budoucna by se rád věnoval také pomáhání v rámci své profese. Smyslem života *„je pro něj být užitečný“*, pro sebe i ostatní.

V dotazníku VFI dosahuje respondent nejvyšší hodnotu v oblasti hodnotových funkcí, následuje oblast kariérových funkcí a poté porozumění a růst. Pro Petra je nejvyšší motivací humánnost vůči druhým lidem projevovanou prostřednictvím pomoci. Ve své dobrovolnické činnosti, jak uvádí také v rozhovoru vnímá příležitost a souvislost s kariérou. Je zastoupeno také porozumění a růstová složka, ve kterých jedinec vnímá, že se dobrovolnickou činností rozvíjí a je příležitostí k získání nových znalostí nebo dovedností. Nejnižší hodnoty dosahuje v oblasti ochranných funkcí. Nevidí tedy svoji pomoc jako možnost úniku od svých potíží.

Petra – čistá láska

Petra věnuje poměrně velkou část svého volného času dobrovolnické činnosti. Pomáhá ve třech neziskových organizacích. Pravidelně dochází do azylového domu, kde hlídá děti a hraje si s nimi. Kontakt má také s maminkami dětí, kterým naslouchá jejich

životnímu příběhu. Neposuzuje je. Když se jim něco podaří, tak je povzbudí. Nově také pravidelně dochází do rodiny pomáhat rodičům s dvojčaty. Dle aktuálních potřeb dochází do nízkoprahového klubu doučovat děti a dále vypomáhá při jednorázových akcích zaměřených tematicky, např. při potravinové sbírce, o Vánocích apod. Svoji pomoc vnímá jako zábavu, s dětmi si dokonce odpočine. Dobrovolnické činnosti se věnuje téměř 8 let. Její děti jsou již dospělé a studují vysokou školu v jiném městě. Ve své činnosti se cítí spokojená, vnímá ji jako obohacení svého života. Zázemí pro dobrovolnickou činnost vnímá jako dostačující. Důležitá pro ni byla pravidla v jednotlivých organizacích. Vzpomíná, že se lišila. Co v jedné organizaci vůči dětem bylo povoleno, v jiné se bylo zakázáno. Pravidla respektuje. Nijak zvláštní očekávání a obavy neměla, spíše to byla „*zvědavost, jaké to bude.*“ Riziko by mohlo být v možných konfliktech se ženami v azylovém domě. Ona sama se do takových situací nedostala. Souvislost dobrovolnictví a profesního růstu vnímá obecně, ji však konkrétně nezasahuje, má svoje zaměstnání ve finanční oblasti, neplánuje změnu. Těší se, až půjde do důchodu, kdy bude mít více času, ve kterém je možná i nadále a více pomáhat. I v současné době by ji nevadilo pomáhat v další organizaci. Ačkoliv je zaměstnána, věnuje se své rodině a vnoučatům, má dost času na to, aby pomáhala i ostatním. Svoje zájmy dále rozšiřuje také na Univerzitě třetího věku.

V dotazníku VFI Petra dosáhla nejvíce bodů v oblasti porozumění, která dává příležitost k učení a získávání nových schopností a rozvoji dovedností. Téměř stejně vysoký počet bodů dosáhla v oblasti hodnotových a růstových funkcí. Nejnížší hodnotu vykazovala u ochranných funkcí. Ačkoliv je tato hodnota nejnížší vůči ostatním hodnotám, vyskytuje se uprostřed Likertovy škály. Určitý ochranný vliv lze tedy předpokládat.

Jana – láska k pomoci

Jana je vdaná, má 2 děti a aktuálně hledá nové zaměstnání, je věřící. Přes deset let pracovala v administrativní oblasti. Dobrovolnické pomoci se věnovala před několika lety a její činnost trvala 2 roky. K pomoci ji oslovila katolická církev, jejíž byla součástí. Církev pořádala víkendy pro rodiny s dětmi a v době, kdy se rodiče zúčastnili programu, o děti pečovali dobrovolníci. Janu tato pomoc bavila, nejraději pracovala s dětmi na 1. stupni základní školy. Společně si hráli různé hry, chodili na procházky a zpívali při kytarě různé písně. Odměnou byl pro Janu především dobrý pocit. Jana pochází ze smíšené rodiny, matka byla věřící a otec nevěřící. Vzpomíná, že k pomoci ji přivedla vlastně maminka, která velké míře pomáhala ostatním. Ve své dobrovolnické činnosti neměla žádná velká očekávání, spíše očekávala, že všechno bude dobré a tak to také bylo.

Obdobný postoj měla také k rizikům. Dobrovolnictví nebylo formalizované, oslovena byla na základě osobních vztahů v církvi, kde se lidé znají. Organizaci a koordinaci akcí vnímá pozitivně.

Dobrovolníky vnímá jako lidi, kteří jsou na své životní cestě a „hledají“. Vnímá souvislost mezi osobnostním a profesionálním růstem. Dobrovolnictví dle jejího názoru může ukázat nové profesní možnosti. Ona sama aktuálně chce změnit zaměstnání, ráda by pracovala v pomáhající profesi. Smysl svého života vnímá v altruismu, což potvrdily také nejvyšší hodnoty v dotazníku VFI.

V dotazníku VFI respondentka vykazovala nejvyššího hodnotu v oblasti hodnot, dále pak v oblasti porozumění. Respondentka je nejvíce motivována zájmem o druhé a svým altruistickým postojem k pomoci a zároveň vnímá dobrovolnickou činnost jako příležitost k rozvoji svých znalostí a dovedností. Nejnižší hodnotu vykazuje vykazuje v oblasti sociální, který se týká motivace v oblasti vztahů k dobrovolnictví ze strany okolí respondentky. Je tedy patrné, že ačkoliv respondentka vnímá dobrovolnickou pomoc jako jednu z nejvyšších hodnot, u jejích kamarádů tento postoj nepřevažuje.

Martin – muž činu

Martin se věnuje dobrovolnické činnosti 6 let. Pomáhá ve dvou neziskových organizacích, kam se přihlásil na inzerát. Má rodinu, děti a pracuje, je věřící. V jeho volném čase dobrovolnická činnost zaujímá podstatné místo. Pravidelně chodí doučovat děti ze sociálně znevýhodněného prostředí, pomáhá jim dostat se s finančních potíží, dále pomáhá při jednorázových akcích a participuje také na budování nové mateřské školy. Dobrovolníka vnímá jako člověka, který pomáhá dobrovolně a zdarma. Nevnímá svoji pomoc jako oběť a největším přínosem pro něj je pocit užitečnosti. Důležité jsou pro něj výsledky své práce. Dostává pozitivní vazbu od dětí, které doučuje a má z toho radost. V době krajských asistenčních center pomáhal se svoji manželkou v akci na pomoc Ukrajině. Ve své úvaze vnímá dobrovolnictví jako správný typ náplně volného času. Je zjevné, že chce být také příkladem pro svoji dceru, která u mnohých dobrovolnických aktivit je také přítomna. Ve svém dobrovolnictví občas zažívá pocity zmaru, to však považuje za přirozené. Administrativu, která je spojena s koordinací dobrovolnických programů považuje za zbytečnou. Pomáhal by i bez ní a raději bez ní. Nevnímá spojitost samostatného dobrovolnictví k osobnostnímu a profesionálnímu růstu. Pomoc druhému vnímá jako něco trvalého, jako součást jeho charakteru, „*když může, tak pomůže.*“ Je

katolického vyznání a mezi jeho hodnoty patří rodina. Potomci jsou pro něj zvláště důležití. „*Ostatní je pomíjivé*“: dodává.

V dotazníku VFI respondent dosáhl nejvyššího počtu bodů v oblasti hodnotových, v růstových a funkcích porozumění. Je tedy patrné, že nejvyšší míru motivace v dobrovolnické činnosti u něj tvoří altruistické a humánní chování a dobrovolnictví vnímá jako příležitost ke svému růstu a využití svých znalostí a dovedností. Naopak nejnižší míru motivace vykazují ochranná a kariérová funkce. Respondent nevnímá dobrovolnictví tak, že by ho jeho pomoc měla ochraňovat před negativními vlivy nebo mu pomáhat v jeho profesi.

10 SOUHRN

Téma této bakalářské práce je „Motivace dobrovolníků ve vztahu k osobnostnímu a profesnímu růstu“. Toto téma jsem si vybrala, jelikož se v oblasti dobrovolnictví pohybuji již od roku 2006. Nejprve jsem působila jako dobrovolník a posléze jsem začala pracovat v dobrovolnickém centru. Ve své dobrovolnické činnosti jsem pomáhala klientům psychosociální rehabilitace, dětem v azylovém domě pro ženy a seniorkám.

Bakalářská práce se skládá z teoretické a empirické části. Teoretická část se skládá ze tří kapitol, praktická ze sedmi kapitol.

První kapitola vymezuje pojem dobrovolnictví a uvádí ho do širšího kontextu filantropie, dále se zabývá druhy a typy dobrovolnictví, dobrovolnictvím podle zákona a v závěru významem dobrovolnictví.

Filantropie je „jednou z občanských ctností, která v naší západní kultuře má – bez ohledu na to, zda jsme věřící či ne – své kořeny v křesťanské a ještě hlouběji v židovské morálce.“ (Tošner & Sozanská, 2006, 36) Počátky vědeckého zájmu o dobrovolnictví sahají do poloviny 19. století, v této době se objevuje pojem A. Comteho **altruismus** (Mlčák & Zášková, 2013). Machovcová (2001) vymezuje dobrovolnictví jako svobodně zvolenou činnost s cílem pomoci druhým a zlepšit tak jejich situaci. Tošner (2006) definuje dobrovolnictví jako vědomou, **svobodně** zvolenou činnost ve prospěch druhých, kterou poskytují občané bezplatně. Dobrovolník dává vědomě část svého času, energie a schopností ve prospěch činnosti, která je časově i obsahově vymezena. „Dobrovolnictví je zdrojem nových zkušeností, zážitků i příležitosti pro osobní růst dobrovolníků. Dobrovolnictví není obět, ale přirozený projev občanské zralosti. Přináší konkrétní pomoc tomu, kdo ji potřebuje, ale zároveň přináší dobrovolníkovi pocit smysluplnosti, nové zkušenosti a dovednosti, obohacení v mezilidských vztazích.“ (Dobrovolnictví, ochrana před sociálním vyloučením, sborník konference, 2006, 27). Dobrovolník je člověk, který pomáhá bez nároku na finanční odměnu. Dle Mlčáka a Záškové (2013) je osobnost dobrovolníka spojena s **prosociálním** chováním.

Rozlišujeme evropský komunitní model a americký manažerský model dobrovolnictví. V České republice lze nalézt oba modely (Tošner & Sozanská, 2006). Dobrovolníci mohou působit v rozličných oblastech. Nejčastěji pomáhají v sociální, zdravotní, kulturní, ekologické a vzdělávací. Působnost se neomezuje pouze na území České republiky, nýbrž lze pomáhat také v zahraničí (Machovcová, 2001).

Od roku 2003 je dobrovolnictví v České republice upraveno legislativně **Zákonem o dobrovolnické službě č. 198/2002 Sb.** Vymezuje do té doby neznámé pojmy jako například **vysílající a přijímající organizace**, podmínky akreditovaného dobrovolnického programu, dále pak cílové skupiny a oblasti, ve kterých je možné pomáhat. Dobrovolnictví má nepochybně velký význam nejen tím, že směřuje svoji pomoc potřebným, ale také pro samotné dobrovolníky, které obohacuje o nové zkušenosti, zážitky a sociální kontakty.

Druhá kapitola se zabývá motivací, jednotlivými druhy motivů a motivačními teoriemi. Hartl (2004) definuje motivaci jako „intrapyschický proces zvýšení nebo poklesu *aktivity, mobilizace sil, energetizace organismu*“ (Hartl, 2004, 328) Rozděluje motivaci na **primární** a **sekundární**. Primární motivace je vrozená, vede k naplňování biologických potřeb. Sekundární motivace je získaná. Dále je možné rozdělit motivaci na **vnitřní** a **vnější**. Vnitřní motivace je dle Ihensekiena a Joela (2023) základní. Jedná se o vnitřní pohnutky, které vyvolává sám jedinec. Pro to, aby byla vyvolána ochota člověka něco učinit na základě jeho vnitřních pohnutek hraje důležitou roli vnitřní svět motivovaného. Pokud najdeme vnitřní pohnutky motivovaného jedince, pak to sebou nese velké výhody. Jedinec může pokračovat ve své činnosti i bez vnějších pobídek (Plamínek, 2015). Vnější motivace pobízí jedince podněty zvenčí. Člověk je motivován tím, co za svoji činnost získá. V pracovním prostředí se jedná například o mzdu a další bonusy (Urban, 2017, Helus, 2021).

Pohnutka se nazývá motiv. Mezi základní lidské motivy patří přání, hodnoty, potřeby, zájmy, postoje, návyky a emoce (Gillernová & Buriánek, 2015, Linhart, 1986). Pro účely této práce byly vybrány tři základní motivy, potřeby, hodnoty a zájmy. Tématem motivace se zabývali mnozí vědečtí badatelé v oblasti psychologie. Lze zmínit například Freuda, Hulla, Skinnera, Lewina, McClellanda, Maslowa, Herzberga, McGregora (Madsen, 1972; Nakonečný, 2014).

Třetí kapitola se zabývá motivací dobrovolníků ve vztahu k osobnostnímu a profesnímu růstu. Růst souvisí se schopností měnit se prostřednictvím sociálního učení a

zrání (Cakirpaloglu, 2012). Tento proces stále trvá až do pozdního věku (Berger, 2019). Dobrovolnictví dává mnoho příležitostí k růstu člověka. Jedním z aspektů lidského bytí dle Pennera (2002) je prosociální chování, které má úzkou souvislost s dobrovolnickou pomocí. Dle něj je dobrovolnictví plánovaná dlouhodobá prosociální činnost, ve které lidé pomáhají potřebným v organizovaném prostředí.

Ke konci 20. století byl proveden v České republice první kvantitativní výzkum který realizovala Nadace rozvoje občanské společnosti, Agentura neziskového sektoru, Nadace Via, Agentura STEM ve spolupráci s Hestíí, o.s. Zjišťoval motivaci k pomoci a dárcovství. Na základě tohoto výzkumu, který byl realizován na náhodném vzorku 693 občanů a kvótním vzorku 359 dobrovolníků vyplynulo, že nejštědřejší kategorií dárců jsou právě dobrovolníci. Mezi nejvyšší motivaci pro činnost dobrovolníků patřila důvěra v organizaci (93 %) a možnost podílení se na šíření dobrých myšlenek (91 %). Dalšími výraznými důvody pro dobrovolnictví bylo uplatnění svých schopností a navázání nových sociálních kontaktů (76 %), možnost pomoci potřebným (74 %), vnímání dobrovolnictví jako vhodného způsobu života, (75 %), získání nových zkušeností (73 %), souvislost s náboženským přesvědčením (30%). Frič et al. (2001) rozlišuje pět základních druhů altruismu – reciproční, normativní, emocionální, křesťanský a pravý.

Motivační proměnné měří **dotazník dobrovolnických funkcí VFI**, jehož autorkou je Clary et al. (1991). Na základě výzkumu bylo vybráno 6 základních faktorů, extrahovaných faktorovou analýzou, o kterých se předpokládá, že tvoří základ motivace dobrovolníků. Mezi tyto faktory patří hodnotové (altruistický zájem o druhé), sociální (příležitost navazovat nové sociální vztahy), ochranné (únik od negativních pocitů), kariérové (získání nových znalostí a dovedností pro změnu v zaměstnání) funkce, dále funkce porozumění (příležitost k učení, získání nových znalostí a rozvoj dovedností) a posílení (rozvoj osobnosti, zvyšování sebeúcty).

Významné výzkumy motivace dobrovolníků byly provedeny v České republice (Mlčák & Pečtová, 2011) i v zahraničí (Kim et al., 2010). V České republice se zkoumal výzkumný vzorek 134 studentek sociální práce, jakou mají motivaci ke své dobrovolnické pomoci. Použitou metodou byl Rehbergův dotazník s 5 bodovou Likertovou škálou. Výsledky ukázaly, že silnými motivy pro výkon dobrovolnické služby byla pomoc druhému, být užitečný, šířit dobro, hned za těmito motivy byl motiv získání nových zkušeností. Jako nejnižší se ukázal motiv protektivní motivace (únik od negativních pocitů) (Mlčák & Pečtová, 2011).

V zahraničí se srovnávala motivace dobrovolníků v různých typech sportovních organizací. Výsledky ukazují, že nejvyšší míru motivace mají hodnotové funkce, funkce porozumění a posílení na rozdíl od motivů týkajících se kariérových, sociálních a ochranných funkcí. Tento výzkum byl proveden na výzkumném vzorku 1099 dobrovolníků a jako metoda bylo použito dotazníku dobrovolnických funkcí VFI (Kim et al., 2010).

Empirická část je tvořena sedmi kapitolami. V této části je vymezen výzkumný problém, hlavní cíl, výzkumné otázky (4. kapitola), metodologický rámec a použité metody (5. kapitola), tvorba dat a výzkumný soubor (6. kapitola), výsledky IPA (7. kapitola), diskuse (8. kapitola), závěr (9. kapitola) a souhrn (10. kapitola).

Tato bakalářská práce je zaměřena na oblast motivace dobrovolníků v jejich dobrovolnické činnosti. Cílem výzkumu je zjistit, jak dobrovolníci vnímají svoje zkušenosti v dobrovolnické pomoci. Cíl výzkumu byl blíže specifikován do následujících výzkumných otázek:

- Kde a jakým způsobem dobrovolníci pomáhají?
- Jaká je motivace dobrovolníků k dobrovolnické činnosti?
- Jaké bonusy a oběti vnímají dobrovolníci ve své pomoci?
- Jak dobrovolníci vnímají zázemí v organizaci pro dobrovolnictví?
- Zda a případně jak dobrovolnická činnost ovlivňuje osobnostní a profesionální růst

Pro realizaci výzkumu byl zvolen kvalitativní přístup s designem vícepřípadové studie (Chrastina, 2019). Použitými metodami byly polostrukturovaný rozhovor a dotazník dobrovolnických funkcí VFI. Metodou získávání dat byla použita intrumentální fenomenologická analýza (IPA).

Při přípravě polostrukturovaného rozhovoru byly vytipovány čtyři základní oblasti, které tvořily jeho základ:

- dobrovolnictví (oblast a konkrétní forma pomoci, délka, frekvence, motivy, co přivedlo člověka k dobrovolnictví, dobrovolnictví v minulosti, důvody změny),
- přínosy a oběti, příp. investice (spokojenost, ocenění, pocity zmaru, frustrace, oběti, rizika),
- zázemí pro dobrovolnickou činnost (úvodní školení, očekávání, obavy, koordinace dobrovolnického programu),

- dobrovolnictví a osobnostní a profesní růst (zda a jak vnímá dobrovolník souvislost mezi dobrovolnictvím a osobnostním a profesním růstem?).

Dotazník dobrovolnických funkcí VFI se používá na zjišťování motivací dobrovolníků. Je tvořen 30 položkami, které zjišťují dominující motivy u dobrovolníka. Využívá sedmibodovou Likertovu škálu (1 – zcela nesouhlasím, 7 – zcela souhlasím). Jak je výše popsáno, byl vytvořen na základě faktorové analýzy, ve které se extrahovalo šest základních faktorů nejvíce ovlivňujících motivaci dobrovolníků. Dotazník byl použit ve čtyřech případech přímo po osobních rozhovorech, v jednom případě e-mailem. E-mailová forma byla využita z důvodů respondentova pobytu v lázních.

Metodou tvorby dat byla použita IPA, která umožňuje zkoumání zkušeností jednotlivých respondentů. Byla stanovena dvě kritéria výběru respondentů – věk (35-70 let) a délka dobrovolnické činnosti (více, jak 1 rok). Výzkumný soubor se skládal původně z 6 respondentů, 1 respondentka byla vyřazena z důvodu nesplnění kritérií výzkumu. Výběr výzkumného souboru proběhl na základě nepravděpodobnostních metod. 5 respondentů bylo vybráno metodou samovýběru (respondenti z organizací) a 1 respondentka příležitostným výběrem (z okruhu přátel autorky).

V rámci výběru respondentů byly osloveny dvě neziskové organizace, které využívají práci dobrovolníků pro uživatele svých poskytovaných sociálních služeb. Komunikace probíhala s koordinátory dobrovolnických programů, kteří zajistili respondenty. Čtyři z pěti respondentů jsou věřící s křesťanským náboženským postojem, jeden respondent je nevěřící. Výzkumný soubor zahrnuje 2 ženy a 3 muže. Věk respondentů se pohyboval od 39 do 70 let. Nejvyšším dosaženým vzdělání bylo u 3 respondentů středoškolské a u 2 vysokoškolské vzdělání. Délka dobrovolnické praxe se pohybovala od 2 do 8 let.

Etické hledisko bylo splněno v souladu GDPR a zásadami EPFA (Lindsay, 2010).

Ve výsledcích IPA je popsána nejprve sebereflexe výzkumnice, která se dobrovolnické činnosti věnovala jako dobrovolník s několika cílovými skupinami, později se dobrovolnické činnosti věnovala již v rámci svého zaměstnání. Jednotlivé případy jsou popsány v 7. kapitole, souhrnně pak znovu zmíněny v 6. kapitole.

Výsledky IPA a dotazníku motivačních funkcí odpovídají výzkumům uvedeným v teoretické části práce. U většiny respondentů (čtyři z pěti respondentů) byly jako nejvyšší motivace k dobrovolnictví zjištěny hodnotové funkce (altruistický postoj k pomoci), dále

pak u 4 respondentů funkce porozumění a posílení a u 1 (Petr) respondenta funkce kariérová. Petr v budoucnu zvažuje změnu zaměstnání. Dokáže si představit, že by pracoval v pomáhající profesi. Nyní je rád, že si znalosti z původně vystudované sociální pedagogiky udržuje alespoň prostřednictvím dobrovolnické činnosti. Nejnižších hodnot 4 respondenti dosahují v ochranných funkcích a 1 respondent (Pavel) v kariérové funkci. Pavel má nejnižší motivaci v kariérové funkci, neboť dosáhl důchodového věku a profese pro něj má nízkou důležitost.

K limitům této práce patří fakt, že výzkumný soubor mohl vykazovat určité zkreslení z důvodu křesťanského vyznání u většiny respondentů. Práce může být přínosná u koordinátorů, příp. vedoucích pracovníků dobrovolnických center a organizací pracujících s dobrovolníky a zájemci o dobrovolnickou činnost. Podaří-li se zjistit dominující motivace, je vyšší pravděpodobnost, že dobrovolníci budou pomáhat dlouhodobě a budou vykazovat osobní spokojenost ve své činnosti.

LITERATURA

Aktualne. <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/dobrovolniku-v-cesku-pribyva-za-rok-odvedli-praci-za-vice-ne/r~5c1bb364184311eb842f0cc47ab5f122/>

Approach of McGregor's X and Y Theory Associated with the Adaptive or Non-Adaptive Culture Construct of Kotter and Heskett: An Empirical Study in Goiás, Brazil. (2018). *International Journal for Innovation Education and Research*; Vol. 6 No. 12; 197-210.

Aronová, K. (2008). *Dobrovolnictví v domovech pro seniory*. Příklady dobré praxe. Hestia.

Blatný, M. (2010). *Psychologie osobnosti*. Grada.

Bělohradská, A. (2023). <https://www.dudlu.cz/moje-psychologie/co-je-filantropie-a-kdo-je-filantrop/>

Berger, J. G. (2019). *Jak lidé zrají: osobnostní růst v pracovním i osobním životě*. Portál.

Cakirpaloglu, P. (2012). *Úvod do psychologie osobnosti*. Grada.

Collin, C., Benson, N. C., Ginsburg, J., Grand, V., Lazyan, M., & Weeks, M. (2019). *Kniha psychologie* (Vydání druhé, přeložil Michaela BUCHTELOVÁ, přeložil Ivana MIČÍNOVÁ, přeložil Otakar VOCHOČ). Euromedia Group.

Čáp, J., Čechová, V., & Rozsypalová, M. (1998). *Psychologie: obecná psychologie pro střední pedagogické školy* (3. vyd., v nakl. H & H 1. upr). H & H.

Český statistický úřad. <https://www.czso.cz/csu/czso/hodnota-dobrovolnicke-prace-vzrostla-k1eri03uyg>

Clary, E. G., Ridge, R. D., Stukas, A. A., Snyder, M., Copeland, J., Haugen, J., & Miene, P. (1998). Understanding and assessing the motivations of volunteers: a functional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(6), 1516.

Delgado, A. R. (2013). Why include phenomenological analysis in a Research Methods course? *Psicothema*, 25(2), 227–231. <https://doi.org/10.7334/psicothema2012.180>

Dobrovolnictví, ochrana před sociálním vyloučením, sborník konference. (2006). Klub Unesco.

Frič, P. (2001). *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. NROS.

- Fürst, M. (1997). *Psychologie: včetně vývojové psychologie a teorie výchovy*. Votobia.
- Gillernová, I., & Buriánek, J. (1995). *Základy psychologie, sociologie: základy společenských věd : učebnice pro střední školy*. Fortuna.
- HARTL, P. & HARTLOVÁ, H. (2009). *Psychologický slovník*. Portál.
- Hejduková, P., Hommerová, D., & Krechovská, M. (2018). *Řízení neziskových organizací*. Grada.
- Helus, Z. (2021). *Úvod do psychologie* (2., přeprac. a dopl. vyd., Dotisk 3). GRADA.
- Hendl, J. (2023). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace* (Páté, přepracované vydání). Portál.
- Hestia. *Dobrovolníci, obyčejní lidé, kteří dělají neobyčejné věci*. (2001). Hestia.
- Hricová, A., Ondrášek, S., & Urban, D. (2023). *Metodologie v sociální práci*. Grada.
- Chrastina, J. (2019). *Případová studie - metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu: Case study - a method of qualitative research strategy and research design*. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Ihensekien, O. A., & Joel, A. C. (2023). Abraham Maslow's Hierarchy of Needs and Frederick Herzberg's Two-Factor Motivation Theories: Implications for Organizational Performance. *Romanian Economic Journal*, 26(85), 31-48. <https://doi.org/10.24818/REJ/2023/85/04>
- Jelínek, M., & Kuchař, J. (2013). *Motivace: mýtus dnešní doby*. Eminent.
- Kim, M., Zhang, J. J., & Connaughton, D. P. (2010). Comparison of volunteer motivations in different youth sport organizations. *European Sport Management Quarterly*, 10(3), 343-365–365. <https://doi.org/10.1080/16184741003770198>
- Kučera, D. (2013). *Moderní psychologie: hlavní obory a témata současné psychologické vědy*. Grada.
- Kolman, L. (2012). *Motivace, produktivita a způsob života*. Linde Praha.
- Lindsay, G. (2010). *Etika pro evropské psychology*. Triton.
- Linhart, J. (1986). *Základy psychologie učení: vysokoškolská učebnice pro posluchače fakult připravujících učitele* (2. vyd). Státní pedagogické nakladatelství.
- Madsen, K. B. (1972). *Teorie motivace: srovnávací studie moderních teorií motivace* (přeložil Eduard BAKALÁŘ). Academia.

- Machovcová, K. (2001). *Gabriel ve škole*. Agnes.
- Maslow, A. H. (2021). *Motivace a osobnost* (přeložil Pavla LE ROCH). Portál.
- Matoušek, O. a kol. (2013). *Metody a řízení sociální práce*. Portál.
- Medlíková, O. (2021). *Umění motivace: návody a tipy pro pracovní i rodinný život*. GRADA.
- Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Grada.
- Mišovič, J. (2019). *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Slon.
- Mlčák, Z., & Pečtová, M. (2011). *Psychologie a její kontexty*.
<https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-6c60449b-4f94-4d83-ab08-046d29643070>
- Mlčák, Z., & Zášková, H. (2013). *Prosociální charakteristiky osobnosti dobrovolníků*. Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta.
- Nakonečný, M. (2014). *Motivace chování*. Triton.
- Pavlásek, M., & Nosková, J. (Eds.). (2013). *Když výzkum, tak kvalitativní: serpentínami bádání v terénu*. Masarykova univerzita.
- Plamínek, J. (2015). *Tajemství motivace: jak zařídit, aby pro vás lidé rádi pracovali* (3., rozšířené vydání). Grada Publishing.
- Penner, L. A. (2002). Dispositional and Organizational Influences on Sustained Volunteerism: *An Interactionist Perspective*. *Journal of Social Issues*, 58(3), 447–467.
<https://doi.org/10.1111/1540-4560.00270>
- Plháková, A. (2010). *Učebnice obecné psychologie*. Academia.
- Průcha, J. (2020). *Psychologie učení: teoretické a výzkumné poznatky pro edukační praxi*. Grada.
- Řiháček, T., Čermák, I., & Hytych, R. (2013). *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Masarykova univerzita.
- Říčan, P. (2010). *Psychologie osobnosti: obor v pohybu* (6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2). Grada.
- Soudková, M. (2004). *Psychologie pomáhá každodennímu životu*. Doplněk.

- Soukup, J. (2014). *Motivační rozhovory v praxi*. Portál.
- Stritzelberger, R. (2014). *Tajemství sebemotivace: jak dosáhnout všeho, co chcete*. Grada.
- Šamánková, M. (2011). *Lidské potřeby ve zdraví a nemoci aplikované v ošetrovatelském procesu*. Grada.
- Tošner, J. & Sozanská, O. (2006). *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Portál.
- Urban, J. (2017). *Motivace a odměňování pracovníků: co musíte vědět, abyste ze svých spolupracovníků dostali to nejlepší*. Grada.
- Vágnerová, M. (2016). *Obecná psychologie: dílčí aspekty lidské psychiky a jejich orgánový základ*. Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum.
- Vít, P. (2015). *Praktický právní průvodce pro neziskové organizace*. Grada.
- Vosečková, A., & Hrstka, Z. (2008). *Kapitoly z psychologie zdraví: učební text pro vysokoškolskou výuku*. Univerzita obrany.
- Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a změně některých zákonů*. Česká republika.
- Zhou, S., & Kodama Muscente, K. (2023). Meta-analysis of Volunteer Motives Using the Volunteer Functions Inventory to Predict Volunteer Satisfaction, Commitment, and Behavior. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 52(5), 1331–1356.

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

1. Abstrakt v českém jazyce
2. Abstrakt v anglickém jazyce
3. Transkripce rozhovoru s dobrovolníkem

Příloha č. 1: Abstrakt v českém jazyce

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Motivace dobrovolníků ve vztahu k osobnostnímu a profesnímu růstu

Autor práce: Ing. Bc. Lenka Mikolášková

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Charvát, Ph.D.

Počet stran a znaků: 100 stran, 198 018 znaků

Počet příloh: 3

Počet titulů použité literatury: 57

Abstrakt (800–1200 zn.):

Tato práce se zabývá motivací dobrovolníků ve vztahu k jejich osobnostnímu a profesnímu růstu. Cílem práce bylo zjistit, jak dobrovolníci vnímají svoje zkušenosti ve své dobrovolnické činnosti. K dosažení výzkumného cíle byl použit kvalitativní přístup s designem vícepřípadové studie. Data byla vytvořena interpretační fenomenologickou analýzou na vybraném vzorku 5 respondentů ve věku 35 až 70 let. Data byla získána metodou polostrukturovaného rozhovoru a vyplnění dotazníku zjišťujícího motivaci dobrovolníků (VFI). Výsledky výzkumu jsou konkrétní příběhy jednotlivých participantů a analýza napříč jednotlivými tématy. Výsledky potvrzují, že mezi nejvyšší motivace k dobrovolnické činnosti patří podle dotazníku VFI hodnotové a růstové (posilující) funkce. Hodnotové funkce jsou zaměřeny na altruistické a humánní chování jedince k ostatním. Růstové funkce znamenají, že dobrovolnictví je příležitostí k osobnímu růstu, zvýšení sebeúcty a pocitů spokojenosti.

Klíčová slova: dobrovolník, dobrovolnictví, motivace, pomoc, růst, altruismus

Příloha č. 2: Abstrakt v anglickém jazyce

ABSTRACT OF THESIS

Title: Motivation of volunteers in relation to personal and professional growth

Author: Ing. Bc. Lenka Mikolášková

Supervisor: Mgr. Miroslav Charvát, Ph.D.

Number of pages and characters: 100 pages, 198 018 characters

Number of appendices: 3

Number of references: 57

Abstract (800–1200 characters):

This thesis deals with the motivation of volunteers in relation to their personal and professional growth. The aim of this thesis was to find out how volunteers perceive their experiences in their volunteering. A qualitative approach with a multi-case study design was used to achieve the research objective. The data set was generated through an interpretive phenomenological analysis on a sample of 5 respondents aged between 35 and 70 years. The data were obtained by semi-structured interview method and completion of a questionnaire to ascertain the motivation of the volunteers (VFI). The results of the research are the specific stories of each participant and analysis across themes. The results confirm that values and growth (empowerment) functions are among the highest motivations for volunteering according to the VFI questionnaire. Values functions are focus on the altruistic and humane behavior of the individual towards others. Growth functions mean that volunteering is an opportunity for personal growth, increasing self-esteem and feelings of satisfaction.

Key words: volunteer, volunteering, motivation, help, growth, altruism

Příloha č. 3: Transkripce rozhovoru s dobrovolníkem

Jména byla z důvodů anonymity změněna.

Můžete mi tedy říci o Vaší dobrovolnické činnosti?

Já už jsem tam zhruba 6 let. Mám na starosti jednoho klienta, to je pán, mýho věku. On je postižený zrakově, zároveň i pohybově, je na vozíku. Vidáme se, jak mi to možnosti dovolí. Domluvili jsme se, když budu mít chvíli, že s ním půjdu třeba na hokej. Tak spolu chodíme na hokej.

Co Vás k dobrovolnictví přivedlo úplně na počátku?

Úplně na počátku, asi před dvaceti lety, to bylo povolání manželky. Tenkrát jsem pomáhal romskému chlapci v rámci projektu PPP, což je něco jako Big brother, kdy se snažíte někomu předat nějaké vzory po nějakou dobu a skončil jsem z různých důvodů. Pak jsem nějakou dobu nedělal tyto věci a když kamarád pomáhal, tak mě to oslovilo a když jsem viděl inzerát, že hledají dobrovolníka pro někoho, kdo je starý jako já, tak jsem se přihlásil a řekl jsem si, že to zkusím a od té doby jsem registrovaným dobrovolníkem.

Tady se trochu pozastavím, když jste zmínil, že jste z různých důvodů skončil. Jaké to byly důvody?

Nešlo to s chlapcem, protože romská kultura je složitá a taky jsem neměl čas.

Rozumím. Jak jste spokojen v dobrovolnické činnosti?

Já to moc nevnímám jako dobrovolnickou činnost, spíš toho kluka vnímám jako kamaráda. Spíš mě obtěžuje vyplňování dotazníků, protože už to pro mě není důležitý, je to druh byrokracie. My si zavoláme, že půjdeme na hokej, na koncert a v pozadí toho všeho je organizace, kde napíšu mail, kde jsme byli.

Takže se mezi Vámi vytvořil nějaký druh vztahu?

To určitě.

Co Vás na dobrovolnické činnosti nejvíc naplňuje?

Mě na tom nejvíc baví, že se moje děti setkávají s člověkem, který měl trochu méně štěstí na začátku a že se s tím nějak pasuje a zvládá to a to mi přijde důležitý a obohacující a to nejen pro život můj, ale i pro život dětí. Takže, to že tlačí Pavla na vozejkou, mohou pomáhat, to mi přijde důležité.

To určitě. Byl jste někdy oceněn?

Byl jsem oceněn jako dobrovolník Pardubického kraje.

Jak by jste ocenil dobrovolníka, který pomáhá jako Vy?

Já myslím, že je spousta lidí, kteří pomáhají jako já a nijak ocenění nejsou a nemají potřebu být oceněni. Já si myslím, že je třeba děkovat, když dělají něco navíc. Já vedu nějakou partu lidí, a myslím si, že říct díky je základní lidská slušnost. A čas od času je potřeba říci nahlas „díky“ a to stačí. Není třeba nijak oceňovat ve smyslu ceny či cenností, tak si myslím, že to není důležité. Myslím si, že by se mělo dobrovolníkům děkovat, já bych je neoceňoval, ale rozhodně bych jim děkoval.

Děkuji za odpověď. Čím Vás nejvíc dobrovolnictví zasáhlo v pozitivním slova smyslu?

No já nevím ... zasáhlo (přemýšlí). Mě to prostě nezasáhlo, nevím, co to je. Mě to prostě baví, že mám příležitost se vidět s člověkem, který měl méně štěstí, rozšiřuje mi to obzory, rozšiřuje to obzory mým dětem. Staví to spoustu věcí do jiného světla, do jiný reality. Člověk si řekne, že jsou věci, který jsou důležité a který nejsou. To mě na tom baví. Jestli mě to zasahuje, to nedokážu říct.

Ve smyslu, jestli Vás to ovlivňuje?

Ano, ovlivňuje mě to v tom, že si říkám, že některý věci jsou prkotiny. Ono je to zajímavý vidět, že ten můj kamarád (= člověk, kterému dobrovolník pomáhá) nevidí, má omezenou hybnost, je stejně starý jako já a že prožívá stejný období jako mé děti. Ten sociální vývoj je trochu zpomalen, protože žije doma s maminkou a osamostatňuje se. Je zajímavý to vidět v jiných barvách a proporcích, než to mám doma se svými dospívajícíma dětma.

Na to navazuje i to, co jste už říkal, že si člověk váží toho, že jste zdravý a že to funguje víceméně, jak má.

No, pomáhá to člověku i některý věci pochopit. Můj kamarád prochází nějakým procesem osamostatňování Člověku to nabízí jinej pohled na některý situace.

Vnímáte ve svém dobrovolnictví nějaké oběti nebo investice?

Já jsem si na začátku řekl, že nebudu vysloveně altruista, že nepůjdu za nějakou hranu toho, co je mi nepříjemné, protože už jsem měl nějakou zkušenost z toho předchozího dobrovolnictví. Takže to mám to nastavený tak, že nepřináším velký oběti, protože si

myslím, že to není zdravý, přinášet oběti dlouhodobě. Pokud chcete dělat něco trvale, tak to nemůže být za cenu obětí.

Musel jste se něčeho vzdát?

Naopak, já jsem si všechno nastavil tak, že jsem si život naopak obohatil, tak jsem se ničeho vzdávat nemusel.

A z hlediska investic?

Začal jsem chodit na hokej a platím si občas vstupenku na hokej, takže z hlediska investic si platím vstupenku. Zase chodím na hokej, mě to nikdy nebavilo a teď se zájmem sleduju, jak hrajou Pardubice.

Jakou hodnotu má Váš čas?

Já nejsem s Pavlem sám, většinou je s námi nějaký člen rodiny. Já nechci ukrajovat čas dětem, ale vždycky jsou u toho. Mám čtyři děti, takže je to náročný i z normálního hlediska, takže to není jednoduchý být bez dětí a myslím si, že to prospívá všem. Můj čas je hodně cennej, takže to zvládám. Navíc já jsem si to nastavil dost na volno, takže jdeme tak 1x měsíčně na hokej nebo tak něco. Na zavolání, když je potřeba, tak někam jdeme.

Ano, takže Vy jste si tak efektivně a šikovně udělal, aby byly bonusy na obou stranách, na straně klienta i u Vás, i v rámci rodiny.

Jo.

Zažil jste někdy v dobrovolnické činnosti pocitu zmaru, frustrace nebo beznaděje?

To bych to nedělal (smích), nezažil. Když jsem do toho šel, tak jsem to manželce nechtěl říkat, protože jsem si říkal, že bude našťvaná, že toho času mám málo a že si chci přibrat další věci a že se jí to nebude úplně pozdávát. Takže jsem prošel tím základním výcvikem, jak přistupovat k nevidomému, aniž bych jí to řekl. Pak to úplně v pohodě probíhalo. Manželka mě chtěla následovat a zažila nějaký frustrace. To není vina organizace, ale prostě si někdy ty lidi nesesnou. Někdy ty lidi mají k sobě blízko a někdy ne. Já myslím, že to nejde dělat právě za cenu obětí, že to musí člověka bavit a proto to dělám, protože mě to baví.

Co se Vám vybaví, když se řekne „dobrovolník“?

Spíš, kdo. Mě se vybaví spoustu lidí. Dobrovolnictví v Čechách za mě má hlubokou úroveň. Je tady spousta dobrovolníků, jen o nich nemluvíme nebo o nich nesmýšlíme.

Třeba trenéři fotbalových kroužků nebo lidí, co jdou uklízet skládky, když je Uklid'me Česko nebo těch akcí je celá řada, akorát to prostě nemá tak pojmenovaný, že by si říkali dobrovolníci, protože to nepotřebují.

Jaká rizika vnímáte ve své dobrovolnické činnosti?

Rizika? Ve své dobrovolnické činnosti, tam nevidím žádná.

A obecně?

A obecně? Záleží na tom, kde dobrovolničíte? Já jsem chvíli dobrovolničil v nízkoprahovém centru a tam jsem chodil na očkování proti žloutence. Já si nemyslím, že to má nějaký rizika. Asi záleží na tom klientovi nebo na tom protějšku, aby ten vztah nebyl nějaký nezdravý nebo vykořisťující. Takhle já to nemám, takže to je v pohodě. Musí tam být nějaká sociální podpora a aby to zastřešující organizace z dálky monitorovala, aby ten vztah byl zdravý, aby nebyl motivovaný nějak nezdravě. A to jak od toho klienta, tak i od dobrovolníka, protože si dovolím tvrdit, že si chtějí řešit nějaký komplex a nemusí to být úplně v pořádku. Takž bych byl u toho opatrný.

Jak vnímáte úvodní školení?

To už je několik let. Víím, že jsem bojoval s časem, abych se ho mohl zúčastnit. Já už jsem věděl do čeho jdu, protože tam kamarád pracoval, tak jsem měl představu, jak to bude vypadat a taky jsem znal paní šéfovou a už jsme o tom mluvili. Víím, že oni jsou všichni kontaktní, jak přistupují k lidem se zrakovým postižením, takže jsou milí, hodně mluvěj, aby to bylo slyšet. Ten kolektiv mi přišel fajn, to školení mi přišlo příjemný.

V čem Vám bylo přínosné?

No, upřímně, v mém případě asi v ničem. To nemůžu říct. Školení je nastavený od organizace pro lidi se zrakovým postižením. Kamarád má postižení pohybový, tam to školení neproběhlo, protože pro mě je hlavně vozíčkář a pak slabozraký a organizace se specializuje jen na zrakový postižení. Dobře, tak mám představu, jaký je tubicový vidění, to mi dalo, ale jinak v zásadě mi to nic nedalo. Nikdo mě nepřipravil, jak pracovat s vozíčkářem, ale v pohodě, já se toho nebojím.

Tak to je z hlediska odborného, toho handicapu. A z hlediska zabezpečení dobrovolnictví. Obvykle se zájemcům říká, kdo je to dobrovolník, kde jsou hranice dobrovolnické činnosti a kde už ne. Vy jste to už lehce zmínil.

Já mám vystudovanou sociální pedagogiku a na to konto jsme se bavili a mám pocit, že jsme některý věci přeskákali, že jsme si to nemuseli říkat úplně dopodrobna. A co se týče těch praktickejš věcí, který jsem neznal. Vím, je to spousta let, pamatuju si pohledy těch brýlí, to je takový nejintenzivnější, že Vás vedou jako slepýho, jak se to dělá. Tak ano, tyhle věci si pamatuju. Takový to právní pozadí, to nevím, jestli jsme to probrali nebo neprobrali. Pokud ano, tak rychle, protože jsem v zásadě věděl, do čeho jdu, takže jsem neměl potřebu to probírat.

Jaká jste měl očekávání?

Žádná (smích). Já nevím, jak to máte Vy, ale já si říkám, že mít očekávání je mít nebezpečný, tak já žádný očekávání nemám. Je to výhoda, pak člověk není zklamanej.

To je pravda.

Možná, že s tím romským chlapcem, když mě bylo dvacet, tak jsem měl nějaký očekávání a pak tam došlo k nenaplnění očekávání a pak jsem byl opatrněj. (smích)

Nápodobně. (úsměv) Měl jste nějaké obavy, případně jaké?

Moje hlavní obava byla, abych nedal nějakou naději, kterou nemůžu splnit. Hned na začátku jsem říkal, že mám časový omezení, že nebudu hlavní dobrovolník. Protože Zdeněk (klient) říkal, že by chtěl někoho na plnej vztah a já jsem říkal, že toho nejsem schopnej, ale že mě nevádí se potkat, zatelefonovat si a můžeme jít spolu na hokej. Nejvíc jsem měl strach, abych nevzbudil nějaký mylný očekávání. Nakonec jsem zjistil, že asi dobrovolníci nerostou na stromech, protože Zdeněk nikoho jiného nemá. Tak je to tak, jak to je.

To je pravda, bylo by potřeba jich více.

Jak jste spokojen s organizací dobrovolnického programu obecně?

Já nevím, jak to mám říct, abych neurazil. Já to mám tak, že je moc nepotřebuju. Já si jich velmi vážím jejich práce, vnímám to jako velmi užitečnou a důležitou organizaci. Vím, že jsem tam registrovaněj dobrovolník, chodí mě e-maily a upozornění a vyplňuju statistiky. Chodím na ples, ten je fajn. Na setkání dobrovolníků moc nechodím, jednak na to nemám čas a jednak jsem tam jednou byl a moc mě to nebavilo. Vím, že to je, ale žádnou extra podporu necítím, ale já ji ani nechci. Není to výtka, to je fakt.

Co si myslíte, že by se v té koordinace mělo nebo mohlo změnit?

No, právě nic, mě to takhle vyhovuje. Já nejsem schopnej věnovat tomu víc času. Když bych tomu měl věnovat víc, tak by to bylo na úkor něčeho. Už takhle toho času není moc na Zdeňka. Když bych měl věnovat víc času formálním věcem, tak by mě to vlastně sebralo ten čas pro toho Zdeňka. Takže já nechci nic víc. Možná bych přivítal nějaký tipy, kam zajít s klientama s tímhle postižením. Případně nějaký nápady, co se týče financování, těch věcí, když mají nějaký slevy a je to výhodnější. Nechci říct, že je to důležitý, ale je to fajn, tyhle věci využít.

Jak vnímáte souvislost mezi Vaším dobrovolnictvím a osobnostním a profesionálním růstem?

No jo, asi jo. Já jsem voják z povolání, takže funguju v jiný branži. Já jsem studoval sociální pedagogiku v Hradci, tak jsem si říkal, že by mě to bavilo jednou dělat. Zatím to nemusím dělat, tak jsem rád, že si udržuju vztah s tím oborem skrze dobrovolnictví. To mi přijde přínosný. Teď jsem začal dělat bokem mediátora. Rok asi už ho dělám. Bylo dobrý, když jsem tam vstupoval, že dělám dobrovolníka, když jsem vstupoval do výcviku. Dá se říct, že to bylo dobrý pro mě a můj profesní život. I když je teď můj profesní život na vedlejší koleji, ale je to budoucí plán, až jednou skončím v armádě, že bych se touto cestou mohl dát.

Jaký vidíte ve svém životě smysl, poslání?

Být užitečný.

V co věříte?

V lidskou dobrotu. Já věřím, že v zásadě jsou všechny lidi dobří. Jsem i katolík, takže věřím v Pána Boha. Ono se to prolíná, s tou dobrotou. A taky v sebe, to jinak nejde (smích).

Ještě mě napadá k tomu osobnostnímu růstu, jestli vnímáte třeba z hlediska vlastností.

Já si myslím, že lidi se nemění. Já si myslím, že je to zkušenostní věc. Není to tak, že byste se mohla v životě změnit, spíš, že sbíráte zkušenosti a to Vám dokáže nebo umožní některý věci projevit. Takže si nemyslím, že by mě to změnilo, protože si myslím, že jsem takovej byl odjakživa. Jenom prostě některý věci umím pojmenovat třeba líp nebo se jich míň bojím nebo prostě mám takovou zkušenost.

Následovalo ukončení rozhovoru, vzájemné poděkování a rozloučení.